

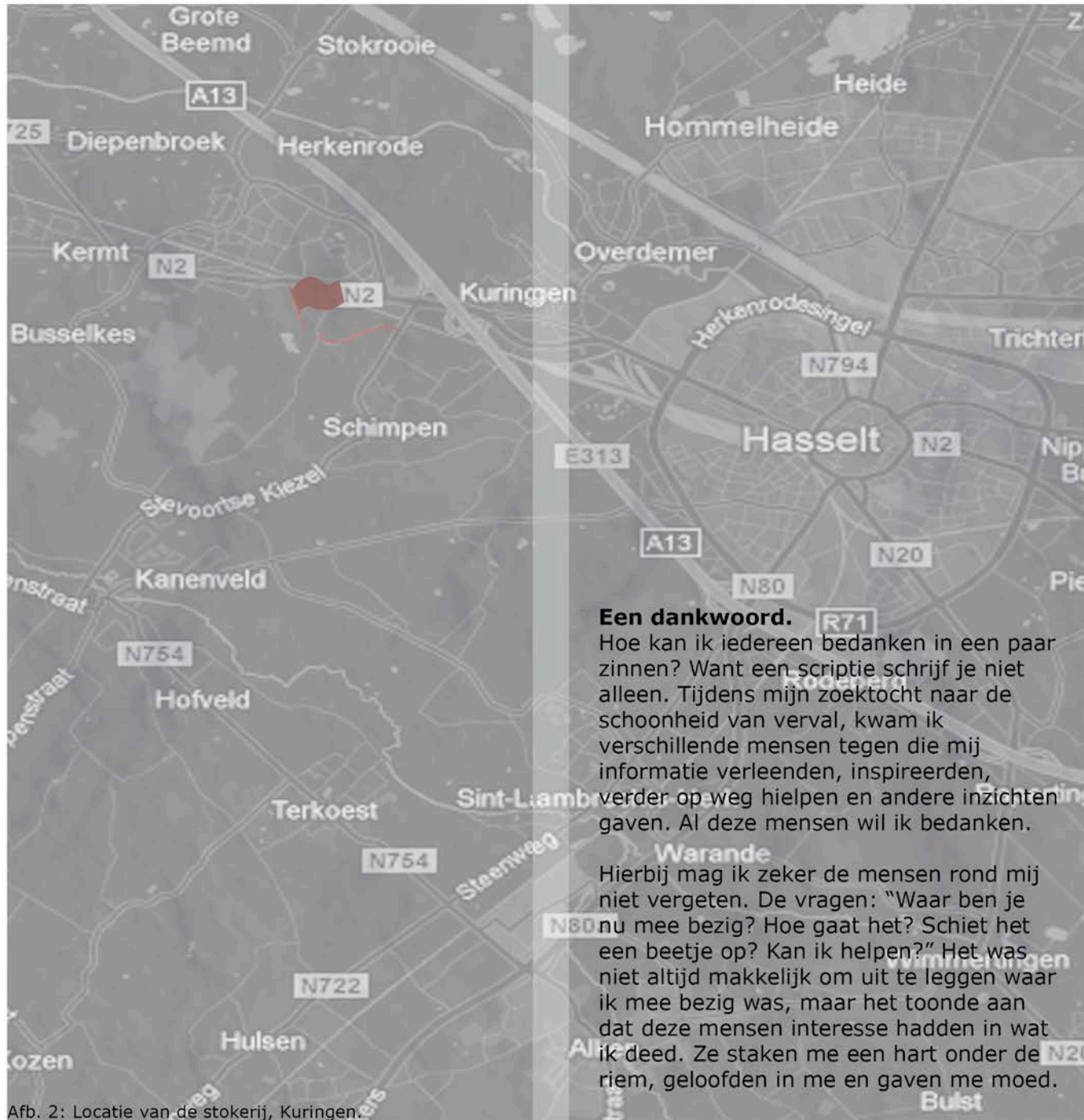
Masterproef 2013
Paulien Smets

De schoonheid van verval
De scenografische mogelijkheden van de ruïne.

Afb. 1: Oude jeneverstokerij Claes met ruïne, Kuringen, deels verbouwd door Bart Lens, oorspronkelijke architect onbekend (1864).

Een dankwoord.

Hoe kan ik iedereen bedanken in een paar zinnen? Want een scriptie schrijf je niet alleen. Tijdens mijn zoektocht naar de schoonheid van verval, kwam ik verschillende mensen tegen die mij informatie verleenden, inspireerden, verder op weg hielpen en andere inzichten gaven. Al deze mensen wil ik bedanken.

Hierbij mag ik zeker de mensen rond mij niet vergeten. De vragen: "Waar ben je nu mee bezig? Hoe gaat het? Schiet het een beetje op? Kan ik helpen?" Het was niet altijd makkelijk om uit te leggen waar ik mee bezig was, maar het toonde aan dat deze mensen interesse hadden in wat ik deed. Ze staken me een hart onder de riem, geloofden in me en gaven me moed.

In het bijzonder wil ik mijn dank betuigen aan:

Kris Pint. Bedankt voor de steun bij het schrijven, voor het lezen en ordenen van de vele woorden. Bedankt voor je kennis, enthousiasme en positieve, opbouwende commentaren.

Jo Klaps. Bedankt voor het aanreiken van interessante voorbeelden, het helpen zoeken naar oplossingen voor ontwerpproblemen en de steun die je was tijdens het ontwerpproces.

Remco Roes. Je gaf steeds goede tips en voorbeelden. De nieuwe onderzoeksmethodes die je me aanreikte waren interessant en hulpvol. Dankjewel.

Stefan en Jessy Peters-Aerts. Ik wil jullie graag danken voor jullie gastvrijheid. Vol enthousiasme hebben jullie me rondgeleid in het pand. Wanneer ik weer eens wou langskomen of wanneer ik vragen had over de site, werd ik steeds weer vriendelijk onthaald.

Marc Willems. Bedankt voor het delen van je kennis, teksten, foto's en filmpjes over de geschiedenis van de oude jeneverstokerij Claes.

Aan iedereen:
een welgemeende dankjewel.
Ik wens de lezers van deze scriptie veel plezier toe!

Afb. 2: Locatie van de stokerij, Kuringen.

Een onderwerp zoeken voor deze scriptie was voor mij een moeilijke opgave. De opdracht die werd voorgesteld was heel breed, wat het niet makkelijk maakte om knopen door te hakken en keuzes te maken.

Lang leve de prutsers.
Hoera voor het halve werk,
gemakzucht,
luiheid
en de moed om af te raffelen.
Eer aan degene
die niet het beste hoeft te geven
van zichzelf.
Een buiging
voor zomaar ergens beginnen,
ook al weet je niet of je het kunt.
Alles waar je van droomt,
kun je in ieder geval
slecht of matig.
Dus waarom niet gewoon beginnen.
Wacht niet langer
omdat je het nog niet kunt.
Schrijf het niet af
omdat het vast niets wordt.
Slecht schrijven
is toch schrijven.
Matig toneel spelen
is het begin van je droom.
Vals zingen kan heerlijk zijn.
En het kan alleen maar beter worden.

Dus begin prutsend aan je passies.
Hoera voor het broddelwerk.
Een buiging voor gerommel
en gespeel.
Eer aan degene die zomaar wat doet.
Lang leve de pret
van het hoe dan ook doen. [1]

Deze ode aan de prutsers gaf me moed
en sleepte mij doorheen de zoektocht van
deze scriptie.

[1] De Bruin, S., 2012. *Schrijvend tot jezelf komen*.
Leuven: Davidsfonds/De Zaak.

ODE AAN DE PRUTSERS

“ AS PLACE IS SENSED,
SENSES ARE PLACED, AS
PLACE MAKE SENSE,
SENSES MAKE PLACE.

”

[2]

[2] Feld in: Edensor, T., 2005. *Industrial ruins*. Oxford: Berg, p.84.

ALLES IS TIJDELIJK.

Spijtig genoeg ziet onze maatschappij dit niet altijd. De ruïne kan in zekere zin gezien worden als een waarschuwing voor wat er ons allemaal te wachten staat. De meeste mensen verstoten ruïnes in plaats van eruit te leren. De ruïne is onbekend en dus veelal onbemind. Wanneer we aan een ruïne denken, denken we aan verval en negativiteit. Slechts enkelen zijn in staat om verder te kijken. Het inzien van de schoonheid van verval is dus niet zo vanzelfsprekend. Bij de mensen die dit wel zien, dringt de ruïne in het bewustzijn binnen.

Via dit schrijven probeer ik zoveel mogelijk mensen te stimuleren en geef ik ze een duwtje in de rug om het verval te accepteren en de schoonheid ervan in te zien. De verborgen schoonheid en de boodschap worden zichtbaar. Het is zeer belangrijk dat de ruïne op een intuïtieve manier benaderd wordt. Afhankelijk van hoe de bezoeker de ruïne interpreteert, bepaalt hij mee hoe de scenografie eruit ziet.

Wanneer de ruïne in contrast gebracht wordt met het strakke, rationele kan ze op een respectvolle manier weer bruikbaar worden.

In deze scriptie wordt de ruïne van de oude jeneverstokerij Claes te Kuringen behandeld. Binnen de context van de ruïne en de site eromheen, ben ik op zoek gegaan naar een nieuwe, passende invulling. Ik ging de uitdaging aan en probeerde, aan de hand van mijn onderzoek en ontwerp, het reeds bestaande te accepteren en te versterken.

Zo ontwierp ik op de site, op basis van de onderzoeksresultaten, die mij de juiste richting hebben ingeduid, een kunstencentrum. Mijn ontwerp bevat de drie zaken die een kunstencentrum moet bezitten, namelijk: creatie, presentatie en reflectie.

Via mijn onderzoek toon ik aan hoe de ruïne een meerwaarde kan betekenen voor kunstenaars en hun werk.

ABSTRACT

VOORWOORD 03

ABSTRACT 07

INHOUDSOPGAVE 09

INLEIDING 1 11

Context 1.1. 12

Methodologie 1.2. 13

Onderzoeksvraag 1.3. 15

ONDERZOEK 2 17

Er was eens...
de ruïne 2.1. 18

Ik zie, ik zie, wat
niet iedereen ziet 2.1.1. 19

Zintuiglijke
indrukken 2.1.1.1. 19

Bewegingen 2.1.1.2. 20

Interactie 2.1.1.3. 23

Emotie en gedachten 2.1.1.4. 23

Betekeningen 2.1.1.5. 24

Geschiedenis
van de ruïne 2.1.2. 25

Omgaan
met de ruïne 2.1.3. 26

Knibbel, knabbel
knuis, wat is
de geschiedenis
van dit huis? 2.2. 32

Historiek 2.2.1. 32

Gesprek met
de eigenaars 2.2.2. 37

De natuur 2.3. 43

Franse vs.
Engelse tuin 2.3.1. 43

Folies 2.3.2. 45

De natuur op de site 2.3.3. 47

Spiegelkje,
spiegelkje aan de
wand, wat maakt
mij speciaal
voor heel het land? 2.4. 50

Place ballets 2.4.1. 50

Daybreak 2.4.2. 51

Dérive 2.4.3. 53

Het contrast 2.4.4. 60

Het Abjecte 2.4.4.1. 60

De ruïne als litteken 2.4.4.2. 61

Materialen 2.4.4.3. 64

Upcyclen 2.4.4.4. 75

Ongewone objecten 2.4.4.5. 76

CONCEPT
EN ONTWERP 3 81

Kunstencentrum 3.1. 83

nOna 3.1.1. 84

Kunstencentrum België 3.1.2. 85

De bottelarij 3.1.3. 86

Kunstencentrum
"De nis" 3.2. 88

Inspiratie 3.2.1. 93

Ontvangen 3.2.2. 95

Creatie 3.2.3. 99

Presentatie 3.2.4. 111

Reflectie 3.2.5. 123

Requiem voor een metamorfose 3.2.5.1. 134

Lege handen 3.2.5.2. 137

BESLUIT 4 139

BIJLAGES 5 143

BIBLIOGRAFIE 6 185

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING 1

1.1. CONTEXT

Allereerst ben ik op zoek gegaan naar een locatie. Na enige tijd zoeken, ontdekte ik een ruïne. Ik was op wandeltocht in de buurt van mijn woonomgeving, Stevoort, een deelgemeente van Hasselt. Zo wandelde ik het bos in via de Kermtstraat. In de verte zag ik een gebouw tussen de bomen verschijnen. Achteraf bleek dat ik tot in Kuringen was gewandeld.

Het gebouw dat ik tijdens mijn wandeltocht "ontdekte", bleek de oude jeneverstokerij Claes te zijn. Ik kende dit gebouw reeds omdat ik er vaak met de auto voorbij kom, maar ik had het gebouw nog nooit vanuit dit perspectief gezien. Omdat ik een andere route nam, door het bos, zag ik voor het eerst de ruïne die deel uitmaakt van het gebouw. Deze setting en het omliggende landschap vormen de basis voor mijn scriptie. Ik ga op zoek naar een manier waarop we kunnen omgaan met ruïnes, meer bepaald de ruïne van de oude jeneverstokerij Claes, en stel daarbij een passende nieuwe invulling voor deze site voor.

Binnen de context van de ruïne zijn emoties, het contact met de natuur en de afsluiting van de buitenwereld de belangrijkste elementen. Binnen mijn ontwerp ben ik op zoek gegaan naar hoe we deze waardes kunnen bewaren en versterken.

Eerst zal ik de complexiteit van de ruïne bespreken aan de hand van een fenomenologische analyse. Deze analyse beschrijft mijn eerste ervaringen met de ruïne. Daarna volgt de geschiedenis van de site en een situering binnen de maatschappelijke context. Ik tracht het speciale gevoel dat een ruïne ons geeft in mijn onderzoek te duiden en in mijn ontwerp te versterken.

De eigenaar van het gebouw, Stefan Peters, is kunstenaar. Daarom wil hij van de ruïne gebruik maken om zijn werken hier tentoon te stellen. Dit was voor mij een ideale aanleiding om mij verder te verdiepen in deze locatie. Zelf, ging ik verder in op dit idee. Zo trachtte ik een ontwerp te creëren voor een kunstencentrum op de site.

Tijdens de verschillende delen die ik bespreek in deze scriptie zal ik steeds proberen de link te leggen met het ontwerp dat uit dit onderzoek ontstaan is. De ruïne daagt de moderne creativiteit uit om iets te maken wat datgene respecteert wat reeds uitgevonden is. Ik heb besloten om deze uitdaging aan te gaan.

1.2. METHODOLOGIE

Om mijn onderzoek grondig uit te voeren lijkt het mij aangewezen om te onderzoeken met behulp van de fenomenologie, het historisch onderzoek en case-studies.

Fenomenologie gaat uit van de directe, intuïtieve ervaringen van dingen. Het is zeer belangrijk om de ruïne vanuit dit perspectief te bekijken. De ervaring, het gevoel dat we ervaren wanneer we ons in een ruïne bevinden is essentieel en is de grootste troef van deze locatie. De ruïne wijkt af van ons dagelijkse leven en roept dus ook andere indrukken op. Daarom is het noodzakelijk om de ruïne te analyseren aan de hand van deze indrukken. Zo is het mogelijk om te bepalen wat de belangrijkste elementen zijn en kan er gezorgd worden dat deze bewaard blijven in het ontwerp en overgebracht worden naar het publiek.

Historisch onderzoek is van belang om te weten te komen wat reeds op deze plek heeft plaatsgevonden. Dit kan van belang zijn voor het nieuwe ontwerp. Het verleden kan er namelijk voor zorgen dat bepaalde elementen een andere connotatie krijgen. Een ander interessant deel van het historisch onderzoek omvat het analyseren van de kennis uit het verleden over ruïnes. Het is belangrijk om te weten op welke manieren je kan omgaan met ruïnes en welke gevolgen dit in het verleden heeft gehad.

Case-studies. De praktijk levert heel wat voorbeelden op waar we veel uit kunnen leren. Dit zowel op het vlak van manieren om met ruïnes om te gaan als op het vlak van hoe we gebruik kunnen maken van de natuur binnen een ontwerp.

1.3. ONDERZOEKSVRAAG

“ Hoe kan de ruïne een meerwaarde betekenen voor kunstenaars en hun werk? ”

ONDERZOEK 2

2.1. ER WAS EENS...

DE RUÏNE

Om de ruïne beter te begrijpen, ging ik op zoek naar de betekenissen van het woord en de betekenissen die verschillende mensen aan dit woord geven. Hier merk ik op dat het woord ruïne verschillende connotaties kan hebben.

Allereerst ben ik op zoek gegaan naar de betekenis van het woord 'ruïne'. Wanneer we deze term opzoeken in het Van Dale woordenboek, vinden we de volgende betekenis:

ru·ï·ne (*de; v; meervoud: ruïnes, ruïnen*)

1 restant van een vervallen gebouw; bouwval, puinhoop [3]

Dit toont al meteen aan dat het niet zo vanzelfsprekend is om de ruïne te aanvaarden en de schoonheid ervan in te zien.

Zo stelt Robert Ginsberg in zijn boek *The Aesthetics of ruins* (2004):

“

We expect the ruin to cringe and shudder under a negative space and show its unprotected frailty in regrettable nakedness. Or we think that it will sit perfectly still, silenced by violence, disarmed by destruction, powerless to press forward to

PRICK CONSCIOUSNESS.

The ruin, we think, is tamed, perhaps timid, surely timed, for it has seen its day and has sunk into the night of remnants. Then the ruin punches its way through these pale expectations, breaking into consciousness.

”

[4]

Deze uitspraak vond ik erg interessant. Dit zette mij aan om de schoonheid van een ruïne proberen te versterken en naar het publiek over te brengen. Op deze manier hoop ik de magische ervaring, die ik had toen ik de ruïne voor het eerst bezocht, aan meer mensen te bezorgen.

De muren van een gebouw zijn als de gezichten van oude mensen. Littekens zijn sporen van een leven. En net als deze oude huid, vertellen de stenen ons verhalen van de passerende tijd, van ambitie en mislukking, van liefde en vreugde, van hoop en teleurstelling. Ze houden zich verscholen in kleine plaatsen van grote schoonheid en worden niet gezien door de constant bezige inwoners. Deze scriptie probeert je mee te nemen in deze wereld van sporen. Kom binnen en ervaar de ruïne op een andere manier.

[3] Van Dale uitgevers, 2013. *Betekenis ruïne*, via <http://www.vandale.be/opzoeken?pattern=ruine&lang=nn> [geraadpleegd op 26 januari 2013].

[4] Ginsberg, R., 2004. *The Aesthetics of Ruins*. Amsterdam: Rodopi, pp. 2-3.

2.1.1. Ik zie, ik zie, wat niet iedereen ziet

Aan de hand van een fenomenologische analyse probeer ik duidelijk te maken hoe het voelt om in de ruïne rond te lopen.

Dit is zeer belangrijk om de context en mijn ontwerp te begrijpen. Doordat de ruïne gelegen is te midden van de natuur, krijg je zeer veel zintuiglijke prikkels.

Dit kan verschillende EMOTIES opwekken. Het tijdstip van het bezoek bepaalt dan ook heel erg de ervaring. De ervaring hangt nauw samen met het seizoen, dag of avond. Dit biedt binnen het ontwerp, de mogelijkheid om hiermee te spelen. De persoonlijkheid, gemoedstoestand en ingesteldheid van de bezoeker zullen mee de scenografie bepalen.

Afb. 3: Oude jeneverstokerij Claes met ruïne en stal verscholen achter bomen, Kuringen (1864).

2.1.1.1. Zintuiglijke indrukken

Wanneer je de ruïne nadert word je overweldigd door zintuiglijke prikkels. Het contact voelt onbekend maar tegelijkertijd vertrouwd aan. Ik was meteen aangesproken.

Ik was op wandeltocht in het bos. Het was miezerig weer. Toch floten de vogels. De frisse geur van groen en pasgevallen regen drong in mijn neus.

Plots, verscholen achter bomen en takken, verscheen er in de verte een prachtig gebouw. Het trok mij aan en ik wou het graag van dichterbij bekijken. Ik wrong mezelf door de struiken en ging recht op mijn doel af. Voor mij zag ik een oud, vervallen gebouw. Ik zag een hoopje vuile, afgebroken stenen, scheve muren, verkleurde gevels, overwoekerende planten en ingeslagen ramen.

“ZOU DIT GEBOUW NOG
BEWOOND ZIJN?”

Langzaam ging ik naar binnen. Er was niemand te bespeuren. Het gebouw lag vol oude rommel. Het was er koud en vies maar toch trok deze plek mij heel sterk aan. Het contact met de natuur gaf mij een speciaal gevoel. Ik stond in het gebouw maar was toch nog steeds buiten, blootgesteld aan alle elementen.

Dit gaf me een overweldigend gevoel. Ik kon nog steeds de lucht zien, oneindig

RUÏNEBLAUW, de natuur ruiken, frisse lucht, herfstgeur in een mix met een muffe geur van verval, de kou voelen en de vogels, de bladeren en de wind horen. De verf en het pleisterwerk van de ruimte bladderden van de muren af. De materialen daagden me uit om overal aan te voelen en de verschillende texturen te ontdekken. Overal zag ik spinnenwebben en stof. De steunpalen en metalen profielen waren verroest en zagen er op enkele plaatsen uit alsof ze ieder moment konden instorten. Het plafond was opgebouwd uit kleine bogen met ijzeren verstevigingen en baksteen die nog deels bepleisterd was. Hier en daar toonde zich een deuropening, op andere plekken liep ik door stukken waar de muren deels afgebroken waren. De ramen waren leeg, enkel een metalen frame was zichtbaar in enkele ramen. Overal verschenen er verborgen hoekjes en kantjes die me charmeerden.

Zo waren er NISSEN in verschillende ruimtes en verborgen holtes. Steeds vroeg ik me af welk doel deze elementen gediend hadden. Ik ging naar de volgende ruimte. De vloer stond volledig onder water. Op de vloer lagen gele tegeltjes.

De muur was deels bedekt met mos en in het midden stond een trap. De ruimte was donker en enkel boven aan de trap verscheen er een lichtpunt. Ik liep een stukje de trap op en zag enkel de blauwe lucht. Op de binnenkoer stonden twee lage zuiltjes en er was een hoogteverschil. De koer was deels bedekt met blauwe steen. Wanneer ik in het midden stond, zag ik aan mijn rechterkant precies een hoge toren. Dit plekje was overwoekerd door planten en deed me op de een of andere manier aan Romeo en Julia denken. Wanneer ik via een andere poort naar binnenging kwam ik uit op een trappenhal. Alles zag er grijsig uit en de ramen waren nog intact. Op het eerste zicht was deze ruimte somber maar af en toe kwamen er felle zonnestrallen door de wolken.

Dit gaf een MAGISCH effect. Uiteindelijk kwam ik uit op het dak. Van hieruit had ik overzicht over de volledige ruïne en de prachtige omgeving.

2.1.1.2. Bewegingen

We zijn niet vertrouwd met de ruïne. In het dagelijkse leven zijn de bewegingen die we maken vaak opgelegd. We herhalen ze zo vaak tot ze een automatisme geworden zijn. De ruïne biedt ons een nieuwe omgeving. Deze plek onderscheidt zich sterk van alle anderen. We weten niet hoe we ons hier moeten gedragen. De ruïne wordt vaak genegeerd. Daardoor bestaan er in deze ruimte geen codes en conventies. We bewegen volgens onze

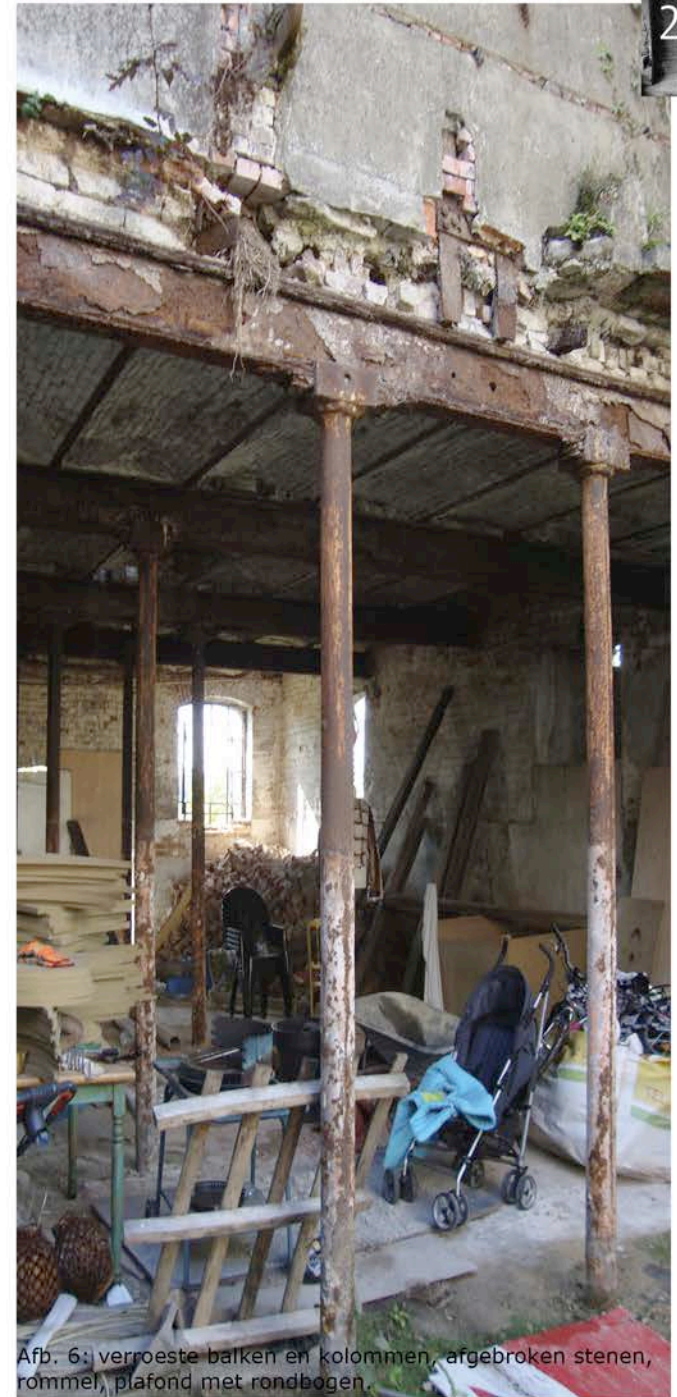
eigen INTUÏTIE, volgens onze eigen gevoelens. Iedereen doet zijn eigen ding. Daardoor verschilt ieders pad van een ander binnen de ruïne. We gaan op ontdekkingstocht.

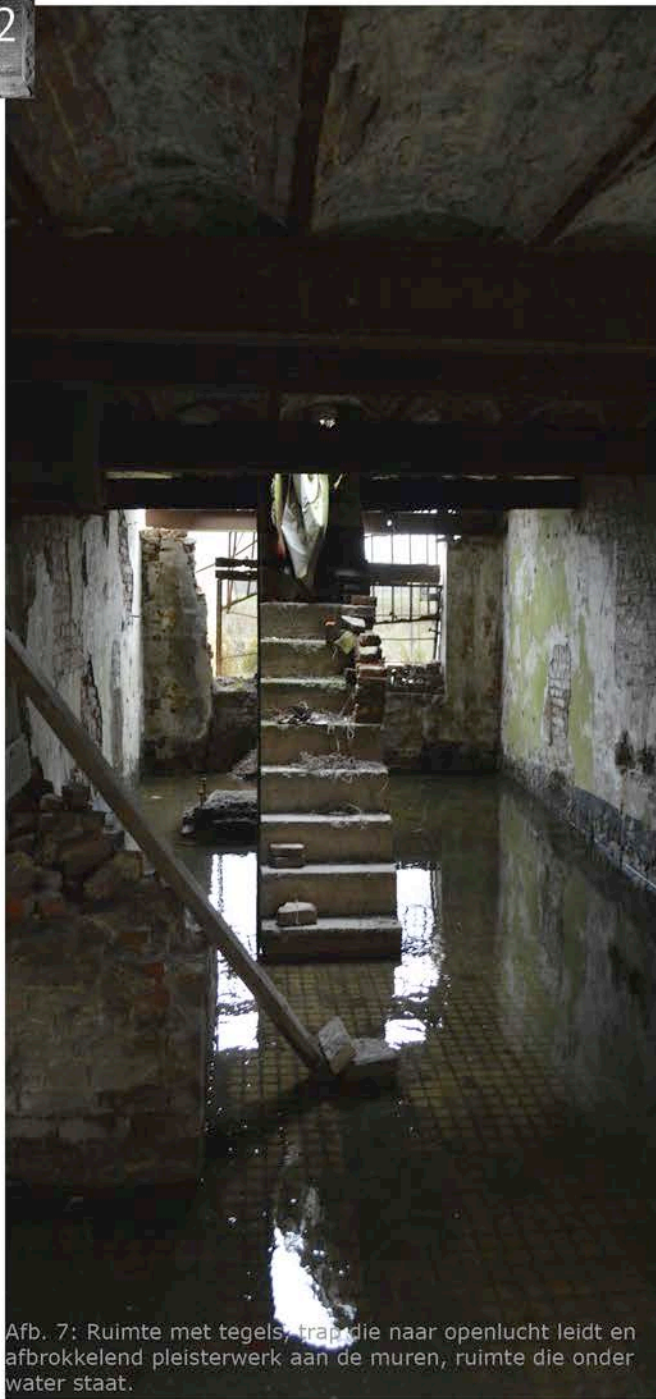
Afb. 4: Oude, deels afgebroken muren met resten van bepleistering, planten.

Afb. 5: soort balkonnetje dat doet denken aan Romeo en Julia met overwoekerende planten.

Afb. 6: verroeste balken en kolommen, afgebroken stenen, rommel, plafond met rondbogen.

Afb. 7: Ruimte met tegels, trap die naar openlucht leidt en afbrokkelend pleisterwerk aan de muren, ruimte die onder water staat.

Afb. 8: Graffititag en beplanting op eerste verdiep in de ruïne.

Afb. 9: Uitzicht vanuit raam op eerste verdiep in de ruïne.

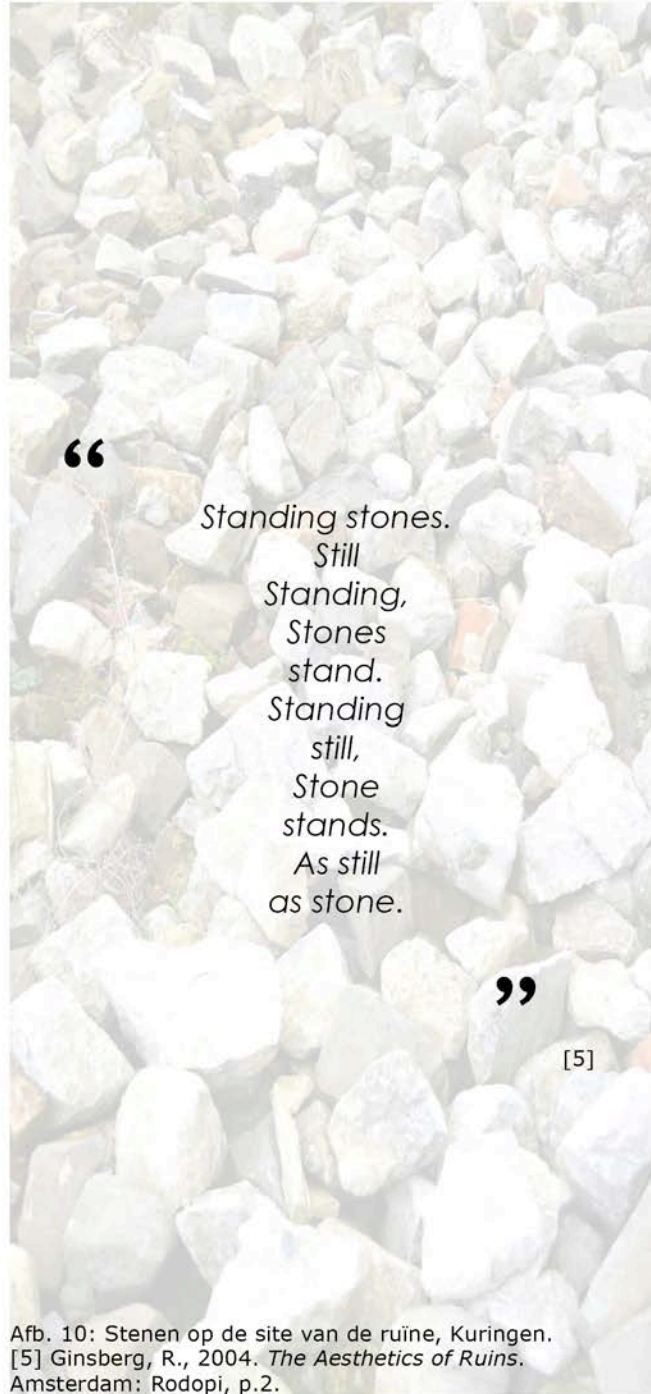
2.1.1.3. Interactie

In de ruïne staan we nauw in contact met de natuur. Wijzelf en de ruïne zijn blootgesteld aan de omgeving. Toch ervaren we enigszins een gevoel van veiligheid. Tegelijkertijd ervaren we de angst voor het onbekende maar we zijn nieuwsgierig naar wat er zich in de resten van het gebouw afspeelt of afgespeeld heeft.

In hun dagelijkse context worden bakstenen vaak niet gezien als aparte delen maar als één vaste muur. In de ruïne staan we nauwer in contact met het materiaal. We ontdekken en appreciëren de individualiteit van de baksteen. Daardoor ontstaat er een zekere interactie tussen ons en het materiaal. Dit fenomeen doet zich enkel voor in de ruïne.

Het leerde mij de PERFECTIE VAN HET IMPERFECTE in te zien.

Iets wat ik zeker heb meegenomen in mijn ontwerp.

“

*Standing stones.
Still
Standing,
Stones
stand.
Standing
still,
Stone
stands.
As still
as stone.*

”

[5]

Afb. 10: Stenen op de site van de ruïne, Kuringen.
[5] Ginsberg, R., 2004. *The Aesthetics of Ruins*. Amsterdam: Rodopi, p.2.

2.1.1.4. Emotie en gedachten

De ervaring die ik opdeed tijdens mijn ruïnebezoek gaf mij tegelijkertijd droevige en blijde gevoelens. De aftakeling en vergane glorie maakten mij triest omdat het gebouw er nu verloren uitzag en omdat er niets meer te bespeuren was van de welvaart die het gebouw ooit kende.

DE RUÏNE GEEFT ONS EEN
BEELD VAN WAT ER ONS
ALLEMAAL TE WACHTEN STAAT.

De gedachte over hoe het ooit geweest zou zijn, maakte mij blij en liet mijn fantasie zijn gang gaan. We vragen ons af welke vormen er missen en raken zo

verloren in een DROOMWERELD. De ruïne zorgt ervoor dat we onze gevoelens en zintuigen volledig openstellen. Zo is ze in staat om ons weg te nemen uit deze snelle wereld en ons te doen vertragen en stoppen. De ruïne bezit zoveel contrasten. Volgens mij zorgen deze ervoor dat we ons aangetrokken voelen tot de ruïne. Hier wil ik dan ook extra aandacht aan besteden binnen mijn ontwerp.

2.1.1.5. Betekenissen

De ruïne bevat de

BELOFTE VAN HET ONVERWACHTE.

Er worden legendes over verteld, er gebeuren eigenaardige dingen, het is een plek voor imaginaire interpretatie. Een plek waar men wordt bevrijd van de dagelijkse gebruiken en interpretaties die bepalen wat er moet gebeuren, hoe en waar. De ruïne zit vol met visuele fascinerende scènes die gelezen kunnen worden als tekens van symbolische betekenissen. Reeds in onze kindertijd worden we geconfronteerd met ruïnes in sprookjes. Dit heeft iets magisch en zet onze fantasie in werking. De ruïne heeft mij in een droomwereld laten belanden. Dit gevoel wil ik aan de hand van mijn ontwerp versterken en doorgeven aan anderen. Mensen zijn altijd al geboeid geweest door verhalen. De ruïne is een drager van verschillende VERHALEN.

In mijn ontwerp heb ik geprobeerd om de ruïne nog meer een verhalendrager te laten zijn. Het gebouw heeft iets meegemaakt en draagt deze info over naar ons. In plaats van antwoorden te creëren, roept de ruïne op tot nog meer vragen. De ruïne daagt ons uit om verder te kijken dan wat we reeds weten. Ze nodigt ons uit om het avontuur te ontdekken in de esthetiek en in het leven. Zo is ze in staat om te onthullen wat verborgen is in onszelf.

De ruïne schijnt binnenstebuiten zijn gekeerd. Ze staat erop om het innerlijke te ontsluiten en vraagt om een constante interactie tussen het een en het ander.

De ruïne gaf me inspiratie. De volgende woorden vormen de basis voor de elementen die ik wil verwerken in mijn ontwerp:

nieuwe ervaring

verhalen

beleving

lucht

dromen

fantasie

ontdekken

natuur

CONTRASTEN

duister-licht

wind

wolken

rust

lege ruimte

2.1.2. Geschiedenis van de ruïne

Ik vind het belangrijk om ook even na te gaan waar de belangstelling voor ruïnes ontstaan is.

Ruïnes kunnen gelinkt worden aan de kunststroming van de ROMANTIEK.

De romantiek situeert zich eind achttiende, begin negentiende eeuw maar werkt tot op de dag van vandaag na in onze culturen. Enkele belangrijke personen die zich in deze stroming situeren zijn Caspar David Friedrich, Schopenhauer, Samuel Taylor Coleridge, John Keats, Jean Jaques Rousseau, William Wordsworth, Schelling en William Turner. De romantiek kan eigenlijk gezien worden als een geestesstroming. Deze ging tegen het rationalisme in en had felle kritiek op wetenschap en industrie. Veel kunstenaars, die deel uitmaakten van deze stroming, maakten gebruik van afbeeldingen van ruïnes. De ruïne verbeeldde voor hen het gemis van het verleden. Maar ook symboliseerde de ruïne de vergankelijkheid van het leven. Gevoel was een zeer belangrijk element binnen de romantiek. Ook natuur en het spirituele kwamen vaak aan bod binnen de werken. De stroming stond voor alles wat het tegengestelde was van wat er in die periode speelde binnen de maatschappij.

De romantiek vertegenwoordigt GEVOEL, natuur, het onderbewuste, het subjectieve, acceptatie van het individu, kwaliteit, originaliteit, fantasie en het mysterie.[6]

Vandaag de dag kunnen we nog steeds een paar kenmerken hiervan terugvinden in onze maatschappij. In onze moderne samenleving worden deze romantische motieven in een hokje gestoken. Enkel binnen een bepaalde context mogen deze motieven aan de buitenwereld getoond worden. Dit vind ik zeer spijtig. Ik zou graag deze elementen terug wat meer naar de voorgrond willen brengen. Via mijn ontwerp wil ik mensen terug aanzetten om meer na te denken, tijd te nemen en meer aandacht te besteden aan het gevoel, het onderbewustzijn.

Ruïnes werden vaak gebruikt binnen de kunsten. Zo waren ze vaak het onderwerp van schilderijen maar ook van gedichten. De poëzie heeft de ruïne geïnspireerd maar ook omgekeerd heeft de ruïne de

POËZIE geïnspireerd. Via de poëzie is het makkelijker om ons te verplaatsen in de geest van de ruïne. Daarom heb ik zelf een haiku geschreven om mij te inspireren en mij terug het gevoel te geven, wat ik in de ruïne ervaren heb.

[6] Toman, R., 2000. *Classicisme en Romantiek: architectuur, beeldhouwkunst, schilderkunst, tekenkunst, 1750-1848*. Keulen: Könemann, pp. 7-10.

Achter de bomen

Mysterie omhuld door
steen

Eenzaamheid lucht op

2.1.3. Omgaan met de ruïne

Hoe we omgaan met ruïnes zegt veel over onszelf. Het is dan ook belangrijk om de verschillende manieren waarop we met ruïnes kunnen omgaan en reeds omgegaan zijn te bespreken.

Een ruïne kan een esthetische toets geven aan de culturele gedachte van een gemeenschap. Hoe een stad zijn ruïnes benadert, is een symptoom van zijn attitude naar en de belichaming van zijn

IDENTITEIT.

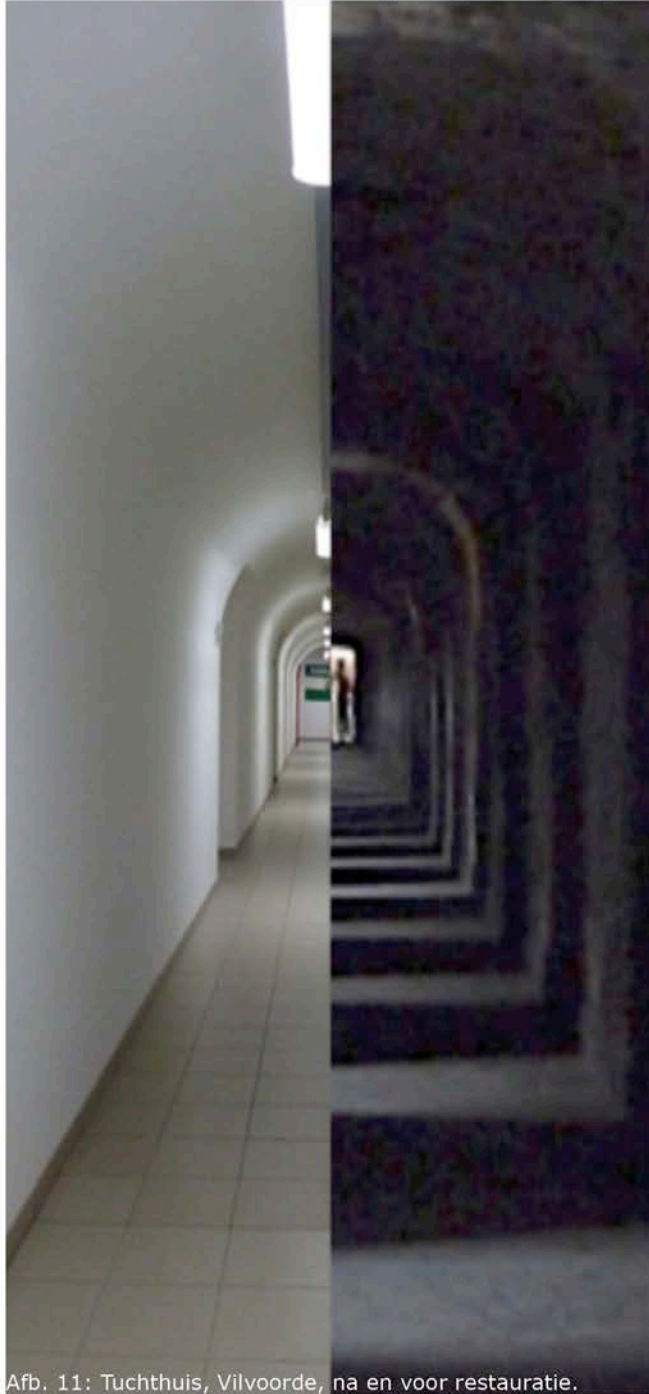
Meestal worden ruïnes afgeschreven. We schenken enkel aandacht aan wat nog intact is of wat nieuw gebouwd moet worden. Dit maakt het voor mij interessant om te werken rond een ruïne en er iets nieuws, zinvol en gevoelig van te maken. Daarom is het nuttig om even op te sommen wat de mogelijkheden zijn om met een ruïne om te gaan.

In het boek *The aesthetics of ruins* vond ik terug op welke manieren de ruïne in het verleden reeds benaderd is. [7] Ik heb hier zelf nog enkele elementen aan toegevoegd, deze zijn cursief gedrukt. Om een synthese te maken van deze benaderingen heb ik ze ondergebracht in vijf verschillende categorieën: benaderingen die uit den boze zijn, slechte benaderingen, benaderingen die beter kunnen, goede benaderingen en benaderingen die goed zijn maar niet toegepast kunnen worden op de ruïne die ik behandel. Aan de hand van deze benaderingen wordt het zeer duidelijk hoe verschillende maatschappijen, allemaal op een andere manier met ruïnes omgaan.

Het nevenstaande raster handelt over de ruïne in het algemeen. Uiteraard moet iedere ruïne apart geanalyseerd worden. Aan de hand van dit raster heb ik mijn gedachten over de mogelijke benaderingen voor een ruïne geordend. Dit hielp mij om de mogelijkheden voor mijn ruïne en ontwerp te onderzoeken.

[7] Ginsberg, R., 2004. *The Aesthetics of Ruins*. Amsterdam: Rodopi, pp.120-121.

benadering uit den boze	algemeen	nieuwe invulling	andere
	<p>slopen</p> <p>reconstrueren (afb.11)</p> <p>vergeten</p>	<p>commerciële invulling (verkoop van postkaarten, gift-shop)</p> <p>horeca (verkoop van ijs, restaurant, theehuis)</p> <p>industriële invulling</p>	<p>besmette structuren neerhalen</p> <p>omringen met hekken</p> <p>verharden van ondergrond (voor parking)</p>
slechte benadering	<p>renoveren</p> <p>bovenop de ruïne bouwen (afb. 12) <i>zonder respect voor het oude</i></p>	<p><i>commerciële (geschiedkundige) invulling, loket met ticketverkoop</i></p>	<p>gras maaien</p> <p>overheersende geluid en lichtshows voorzien</p> <p>toiletten installeren</p>
benaderingen die beter kunnen	<p>onberoerd laten</p> <p>verhuizen naar een museum</p>	<p>wetenschappelijke invulling</p>	<p>toeristengids voorzien</p> <p>gras laten groeien</p>
goede benadering	<p>conserveren <i>met ingrepen die hiervoor nodig zijn (afb. 13,14)</i></p> <p><i>onderhouden in huidige staat</i></p> <p>lokale eyecatcher</p>	<p><i>creatieve invulling</i></p> <p><i>culturele invulling</i></p> <p><i>sociale invulling</i></p> <p>begeleide rondleidingen</p> <p><i>bezoekersaantal beperken</i></p>	<p>één laten zijn met het landschap</p> <p>subtiel verlichten</p> <p>tuin onderhouden maar toch onverzorgd laten uitzien</p> <p>posters en flyers moeten kunnen maar op creatief stimulerende manier, niet commercieel</p>
Goede benadering maar niet van toepassing	<p>nationaal monument</p> <p>zoeken of het werelderfgoed kan worden (heeft <i>consequenties voor eventuele verbouwingen</i>)</p>		

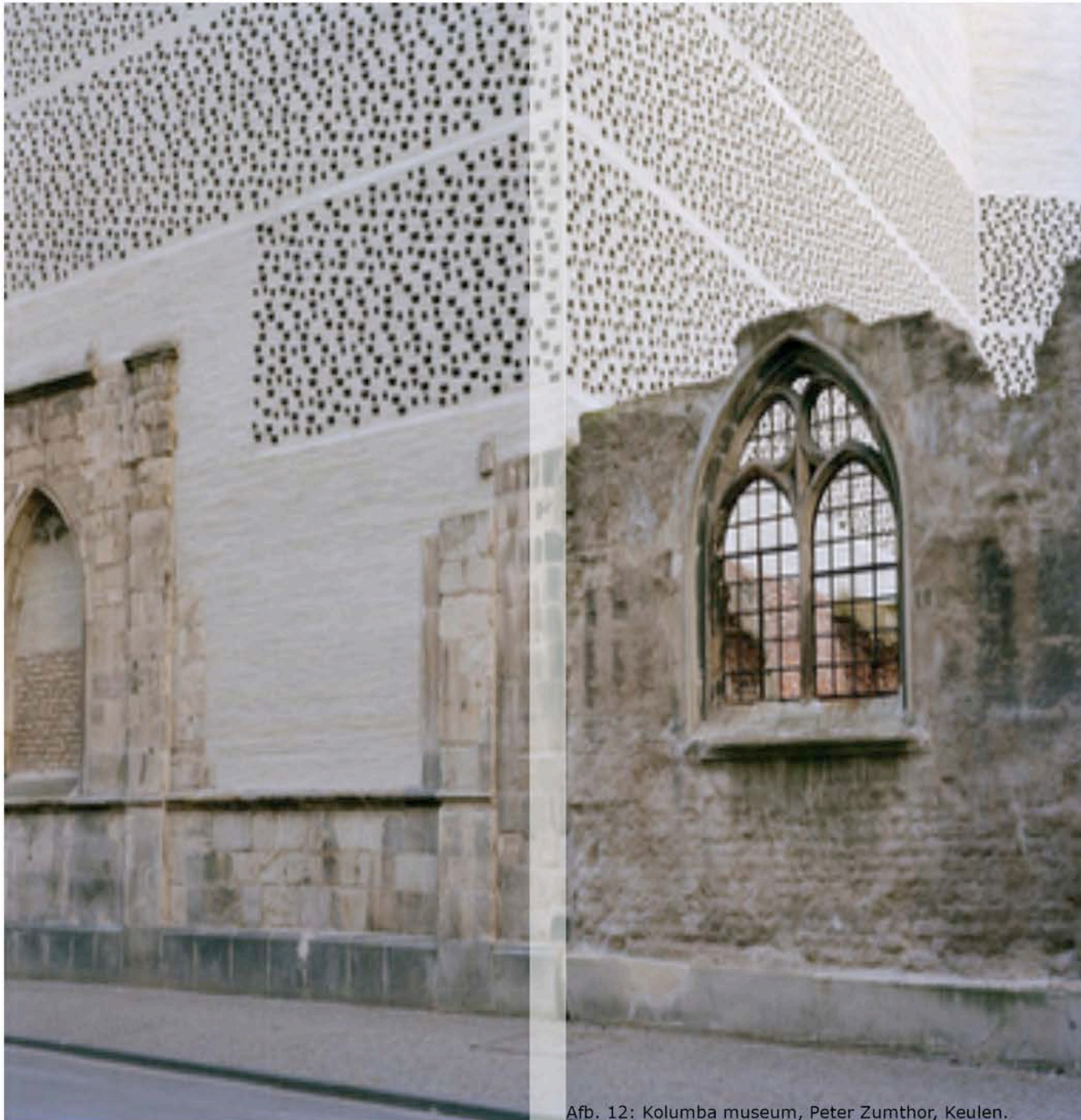

Afb. 11: Tuchthuis, Vilvoorde, na en voor restauratie.

Deze afbeelding van het tuchthuis in Vilvoorde is voor mij een perfect argument om aan te tonen dat reconstructie een benadering is die absoluut uit den boze is. Het gebouw werd opgericht rond 1380. Vanaf 1779 was het gebouw een gevangenis, dan een heropvoedingsgesticht en tot slot een militaire gevangenis en kazerne tot de stad in 1981 het gebouw opkocht. [8]

Door zijn verschillende negatieve invullingen verkreeg het gebouw een speciaal karakter. We voelen ons hier zowel toe aangetrokken als door afgestoten. Hier kon je dezelfde gevoelens ervaren als in de ruïne. De gangen bezaten een eigenheid, ze zouden een perfecte locatie voor een horrorfilm geweest zijn. Dit unieke karakter, waardoor mensen zich aangetrokken voelden, hebben ze volledig vernietigd door het gebouw te renoveren. De ruimtelijke kwaliteiten en gevoelens, de sporen van het verleden zijn uitgewist.

[8] Pots, M., 2008. *Binnen gluren in het Tuchthuis*, via <http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=EV1RAR9> [geraadpleegd op 8 maart 2013].

Afb. 12: Kolumba museum, Peter Zumthor, Keulen.

Het Kolumba museum te Keulen van Peter Zumthor is een mooi voorbeeld van het bouwen bovenop een ruïne. In dit geval is dit gedaan met het nodige respect voor de ruïne van een vroegere gotische kerk.

Dit herbestemmingsproject werd opgeleverd in 2007. Binnenin het museum zijn ook de resten van de ruïne bewaard gebleven. Zumthor ging in dit gebouw origineel om met het licht. Zo zijn er tussen de grijze, ranke bakstenen kleine openingen voorzien waardoor de wanden een transparante uitstraling krijgen. Het museum herbergt vandaag de dag een hoogstaande kunstcollectie van het aartsbisshoofdom Keulen. [9]

Interessant aan dit voorbeeld vind ik het contrast tussen oud en nieuw. De materialen zijn contrasterende, strakke vormen ten opzichte van gevoelige vormen en toch smelten ze samen tot een harmonieus geheel.

[9] Onbekend, 2007. *Kolumba Kunstmuseum*, via <http://www.architectenweb.nl/aweb/archipedia/archipedia.asp?ID=11202> [geraadpleegd op 24 februari 2013].

De Sint-Rochuskerk in Ulbeek is een mooi voorbeeld van hoe we kunnen omgaan met een ruïne. De kerk was al enkele jaren herleid tot ruïne. Ze werd door de architecten Vantilt en Dewyngaert in 2012 herbestemd tot een herdenkings- en bezinningsplaats met begraafplaats, columbarium en stille ruimte. [10]

De kerk is volledig geanalyseerd. Zo konden de architecten bepalen wat de noden waren om het gebouw te conserveren. De nodige herstellingen werden zo onopvallend mogelijk uitgevoerd. Grote, nieuwe veranderingen zijn duidelijk zichtbaar omdat ze in contrast staan met het origineel. Zo zijn de architecten naar mijn mening met veel respect omgegaan met de ruïne. Ze zijn er ook in geslaagd op een mooie link te leggen tussen de kerk en het kerkhof. De transparantie van de nieuwe elementen, zorgt ervoor dat het contact met de natuur niet verloren gaat. De kerk won in 2012 de Vlaamse Monumentenprijs.

[10] Sels, G., 2012. *Inspirerende ex-kerk wint Monumentenprijs*, via http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20120903_00282157 [geraadpleegd op 24 februari 2013].

Afb. 13: Sint-Rochuskerk, Ulbeek na verbouwing.

2.2. KNIBBEL KNABEL

KNUIS, WAT IS DE GESCHIEDENIS VAN DIT HUIS?

Uit de geschiedenis kunnen we veel leren over de site. Zo was het belangrijk voor mij om de historiek te onderzoeken en om een gesprek aan te gaan met de huidige eigenaars van het gebouw. De info die ik hieruit haalde, gebruikte ik voor mijn ontwerp.

2.2.1. Historiek

Ik onderzocht de historiek van de site. Ik vernam meer over het ontstaan ervan, maar ook over het vroegere uitzicht van deze plek. Dit was veel interessanter voor mijn ontwerp. Van deze info maakte ik dan ook gebruik tijdens de eerste ontwerpschetsen.

De geschiedenis van de oude jeneverstokerij Claes begint bij de geschiedenis van de Herkenrodebossen. Deze bossen bevinden zich op de grens van Kuringen, Kermt en Stevoort. In 1213 schonk graaf van Loon een deel van de gronden aan een monnik. Deze besloot er een abdij op te bouwen.

Na de Franse inval in 1795 werd de abdij openbaar verkocht als zwart goed. Door de bezetting van de Oostenrijkse Nederlanden en het prinsendom Luik, werden de gewesten bij het Franse grondgebied gevoegd. Zo gingen ook de Herkenrodebossen tot Frans grondgebied behoren. Op 1 september 1796 werden alle kerkelijke instellingen afgeschaft en de bezittingen werden geconfisqueerd.

Alle goederen werden openbaar verkocht in 1797 met uitzondering van de bossen. Deze bleven eigendom van de republiek en werden de keizerlijke bossen genoemd. In 1815 werd Napoleon verslagen. Hierdoor werden de Herckenrodebossen niet langer keizerlijke bossen genoemd, maar koninklijke bossen. Vanaf dit moment werden de Herkenrodebossen eigendom van de Société Général. Op 31 december 1832 kochten Adolf en Ulysse de Herkenrodebossen op tijdens een openbare verkoop en werd de familie Claes eigenaar van deze bossen. [11]

Abt. 14: Gronden waarop ruine staat, eigendommen van familie Claes met stamboom, streek rond Hasselt (1847).

[11] Willems, M. & Berx, J., z.j.. *De stokerij Claes Kuringen*. Hasselt: privéuitgave van Marc Willems, pp. 2-12.

Er werd steeds aangenomen dat Guillaume Claes de eerste bezitter was van de gronden waarop later de stokerij werd gesticht. Maar aangezien Adolf en Ulysse, twee van zijn zonen, in 1832 de gronden kochten, is hij dus nooit bezitter geweest van de gronden. Hij was wel eigenaar van de Herkenrodeabdij en enkele andere gebouwen zoals bijvoorbeeld het kasteel van Aden Biezen, de abdijhoeve Aldenhoven, het klooster van de Hinderbroeders en het Augustijnenklooster sinds 1796.

Guillaume Claes stond bekend als een echte zakenman en was een van de grootste vastgoedeigenaars in het departement van de Nedermaas. De familie Claes bestond uit verschillende belangrijke personen uit de streek. Zo waren er notarissen, rechters, dokters en schilders in de familie. [12]

Het grondgebied werd in 1847 verdeeld in twee loten door Adolf en Ulysse. Wanneer Adolf Claes in 1857 sterft, laat hij zijn eigendommen na aan zijn broer Louis. Louis startte in 1865 met de bouw van een landgebouw, de branderij en een graanmolen. Dit was het begin van de jeneverstokerij. Na zijn dood gingen de eigendommen naar zijn zoon Constant en naar zijn dochter Stefanie en haar man, Désiré de Fauvereau, die ingenieur was. Désiré wordt beschouwd als stichter en bestuurder van de jeneverstokerij, "le ferme distellerie". Hij deed ook twee uitvindingen die de stokerij ten goede kwamen. In 1871 mocht hij zijn eerste brevet ontvangen voor de uitvinding van een maaimachine, Moissonneuse-Favereau. In 1872 ontwikkelde hij een techniek om het weken, kiemen en mouten makkelijker te maken. [12]

In 1875 werd Paul, de zoon van Constant Claes, directeur van de jeneverstokerij. Hij werd hiervoor bijgestaan door zijn broer André die later het bedrijf volledig overnam. In 1877 werd de stokerij voor het eerst sterk uitgebreid. Zo werd de site vergroot met een woonhuis, landgebouwen, een stoomstokerij en een graanmolen.

Later in 1879 ondergingen de stoomstokerij, de moutmolen en de stallen opnieuw grote verbouwingen. In 1897 werden de stoomstokerij en de likeurfabriek nogmaals vergroot en er werd een gist- (Phenix) en margarinefabriek (Manna) opgericht.

Tot slot kwamen er in 1913 nog twee stoommachines bij. De fabriek was dus veel groter dan wat er nu nog van overblijft. Op de volgende pagina is een afbeelding te zien van een postkaart van de stokerij. Men neemt aan dat op deze kaart alles groter en imposanter afgebeeld is. Het is dan ook zeer waarschijnlijk dat er fictieve gebouwen opstaan. [12]

Guillaume

Louis

Désiré

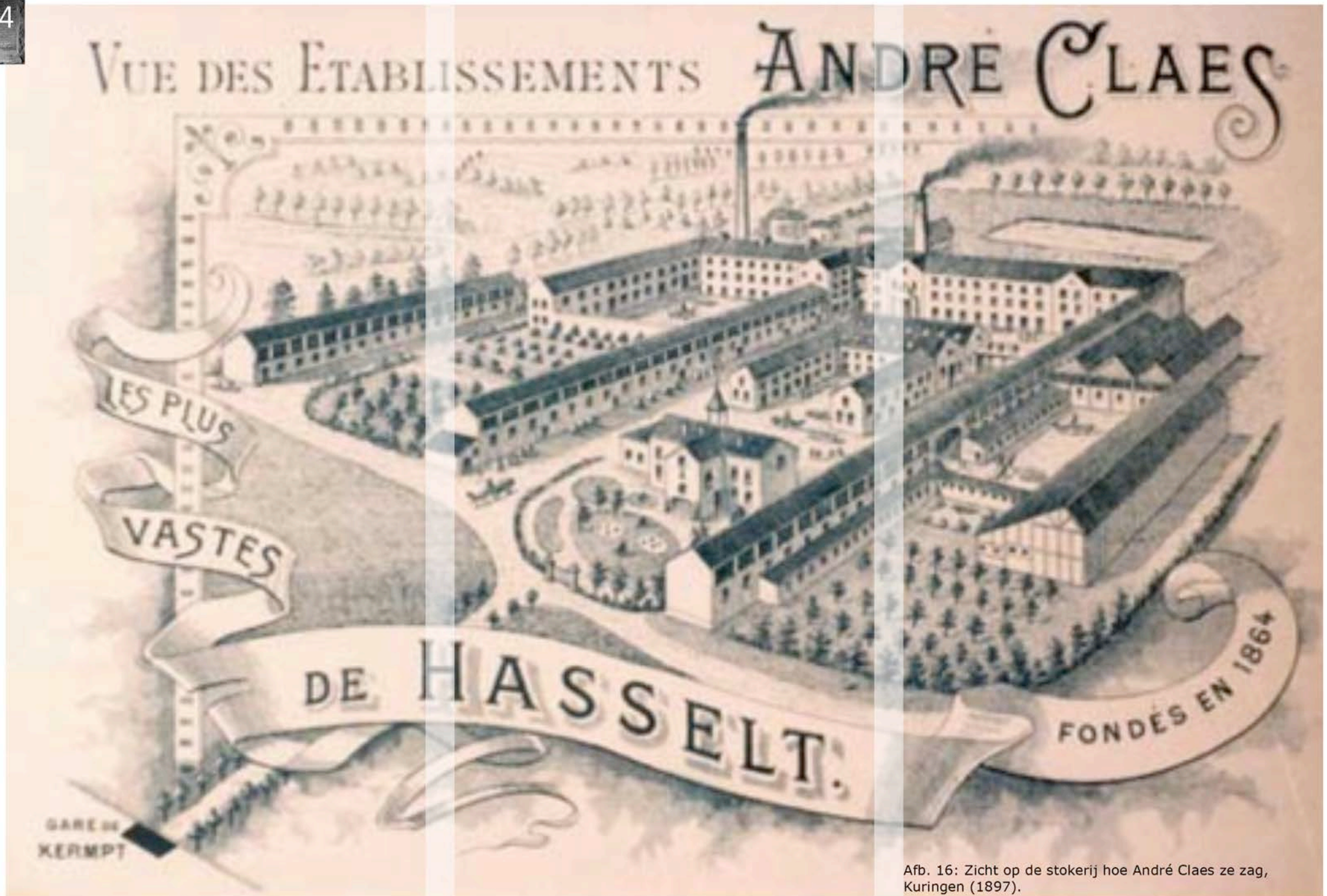
Constant

Paul

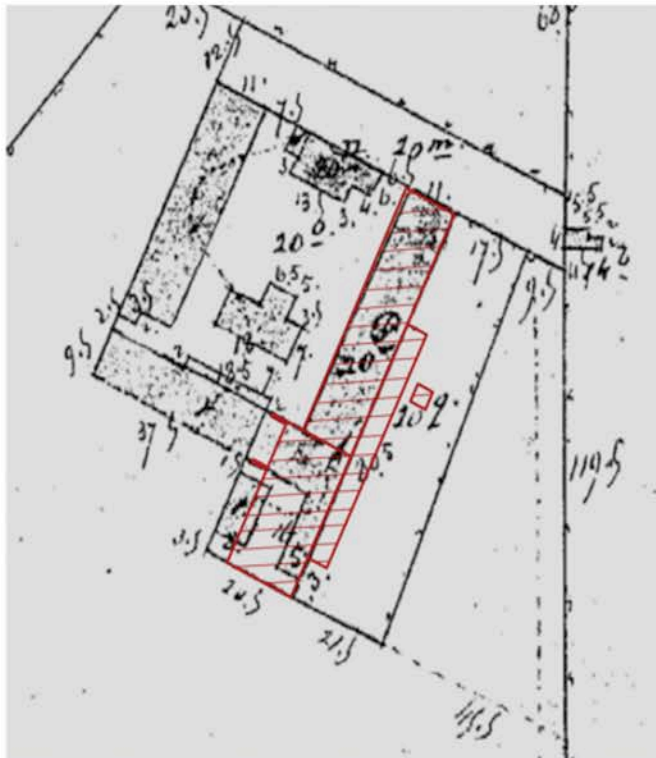
André

Afb. 15: Guillaume Claes en personen die eigenaar geweest zijn van de stokerij (of grond waarop de stokerij zich bevindt) op chronologische volgorde (1864-1927).

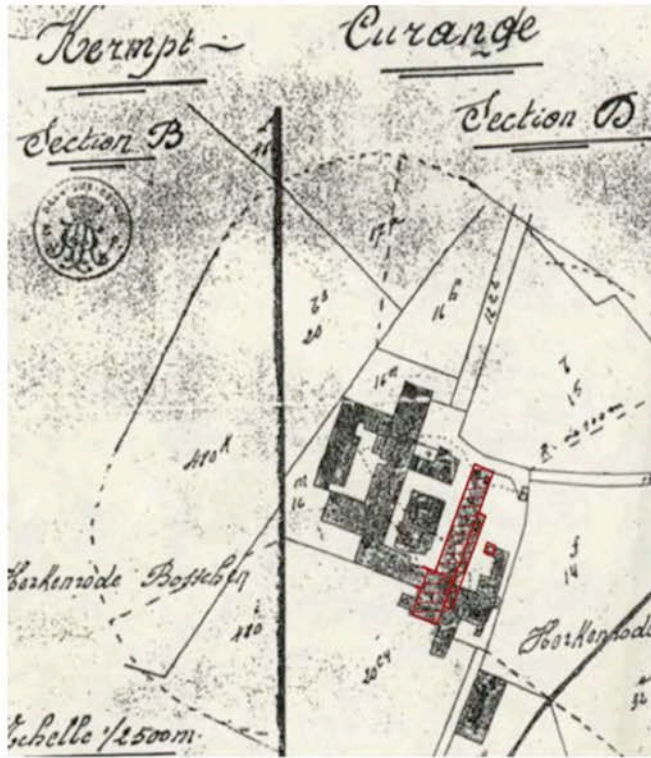
[12] Willems, M. & Berx, J., z.j.. *De stokerij Claes Kuringen*. Hasselt: privéuitgave van Marc Willems, pp. 2-12.

Afb. 16: Zicht op de stokerij hoe André Claes ze zag, Kuringen (1897).

Afb. 17: schets uit het kadaster van de jeneverstokerij Claes (1865) met eigen aanduiding.

Afb. 18: schets uit het kadaster van de jeneverstokerij Claes (1926) met eigen aanduiding.

In werkelijkheid zou het complex eruit hebben gezien zoals op de schetsen hierboven. Deze schetsen zijn afkomstig uit het kadaster. [13] De oorspronkelijke vormen van het gebouw zijn interessant. Omdat er voor de nieuwe functie een uitbouw nodig is, ben ik verdergegaan op resten muur van de oorspronkelijke gebouwen. Zo wordt het oude terug meer gelinkt aan het nieuwe. De delen van het gebouw, die nu nog steeds bestaan, zijn op de kadasterplannen aangegeven met een rode lijn. Op de schets zijn de resten waar de uitbouw op gebaseerd is, aangeduid in het groen.

[13] Willems, M. & Berx, J., z.j.. *De stokerij Claes Kuringen*. Hasselt: privéuitgave van Marc Willems, pp. 2-12.

Afb. 19: schets van de achterkant van de oude jeneverstokerij Claes met resten van de muren van een eerder aanpalend gebouw.

Afb. 20: schets van uitbouw op basis van resten van de muren van een eerder aanpalend gebouw (resten zijn aangeduid in het groen).

Dankzij de opkomende economische groei deed het motorschip zijn intrede, net als de stoomlocomotief en de elektriciteit. De stokerij bracht heel wat welvaart met zich mee voor Hasselt. Zo werd er in 1885 een spoorlijn gelegd tussen de stokerij en het station van Kermt. Een stukje van de rails kan men nu nog altijd zien.

Kuringe-lez-Hasselt le 28 june 1894

Het bijzondere aan deze stokerij was dat ze zich buiten het centrum van Hasselt bevond. Jeneverstokerijen in België waren vaak gemengde boerenbedrijven. Ze bevonden zich op het platteland omdat de ossenstallen hier beter konden functioneren. De mest van de beesten werd gebruikt om de graanvelden te bemesten. Een stokerij levert heel wat afval op, dit werd draft genoemd. Via leidingen werd de draft tot in de weides gebracht. Het draft werd gebruikt als voer om zo het vee vet te mesten. Van dit fenomeen is het woord *zeekkuil* afkomstig.

De stokerij kende vooral aan het begin van de twintigste eeuw een grote bloei. Er werkten op dat moment ongeveer tweehonderd mensen. Er werd tot twaalf uur per dag, zeven op zeven gewerkt. De werknemers verdienden één à twee frank per uur. [14]

Tijdens de eerste wereldoorlog (1914-1918) ging het slecht met de fabriek. Ze werd slecht beheerd en zag af van de zwakke economische toestand die er in die tijd heerste. Na de eerste wereldoorlog, in 1919, werd de wet Vandervelde ingevoerd. Deze wet bepaalde dat er in cafés en op andere openbare plaatsen geen sterke drank geschonken mocht worden. Er mocht enkel nog sterke drank verkocht worden in hoeveelheden van twee liter. Armen konden dus niet meer aan sterke drank geraken want zij hadden hiervoor niet voldoende financiële middelen.

In 1927 woedde er een hevige brand op de site. Al deze ongelukkige gebeurtenissen hielpen mee aan de ondergang van de jeneverstokerij. André Claes probeerde er nog een azijnfabriek te vestigen maar deze poging was tevergeefs. [14]

2.2.2. Gesprek met de eigenaars

Om wat meer informatie over de reeds uitgevoerde ingrepen aan het gebouw te krijgen, had ik een gesprek met de eigenaars van het gebouw.

Tot 2005 was de hoeve nog bewoond door Paul Joris. Familieleden van hem, het echtpaar Eric Peters-Joris en hun zonen Steven Peters en Stefan Peters-Aerts kochten het complex.

Ik sprak met Stefan Peters en hij gaf me een rondleiding doorheen het volledige gebouw. Zo kon ik iedere kamer bezichtigen.

Toen de familie Peters-Aerts het gebouw opkocht, was het in een staat van verval. Het gebouw was overwoekerd door planten, vooral in het ruïnegedeelte. Dit maakte de mysterieuze sfeer van het gebouw sterker. Jammer genoeg was het niet mogelijk om deze elementen te bewaren en zijn grote delen hiervan verwijderd. De meeste werken werden uitgevoerd door Stefan en zijn broer, Steven. Zo waren ze in staat om het gebouw zo goed mogelijk te bewaren en te beschermen voor verder verval. Zelf vonden zij de uitstraling die het gebouw door de beplanting had ook zeer mooi. Wanneer het gebouw voldoende hersteld is, zodat het behouden kan blijven, willen ze deze beplanting eventueel deels terugbrengen in het ruïnegedeelte.

Aan de zuidwestzijde, de zijde waar de ruïne zich bevindt, stond er 'een bos' van canada populieren. Deze zijn enkele jaren geleden gekapt omdat ze volgroeid waren. Ondertussen zijn er reeds nieuwe bomen geplant. Het absorptievermogen van canada populieren is erg hoog. Vermits het stuk waar de bomen staan vrij laag ligt en het er dus zeer nat is, staan de bomen hier goed op hun plaats. Ikzelf vind ook de esthetische en gevoelswaarde van deze bomen op de site erg belangrijk. Ze versterken de mysterieuze sfeer en het ruïnegevoel en ze maken de site terug intiemer.

Afb. 22: Ruïne toen familie Peters site pas had opgekocht (2005).

Afb. 23: Ruïne met stuk van oud, aanpalend gebouw en Canadabomen (2005).

Aan de westzijde van de ruïne bevonden zich resten van een muur die deel uitmaakte van de aanliggende gebouwen van het complex. Deze resten zijn nog aanwezig en vormen een aanleiding om hier iets mee te doen. Ik ging hier dan ook op verder in mijn ontwerp en voorzag een uitbouw op basis van deze delen muur. Een schets hiervan werd eerder getoond in deze scriptie.

Een deel van een muur van het oude complex dat zich voor de woning van Stefan bevond is spijtig genoeg wel verwijderd.

Het dak van het gebouw was deels ingestort, de rest was in een staat van verval. Om dit te kunnen herstellen werd er een architect bij geroepen. Bart Lens deed de opmeting van het volledige gebouw en stelde een plan op voor het herstellen van de daken. Omwille van de specialisatie die vereist is voor het uitvoeren van deze werken werden er gespecialiseerde aannemers bijgehaald.

Ook de muren waren op sommige plekken ingestort of stonden op instorten. Dit probleem besloten de eigenaars zelf aan te pakken. Stefan en Steven hebben door het herstellen van het pand zelf leren metsen met vallen en opstaan. Het duo voerde zoveel mogelijk herstelwerken zelf uit. Dit deden ze mede om de kosten te drukken, want er moest erg veel gebeuren aan het gebouw.

Wanneer de familie Peters het gebouw opkocht, waren er nog enkele 'machines' aanwezig in het gebouw. Enkele werktuigen bevonden zich nog op hun originele plaats. De oude houten graansilo's zijn bewaard gebleven. De kuipen die zich op het eerste verdiep in de ruïne bevonden, die dienden om het graan te drogen op roosters, zijn verwijderd. Er zijn wel nog resten van terug te vinden. Op de benedenverdieping van dit deel bevonden er zich betonnen schoten. Deze ruimte werd gebruikt als stal voor de koeien. In een eerste fase van het bruikbaar maken van de ruïne, werden deze muurtjes verwijderd.

Tussen het huidige restaurant en de bed en breakfast waren er nog treinsporen, van de trein die er vroeger voorbijkwam om materialen voor de stokerij aan te brengen, zichtbaar. Van deze treinsporen zijn er enkel nog restanten in de kasseiweg die naar de oude stokerij leidt.

Stefan wist me ook te vertellen dat het gebouw, wanneer ze het voor het eerst betraden, volgepropt was met oude rommel. Zo bevonden er zich balken die verrot waren, graffiti-tags, planten, achtergelaten bezit van vorige eigenaars, uitgevallen bakstenen en nog zoveel meer. Zo troffen ze zelfs een kamer aan die volledig was volgepropt met kranten. Het verhaal hierachter was dat de *papierslag* beloofd had om het papier ook bij deze woning op te halen.

Afb. 24: Restant van vroeger gebouw, restant is nu verwijderd (2005).

Afb. 25: Oude daken van de gebouwen (2005)

Afb. 26: Schoten in benedenverdieping van ruïne, stallen van de koeien (2005).

Maar omdat de woning ver van alle andere woningen in de omgeving lag, vergaten ze hier steeds langs te komen.

Om meer te weten te komen over de geschiedenis van het gebouw verwees Stefan me door naar Marc Willems. Marc was actief op de Herkenrode-site. Door zijn interesse in de oude jeneverstokerij Claes, heeft hij zich verscheidene jaren bezig gehouden met het onderzoeken van de geschiedenis van de oude jeneverstokerij. Hij schreef hier enkele documenten over en is in het bezit van vele foto's van de site. Ik heb Marc vrijwel onmiddellijk gecontacteerd en met hem afgesproken. Hij wist me veel te vertellen over de geschiedenis en bezorgde mij al zijn teksten alsook verschillende foto's van de stokerij. Ook bezorgde hij me twee interviews met personen die als kind de stokerij hadden gekend. Hierdoor kwamen er enkele schitterende verhalen naar boven over jenever en de stokerij. Zo was er een verhaal bij dat ging over de mensen van Kermt die spoken zagen in het bos vlakbij de stokerij. Het volledige verhaal en het plot is te lezen in de bijlage van deze scriptie.

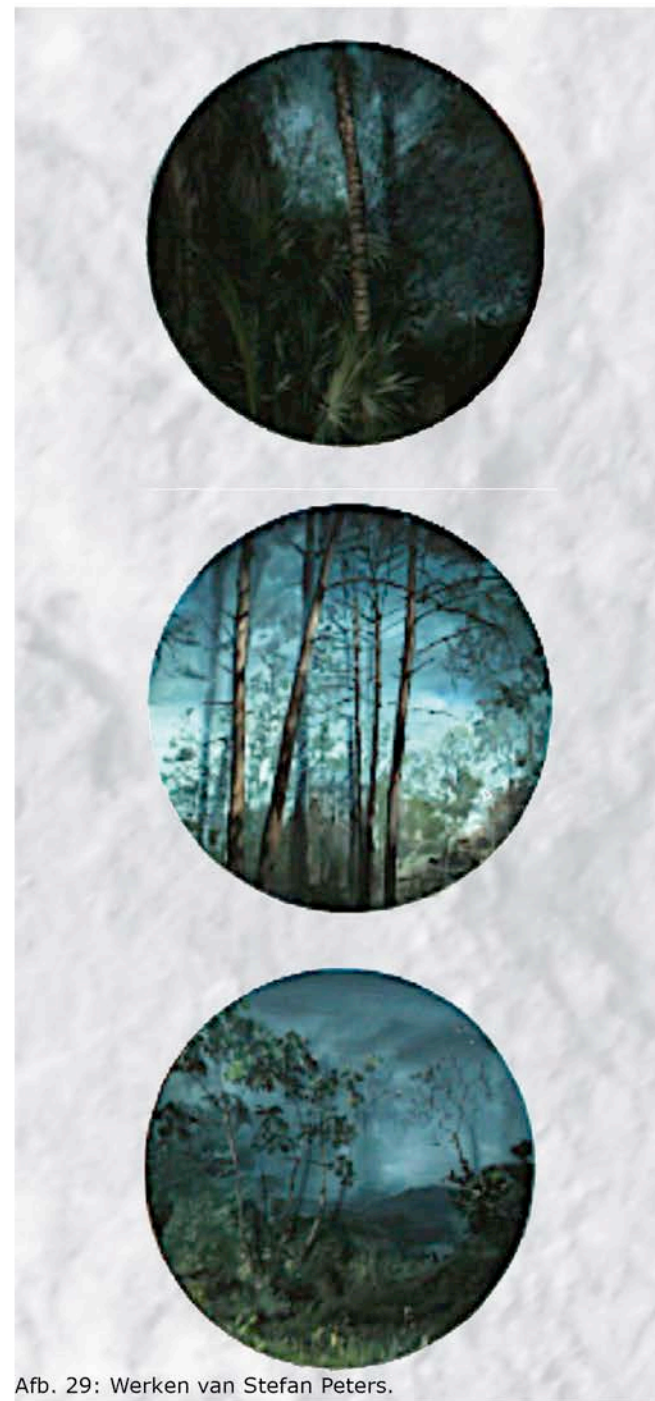
Vandaag de dag bevindt er zich een bed en breakfast in het grootste gedeelte van de oude jeneverstokerij. Er zijn vier kamers beschikbaar. Deze zijn allemaal ingericht door de eigenaars zelf. In een volgende fase zouden er op het eerste verdiep nog vier kamers bijkomen.

Afb. 27: Oude sporen tussen twee gebouwen, sporen zijn nu verwijderd (2005).

Afb. 28: Kamer van de Bed and Breakfast (2012).

Afb. 29: Werken van Stefan Peters.

Stefan en zijn gezin wonen ook in het pand. Hun woning bevindt zich tussen de ruïne en de gastenkamers. Verder is er aan de noordoostzijde een restaurant. Dit deel van het pand wordt verhuurd. Momenteel draagt het restaurant de naam 't stoopke'. Boven het restaurant is er een studio voorzien. Er staan nog heel wat kamers leeg in het gebouw. Deze hebben nog niet allemaal een toekomstige bestemming. Enkele ruimtes willen ze omvormen tot woning voor de broer van Stefan, Steven. De ruïne die zich aan de zuidwestzijde van het gebouw bevindt staat vol spullen en is verder aan het vervallen. Aan de achterzijde van het gebouw bevinden zich oude stallen. Ook deze staan momenteel vol met spullen.

Stefan is in zijn vrije tijd kunstenaar. Hij heeft dan ook één ruimte in het pand in gebruik als zijn atelier. Zijn werken zijn figuratief maar toch dromerig. Meestal zijn het tekeningen van bomen. Naar mijn mening hebben deze werken iets mysterieus, magisch in zich, net zoals de ruïne. De werken passen volgens mij dus uitstekend bij het karakter en de energie van de ruïne.

Graag zou Stefan deze hobby willen uitbreiden. De ruïne leek hem een ideale locatie om er iets met kunst in te doen. Welke invulling deze ruimte precies zal krijgen weet hij nog niet. Ikzelf ging verder op het idee van Stefan om kunst in de ruïne onder te brengen. Zo ben ik terecht gekomen bij het uiteindelijke concept van mijn ontwerp.

2.3. DE NATUUR

De natuur is een belangrijk gegeven op de site van de oude jeneverstokerij Claes te Kuringen. Ik ging op zoek naar verschillende soorten tuinen en hoe de ruïne hierin betrokken werd.

2.3.1. Franse vs. Engelse tuin

Bij het begin van ons bestaan zagen we de natuur als vijand. Ze was wreed, verslindend en ondoorgrondbaar. Ze zorgde voor overstromingen, branden en onweer. De natuur creëerde gevaar voor de mens. Door de eeuwen heen probeerden we ze naar onze hand te zetten. De beteugelde natuur werd gezien als schoonheid. Zo ontstonden in de zestiende eeuw de Franse tuinen. De tuin werd nuttig, maar ook esthetisch gebruikt. Mensen gingen groenten en fruit planten. Op esthetisch vlak werd er veel gewerkt met geometrische vormen, zoals we zien in Versailles. [15]

[15] Bierema, z.j.. *Landschapsarchitectuur door de eeuwen heen*, via <http://www.encyclopediedrenthe.nl/Landschapsarchitectuur> [geraadpleegd op 24 februari 2013].

Afb. 30: Renaissancetuin, Versailles (1624 en 1680).

Afb. 31: Engelse tuin, Landgoed beekhuizen, Velp.

Wat later beseftte men dat men de tuin ook kon gebruiken voor genot en ontspanning. De hofdichten vormen een weerspiegeling van deze nieuwe visie. Deze gedichten beschreven meestal een wandeling over een stuk land. Ze beschreven de welvaart van de landheer, die hier graag mee pronkte, maar de nadruk werd gelegd op de natuur als schepping van God. Er werd in de gedichten vaak verwezen naar alles wat er in de verschillende seizoenen te zien is en naar wat de mens kan leren van de dieren. Zo zien we dat de mens de creativiteit van de natuur gaat imiteren. Het hofgedicht werd geschreven in een observerende en filosoferende stijl. Enkel de tuin werd uitvoerig beschreven, over de woning werd niet gesproken. Op deze manier werd er een parallel getrokken met het aardse paradijs. Adam en Eva woonden toch ook niet in een stenen huis? [16]

De hofdichten waren geïnspireerd op een tekst van de Romeinse dichter Vergilius die, rond het begin van onze jaartelling, de *Georgica* schreef. Het gedicht handelde over de bezigheden op het boerenbedrijf. Van dit gedicht bestaat een moderne vertaling door Ida Gerhardt, *Het boerenbedrijf*.

Wanneer ik deze hofdichten las, merkte ik op dat ze nauw aansloten bij mijn fenomenologische analyse van de ruïne.

[16] Onbekend, z.j.. *Aardse paradijzen*, via <http://www.literatuurgeschiedenis.nl/lg/goudeneeuw/literatuurgeschiedenis/lgge014.html> [geraadpleegd op 18 maart 2013].

“

Vroeg in het voorjaar,
als de sneeuw op 't grijs
gebergte smelt en bij
westenwind de grond weer
gaat ontdooien, moet de os
al door de zware
bodem trekken, zwoegend,
de ploeg, 't gesleten
ijzer blinken in de vore.
En hoe inhalig ook, de
boer houdt niets te wensen
bij 't land dat tweemaal
zon en tweemaal kou
gevoeld heeft; zijn oogst
is meer dan rijk en doet
de schuren kraken.

“

[17]

[17] Deel uit het gedicht 'het boerenbedrijf' van Ida Gerhardt uit: Onbekend, z.j.. *Aardse paradijzen*, via <http://www.literatuurgeschiedenis.nl/lg/goudeneeuw/literatuurgeschiedenis/lgge014.html> [geraadpleegd op 18 maart 2013].

Vanaf de achttiende eeuw zien we een verandering in de tuincultuur ontstaan. De romantiek deed zijn intrede. De filosoof Jean-Jacques Rousseau ervoer tijdens zijn wandelingen door een ongeschonden landschap de vrijheid. Hij wandelde zonder doel door het landschap, als een

FLANEUR. Zo werd hij een met de natuur.

Een andere bekende filosoof, Edmund Burke, lag eveneens aan de basis van deze verandering in de tuincultuur. Hij introduceerde het *sublieme*. De ongeschonden natuur wekte tegelijkertijd esthetische ontroering en angst bij hem op. Dit contrast lag aan de basis van de Romantiek. [18] Dit principe vinden we ook terug bij de ruïne.

Vele van de renaissancetuinen werden omgebouwd tot Engelse tuinen. Deze tuinen waren een aangelegde kopie van de wilde natuur. Het doel van deze tuinen was de wandelaar prikkelen door verscheidenheid. Achter iedere hoek moest de wandelaar verrast worden. De opdracht voor de tuinarchitect bestond dus uit het op zoek gaan naar de *genius loci*, de geest van de plek.

[18] Bierema, z.j.. *Landschapsarchitectuur door de eeuwen heen*, via <http://www.encyclopediedrenthe.nl/Landschapsarchitectuur> [geraadpleegd op 24 februari 2013].

2.3.2. Folies

Afb. 32: Folly, landgoed de Haere, Ost.

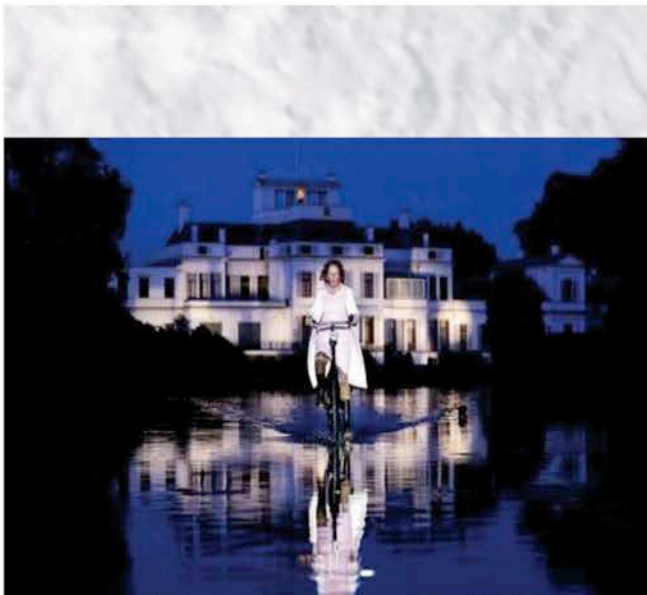
Afb. 33: schilderij Caspar David Frieddrich, the abbey in the oakwood (1809).

Door deze nieuwe benadering van de natuur ontstonden er folies. Folies waren namaaksels die men liet bouwen voor het effect dat ze hadden op de mens. Ze spraken de mensen aan en zetten de werking van de fantasie in gang. Zo werden er verscheidene ruïnes, bruggetjes, watervallen en heuvels nagebootst. Men ging hier zelfs zo ver in dat men dode bomen opnieuw liet planten. Ook in schilderijen uit de Romantiek zien we de tendens om ruïnes te schilderen in het landschap. Ze symboliseerden de vergankelijkheid van ons leven en onze wereld.

Gelijktijdig met de opkomst van de Engelse tuinen met hun folies, deed zich een verandering in plantenkeuze voor. Zo stapte men van buxus over naar kamperfoelie, rododendron en seringen. [19]

[19] Bierema, z.j.. *Landschapsarchitectuur door de eeuwen heen*, via <http://www.encyclopediedrenthe.nl/Landschapsarchitectuur> [geraadpleegd op 24 februari 2013].

Vandaag de dag zijn steeds meer mensen terug op zoek naar de kracht van de Engelse tuin. Zo zien we tuinen ontstaan waar planten gewoon hun gang kunnen gaan. Er wordt niet gesnoeid, gemaaid, ... We noemen dit ecologische tuinen. Hierbij wordt er meer nagedacht over welke planten men waar plant en hoe ze zich in de toekomst zullen gedragen. Zulke tuinen zijn voor de eigenaar makkelijk in onderhoud. Het is dus zeer handig in onze maatschappij waarin alles snel moet gaan. We kunnen hier dus uit concluderen dat de Engelse tuin terug aan een opmars bezig is. Het spreekt de mensen aan omdat er minder onderhoud vereist is. Vroeger speelde ook het mysterie hier een grote rol in.

Afb. 34: Openlucht operauitvoering, Soestdijk, Nederland.

Afb. 35: Openlucht theateruitvoering, Cesky Krumlov, Tsjechië.

We merken op dat de folies en hun prachtige natuurlijk uitzienende tuinen regelmatig worden gebruikt voor de opvoering van openluchttheater.

Dit gaf mee aanleiding voor de ontwikkeling van mijn concept voor de ruïne. Verder in deze scriptie wordt dit uitvoerig besproken.

2.3.3. De natuur op de site

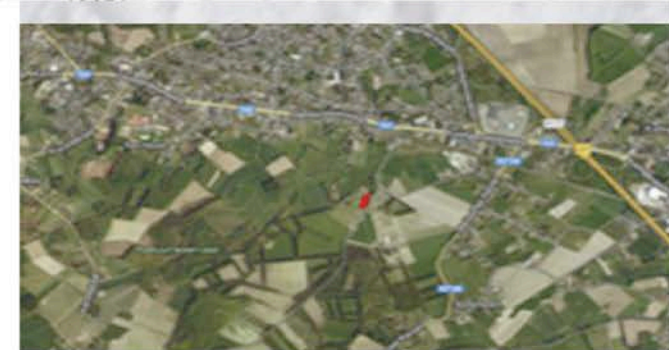
Wanneer we kijken naar de ligging en de omgeving van de site, zien we dat de natuur een heel belangrijke rol speelt. Hiernaast zijn enkele plannetjes terug te vinden. De site is aangeduid in het rood. Op deze afbeeldingen zien we dat de site omgeven is door bossen en weiland. Hier moet dus rekening mee gehouden worden in het ontwerp.

In het boek *Ruins of modernity* wordt er verwezen naar een uitspraak van Georg Simmel:

“ *Nature has transformed the work of art into material for her own expression as she had previously served as material for art.* ”

[20]

Hiermee stelt hij dat er door de eeuwen heen een nauwe samenwerking is ontstaan tussen natuurlijke en menselijke creatie. Dit doel probeer ik ook na te streven binnen mijn ontwerp.

Afb. 36: aanduiding van de site in het landschap en omgeving.

[20] Simmel geciteerd in: Hell, J. & Schönle, A., 2010. *Ruins of modernity*. Durnham and London: Duke University Press.

De Herkenrodebossen zijn gelegen vlakbij de site van de oude jeneverstokerij Claes. Sinds 2008 zijn deze bossen beschermd natuurgebied. Men wil van dit gebied de groene long van Hasselt maken. Je vindt er een sterke afwisseling van eikenbossen, canadabomen, weiland, akkers en laagstamplantages. Er zijn veel verschillende soorten vogels en andere zeldzame dieren te zien zoals de hazelmuis en de waterspitsmuis. De paden die door de bossen lopen zijn recent opnieuw aangelegd waardoor er mooie wandelroutes zijn ontstaan. [21]

De site van de ruïne van de oude jeneverstokerij te Kuringen bezat eveneens de kracht van het mysterie. De bomen die er stonden wekten nieuwsgierigheid op. Er zou zich hier perfect een enge scene uit een film kunnen afspelen. Het opnieuw planten van deze bomen is alvast een goede start om de

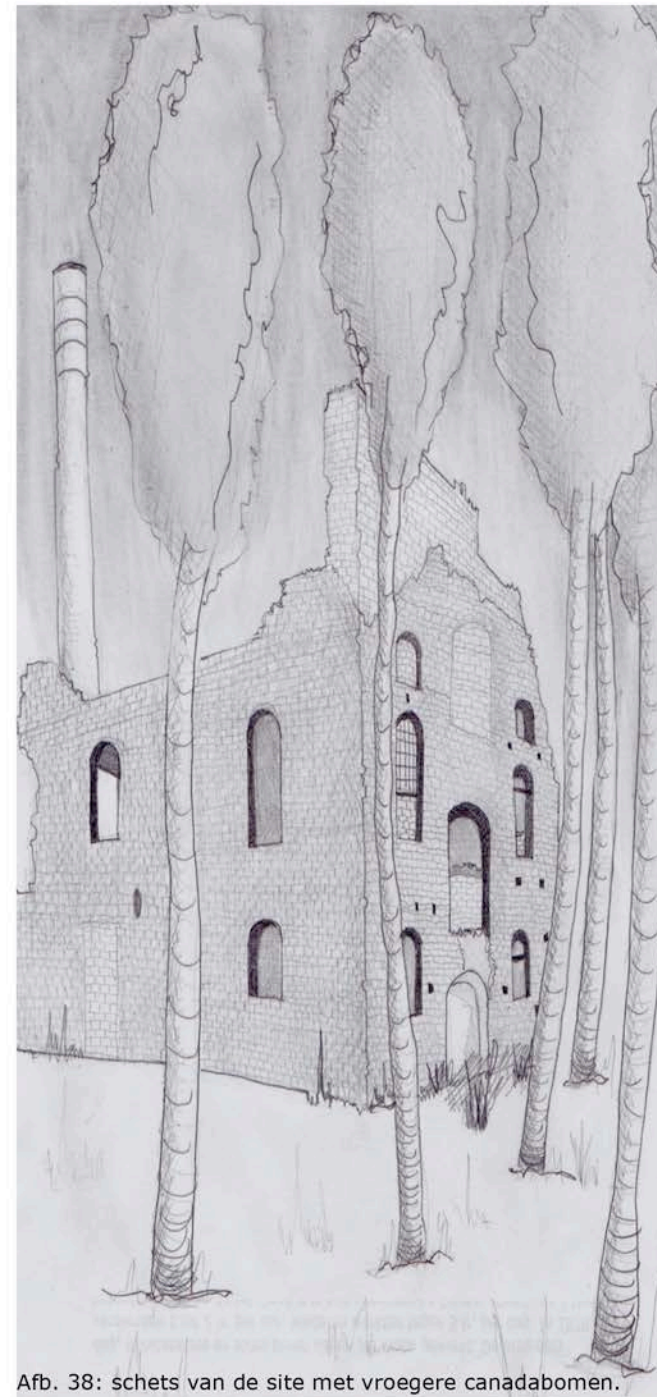
OUDE TROEVEN VAN DE SITE

TERUG TE BRENGEN

en zo het ruïnegevoel weer te versterken. Dit is goed te zien op een schets die ik hiervan maakte om het effect te analyseren.

Afb. 37: foto van de site hoe ze nu is, met nieuw aangeplante canadabomen.

Afb. 38: schets van de site met vroegere canadabomen.

[21] Pdp, Herkenrodebos, *de groene long van Hasselt*, 2008, via <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=701V0BIV> [geraadpleegd op 3 maart 2013].

2.4. SPIEGELTJE,

SPIEGELTJE AAN DE

WAND, WAT MAAKT

MIJ SPECIAAL VOOR

HEEL DIT LAND?

Het is belangrijk dat we de ruïne leren appreciëren. Vandaar dit onderzoek naar wat de ruïne speciaal maakt. Wat zijn de meerwaardes die een ruïne te bieden heeft? Waarom is ze anders dan de andere gebouwen? Wat maakt haar speciaal?

2.4.1. “Place Ballets”

De site kon tijdens zijn gloriejaren gezien worden als één groot podium waarin werknemers goed en hoog-gechoreografeerde performances uitvoerden. Dit fenomeen wordt door David

Seamon, ‘PLACE BALLETS’ genoemd. [22] In een fabriek ontstaan er routines die gecoördineerd worden door een chef (of choreograaf). Deze routines zijn repetitief. In onze gemeenschap worden er paden en codes voorzien die deel uitmaken van ons dagelijkse leven. Met behulp van deze uitgestippelde paden en deze codes kunnen we met elkaar communiceren en vormen we onze eigen identiteit.

De fabriek, de hoog-gechoreografeerde ruimte, is in onbruik geraakt en vervallen in een ruïne. Dit gegeven vraagt echter om een volledig andere benadering. We zijn niet vertrouwd met de ruïne en in deze ruimte bestaan er geen conventies. Daarom is het noodzakelijk om te improviseren. Hierdoor ontstaat de kans op toevallige ontmoetingen en het bewandelen van nieuwe paden. [23]

Zo kunnen we dus stellen dat we de dagelijkse gebouwen kunnen zien als een

LABYRINT. Ze geven ons structuur. We lopen erdoor zonder al te veel na te denken en er is maar één mogelijke, vooraf uitgestippelde weg om het doel te bereiken. De ruïne kan gezien worden als

een DOOLHOF. Iedereen bewandelt zijn eigen pad en komt zichzelf tegen tijdens de weg naar het doel. Er wordt meer nagedacht over elke handeling en verschillende wegen zijn mogelijk.

We gaan af op ons gevoel. Op deze plek moeten we ons gedragen als een flaneur. Deze persoon wandelt rustig door de ruimte en ervaart alles wat er gebeurt en onthult de ervaringen van het ongehoorde. Hij creëert alternatieve verhalen die in verband staan met de plek. Na enige tijd raken we gewoon aan de gevoelens en worden we een met de ruïne. Dit kan aanleiding geven om na te denken over het dagelijkse leven.

WELKE RUIMTE IS NU
NORMAAL? DE RUÏNE OF DE
DAGELIJKSE RUIMTES?

[22] Theorie van David Seamon in: Edensor, T., 2005. *Industrial ruins*. Oxford: Berg, pp. 80-90.

[23] Edensor, T., 2005. *Industrial ruins*. Oxford: Berg, pp. 80-90.

In ons leven zijn we steeds op zoek naar meer vrijheid. In de ruïne ervaren we deze vrijheid. Deze plek is vrij van sociale barrières, tijdsbeperkingen, grenzen en conventies. Dit staat absoluut

IN CONTRAST MET DE SNELLE BUITENWERELD.

Daardoor voelen we een ruïne als speciaal aan en voelen we ons ertoe aangetrokken. Deze elementen zijn dus de kracht van de site en mogen absoluut niet verloren gaan in het ontwerp.

In zijn boek *The aesthetics of ruins* stelt Robert Ginsberg dat het opmerkelijk aan de ruïne is dat ze kan gezien worden als een soort zuiveringsinstallatie. Het beter worden komt er door het naar beneden halen. [24] Ruïnes zijn grotendeels gevormd door wat hen heeft neergehaald. Zo heb ik onverwachte sterktes gevonden in de breekbaarheid van de fijnere vormen van de ruïne. Er dienen zich opmerkelijke structuren aan die we moeten leren appreciëren. De kracht van deze structuren kunnen we ontdekken door te onderzoeken hoe we ze kunnen vernietigen. Zo ontdekken we het ongebrokenen binnen het gebrokenen en halen we plezier uit het blootstellen van verrassende vormen.

2.4.2. “Daybreak”

Het bezoeken van een ruïne is een speciale ervaring. Ik wil aan deze ervaring het woord ‘DAYBREAK’ linken.

Dit woord omvat het moment tussen nacht en dag, het aanbreken van de dag. Dit moment geeft ons een apart gevoel. Hetzelfde gevoel ervaar ik in de ruïne. We kunnen stellen dat dit speciale moment zich ook verschuilt in het moment tussen slapen en ontwaken, leven en dood. Wanneer we ons in dit moment bevinden, neemt ons onderbewustzijn het van ons over en zijn we het meest creatief. Het schilderij van *een tafereel uit de Apocalyps* van Francis Danby omvat voor mij alle elementen die zich in dit moment schuil houden.

‘L’HEURE BLEUE’ of ‘het uur blauw’ omvat ditzelfde moment, het moment tussen nacht en zonsopgang, maar ook het moment tussen zonsondergang en nacht. Op dit moment heeft de lucht een mooie blauwe kleur. We zien dit moment terugkomen in de balpentekeningen van Jan Fabre. Hij beschrijft dit moment als: “dat uur bij dageraad waarin onze werkelijkheid wordt ondergedompeld in een vreemd universum om zich te verliezen en verspreiden in een diep blauw.” [25] Dit poëtische uur wordt een tussenperiode voor allerlei metamorfoses en uitbarstingen. Fabre heeft me op deze manier geïnspireerd.

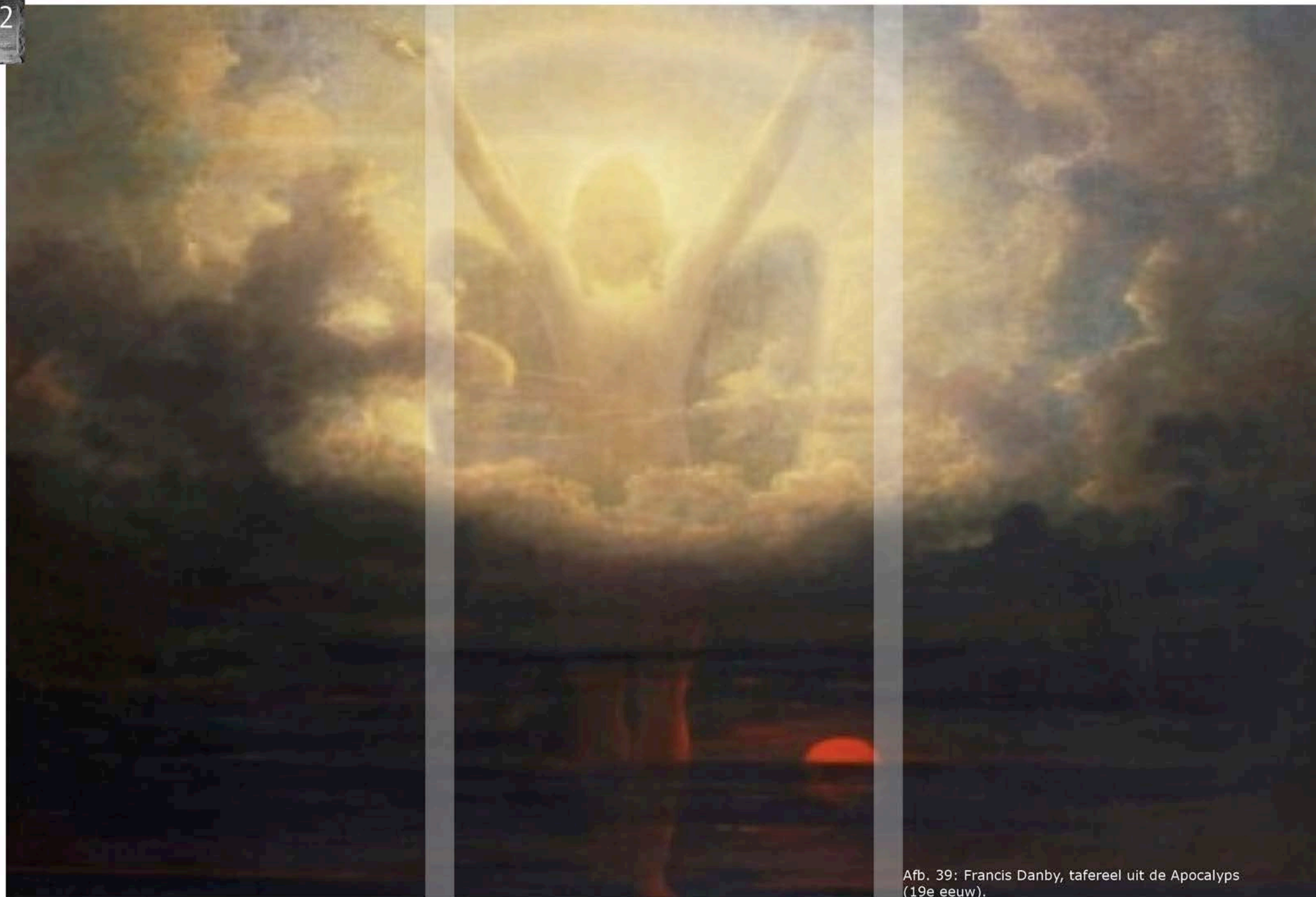
Ik heb dan ook verder gezocht in zijn werk. Zo heb ik beslist om binnen mijn ontwerp, zijn werk te gebruiken. Binnen mijn ontwerp van een kunstencentrum in een ruïne, maak ik gebruik van een toneelstuk van Fabre. Verder in deze scriptie wordt dit aspect uitvoerig besproken.

De tegenhanger van het uur blauw wordt ‘THE GOLDEN HOUR’ of ‘het gouden uur’ genoemd. Dit is het uur vlak na zonsopgang of voor zonsondergang, het laatste uur dat de zon te zien is. Op dit moment heeft de lucht een gele gloed. Vele mensen zien dit ook als een magisch moment. [26]

[24] Ginsberg, R., 2004. *The Aesthetics of Ruins*. Amsterdam: Rodopi, p. 201.

[25] Fabre, J., Angelos, z.j.. *Werken*, via <http://janfabre.be/angelos/selectie-werken/tekeningen/> [geraadpleegd op 24 februari 2013].

[26] Photography mad, 2012., *The golden hour*, via <http://www.photographymad.com/pages/view/the-golden-hour-in-photography> [geraadpleegd op 24 februari 2013].

Afb. 39: Francis Danby, tafereel uit de Apocalyps (19e eeuw).

2.4.3. “Dérive”

Om het moment van *daybreak* te bereiken heb ik een DÉRIVE gedaan.

Een *dérive* is een soort tocht die je maakt of een handeling die je uitvoert op basis van een absurde regel. Zo bekom je combinaties van dingen die je rationeel gezien niet zou samen zetten. Het doel van een *dérive* is het ervaren van een nieuwe, authentieke belevenis. Dit kan een aanleiding zijn om tot nieuwe ideeën te komen. De *dérive* werd voor het eerst toegepast door de situationisten. Een van de belangrijkste theoretici van de situationisten was Guy Debord. Hij definieerde de *dérive* als volgt:

“ a mode of experimental behavior linked to the conditions of urban society: a technique of rapid passage through varied ambiances.

”

[27]

De situationisten voelden zich aangetrokken tot marginale plekken. Deze plaatsen waren volgens hen meer geschikt om een beeld te vormen volgens poëtische en emotionele criteria. Zo probeerden ze de absurditeit van het arbitraire van de normale paden te achterhalen. [28] In de ruïne ontbreekt er een centrum. Er is geen duidelijk, lineair pad. Dit moedigt aan om gast te zijn in ruimtes die normaal niet gemaakt zijn voor lichamen. Deze kunnen gezien worden als droomruimtes.

[28] Edensor, T., 2005. *Industrial ruins*. Oxford: Berg, pp. 87-88.

Geïnspireerd door de notie van de *place ballets*, heb ik voor mijn *dérive* twintig foto's geselecteerd uit dansvoorstellingen van de choreograaf Sidi Larbi Cherkaoui en van de ruïne.

Ik koos voor voorstellingen van Sidi Larbi Cherkaoui omdat ik gepassioneerd ben door dansen. De eerste voorstelling die ik zag, fascineerde me. Ze was bedacht door Sidi Larbi Cherkaoui. De foto's heb ik op steekkaarten geprint en ondersteboven gelegd. Zo heb ik dan met de twee groepen een soort van memory gedaan. De combinaties die hierbij gevormd werden zijn dus ontstaan op geheel toevallige wijze. Vanuit deze resultaten ben ik gestart met het ontwerp aan de hand van schetsen.

[27] Citaat Guy Debord in: Edensor, T., 2005. *Industrial ruins*. Oxford: Berg, pp. 87-88.

Afb. 40: Traphal in gebouw van de oude jeneverstokerij Claes te Kuringen.

Afb. 41: dansvoorstelling 'Sutra' van Sidi Larbi Cherkaoui (2009).

Afb. 42: eigen schets op basis van de vorige twee afbeeldingen.

Het licht,
omhuld door donker
wakkert mijn
nieuwsgierigheid aan.

De zoektocht
naar het onbekende,
het sacrale,
kan beginnen.

Ik word aangetrokken
door het licht,
God.

De monumentaliteit
van een rechthoek
overweldigt me,
verbaast me.

En dan is er nog
het contrast
tussen oud en nieuw.

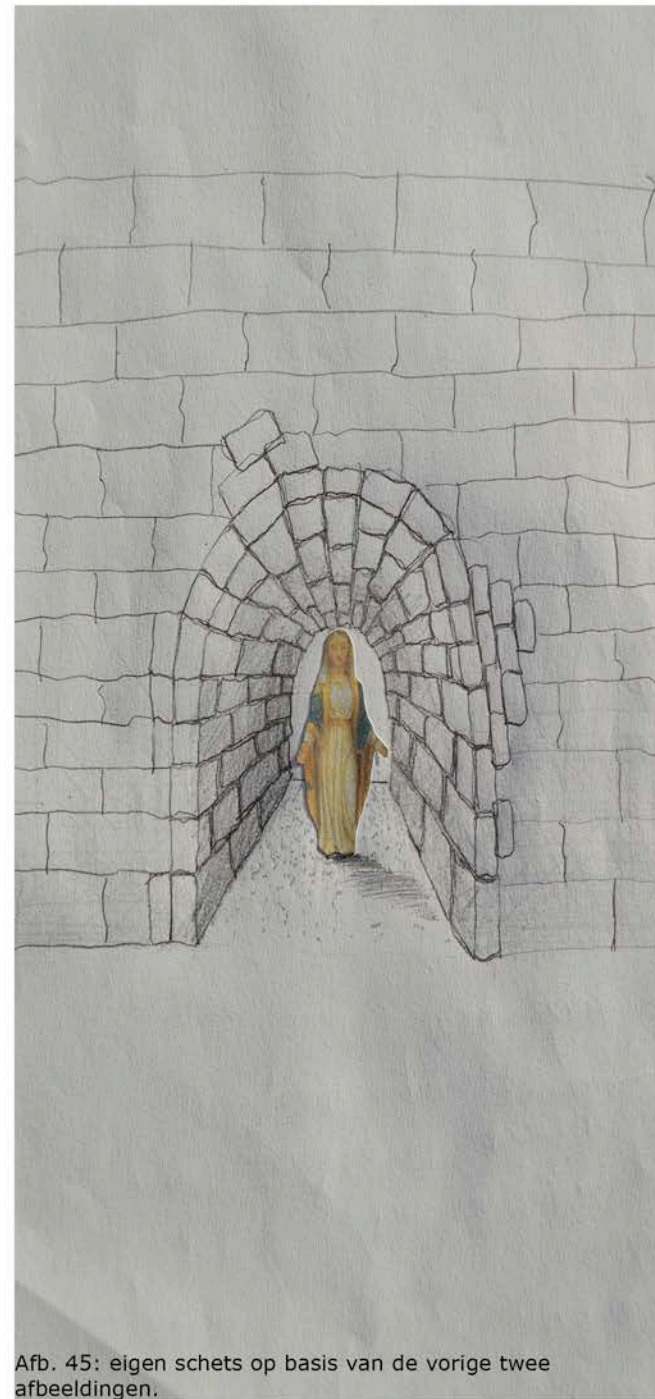
Een beeld
van hoe sterk
ze samen kunnen zijn.
De acceptatie
van wat anderen lelijk
vinden,
een wereld op zijn kop.

Afb. 43: muuropening, open nis in de ruïne van de oude jeneverstokerij te Kuringen.

Afb. 44: dansvoorstelling 'Eastman' van Sidi Larbi Cherkaoui (2013).

Afb. 45: eigen schets op basis van de vorige twee afbeeldingen.

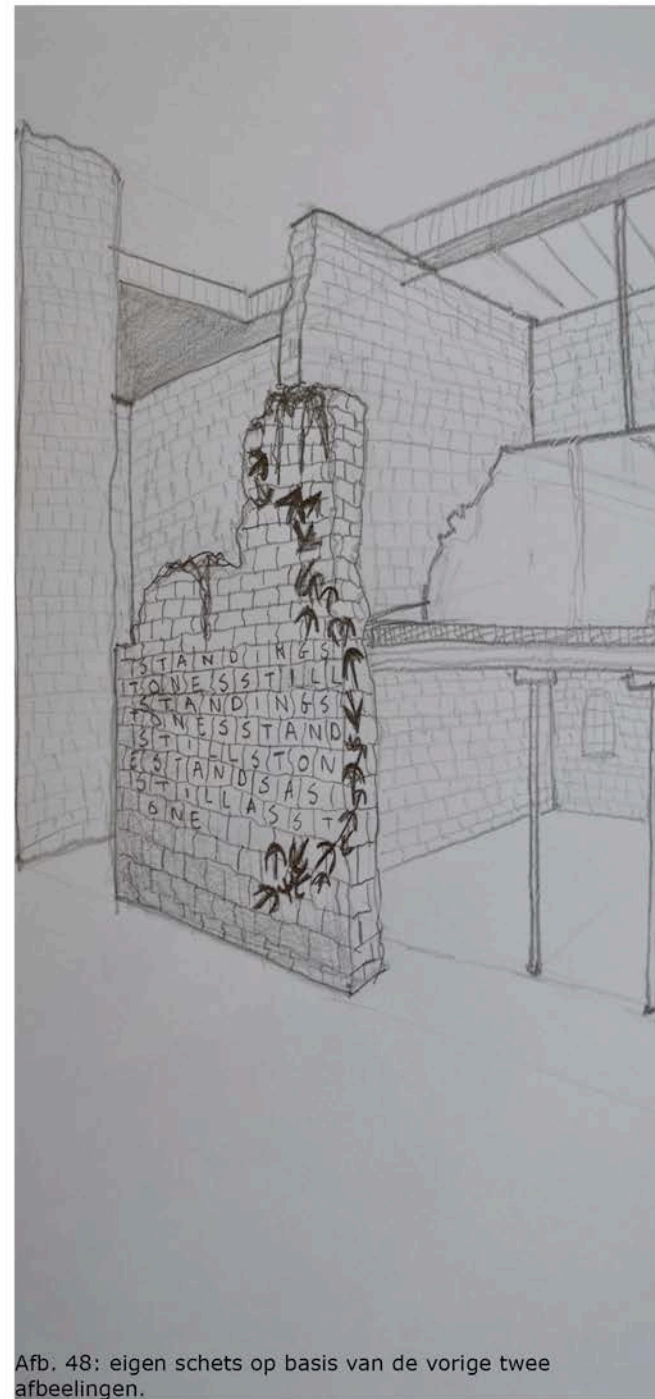
Stenen.
Stenen staan
recht...
of krom,
schots en scheef
zoals ze zeggen.
De tunnel
leidt me naar mijn doel,
stelt mijn focus scherp.
Maar wat als
ik niets meer kan zien?
Vul ik het ontbrekende in
of voelt het vervreemd
aan?
Kan ik mijn angst aan de
kant schuiven
om het onbekende te
verkennen?
Het voelen van wat ik zie,
of niet zie,
gebruik van al mijn
zintuigen.

Afb. 46: gevel van de ruïne van de oude jeneverstokerij te Kuringen met beplanting.

Afb. 47: dansvoorstelling 'Tezuka' van Sidi Larbi Cherkaoui (2012).

Afb. 48: eigen schets op basis van de vorige twee afbeeldingen.

Vogels in de lucht,
de blauwe lucht,
waaraan de ruïne is
blootgesteld,
ruïneblauw.
Takken
en vogels
op zoek naar een stek,
een verblijfsplek.
Het dansen van de
bladeren,
de vleugels van de vogels,
net als de letters,
de letters
die de woorden vormen
van een gedicht.
Vrijheid
omhuld
in de geborgenheid
van verval.
Voel je vrij
om vrij te zijn.

2.4.4. Het contrast

Het zijn volgens mij de contrasten waar we ons tot aangetrokken voelen. Deze contrasten zitten verborgen in de ruïne. Ik ben tot deze conclusie gekomen met behulp van mijn *dérive*. Hier werd de sterkte van de contrasten zeer duidelijk. Dit heb ik ook proberen mee te nemen naar mijn ontwerp. We voelen ons aangesproken door zaken die mysterie in zich dragen.

2.4.4.1. Het abjecte

Ik merk vaak op dat mensen zich aangetrokken voelen tot het lelijke, het macabere en zelfs tot de dood. Een goed voorbeeld hiervan is het verzamelen van doodsprentjes. Verzamelaars zijn er zot van maar anderen vinden het luguber. Zonder dat de verzamelaar het beseft, gaat hij hier soms ook erg ver in waardoor hij de grenzen van de anderen overschrijdt. Ook de ruïne hoort thuis in ditzelfde rijtje. Wanneer ik hier over nadacht kon ik mij erin vinden dat mensen zich aangetrokken voelen tot de dood, het onbekende, maar ik vond het ook best raar. Ik ben dan ook verder op zoek gegaan naar wat de reden hiervan zou kunnen zijn.

Volgens mij willen mensen kennis nemen van deze zaken, deze angsten. Ik denk dat mensen meer angst hebben om niet te weten wat er gaat gebeuren, wat er hen te wachten staat, dan te weten wat er komt. Ook al kan dit luguber zijn. We ervaren het abjecte.

Het ABJECTE wordt in de theorie van Kristeva gedefinieerd als:

“ *iets wat zich onttrekt aan elke symbolische classificatie, maar waar toch de orde van het reële in dreigt te verschijnen waardoor er een reactie van afkeer, walging en angst kan ontstaan.*

”
[29]

Toch voelen we ons hier vaak toe aangetrokken. Een goed voorbeeld hiervan zijn horrorfilms. Ook de ruïne zien we terugkomen in dit kader.

Om deze definitie te verklaren, ga ik hier even verder op in en bespreek ik het reële.

De bekende psychoanalyticus, Jacques Lacan, deed ooit de volgende uitspraak:

“ *L'impossible, c'est le réel,
le réel c'est impossible.*

”
[30]

[29] Definitie van abjecte door J. Kristeva via: De theorie van J. Kristeva, aangehaald in: Pint, K., 2011. *Semiotiek van de ruimte*. Hasselt: cursus PHL.

[30] uitspraak Jaques Lacan via: Sharpe, M., University of Melbourne, Australia, 2005. *Jacques Lacan*, via <http://www.iep.utm.edu/lacweb/> [geraadpleegd op 3 maart 2013].

Hiermee bedoelde hij dat het reële (le réel), de realiteit van je verlangen is. Het is de onbemiddelde ervaring van inwendige en uitwendige prikkels en driften. Deze prikkels worden later enkel nog ervaren in extreme omstandigheden. We mogen ons hier dus niet vergissen. Het reële is niet hetzelfde als de realiteit.

L'impossible is de onmogelijkheid van je verlangen. Hetgeen je in het diepst van je gedachten verlangt, zal nooit gerealiseerd worden. De oorzaak hiervan is dat we ons steeds moeten aanpassen aan de bestaande indeling van de werkelijkheid, het discours van de Ander. Dit discours is afhankelijk van de groep waar je je op dat moment in bevindt, de afspraken die er binnen deze groep gelden en de context. Het discours is steeds onvolledig waardoor er zich een oninvulbaar tekort opdringt. Daarom gaan we op zoek naar een onbereikbaar iets, wat dit tekort kan opheffen. Op deze manier maken we een levensverhaal mogelijk en houden we het ondraaglijke teveel vanuit het reële op afstand. Er ontstaat een filter voor de overweldigende prikkels en driften van het reële. Met behulp van het abjecte kunnen we omgaan met dit teveel. [31]

2.4.4.2. De ruïne als litteken

Ruïnes belichamen de angst van het ouder worden. Ze reflecteren het naderen van het einde van ons leven en herinneren ons aan de blunders die we in het verleden maakten.

Zo wordt beschreven in het eerste deel van een gedicht van Walt Whitman:

“
Come lovely and
soothing death,
undulate round the world,
serenely arriving,
arriving,
in the day,
in the night,
to all,
to each,
sooner or later delicate
death
”

[32]

[32] Whitman geciteerd in Hell, J. & Schönle, A., 2010. *Ruins of modernity*. Durnham and London: Duke University Press, p. 112.

In de ruïne zien we goed de aankondiging van de dood. Er is een proces van aftakeling zichtbaar. De verschillende texturen die zich nu in de ruïne bevinden, zijn een collectie van verschillende eerdere lagen. Verfbloesjes zijn opengebarsten, het pleisterwerk is gescheurd, baksteen is zichtbaar geworden, het hout is verrot, het staal verroest en mos, spinnenweb en stof nemen de leiding over. In dit nieuwe licht ontstaan er interessante schaduwen. Er vindt een continu proces plaats van compositie en decompositie.

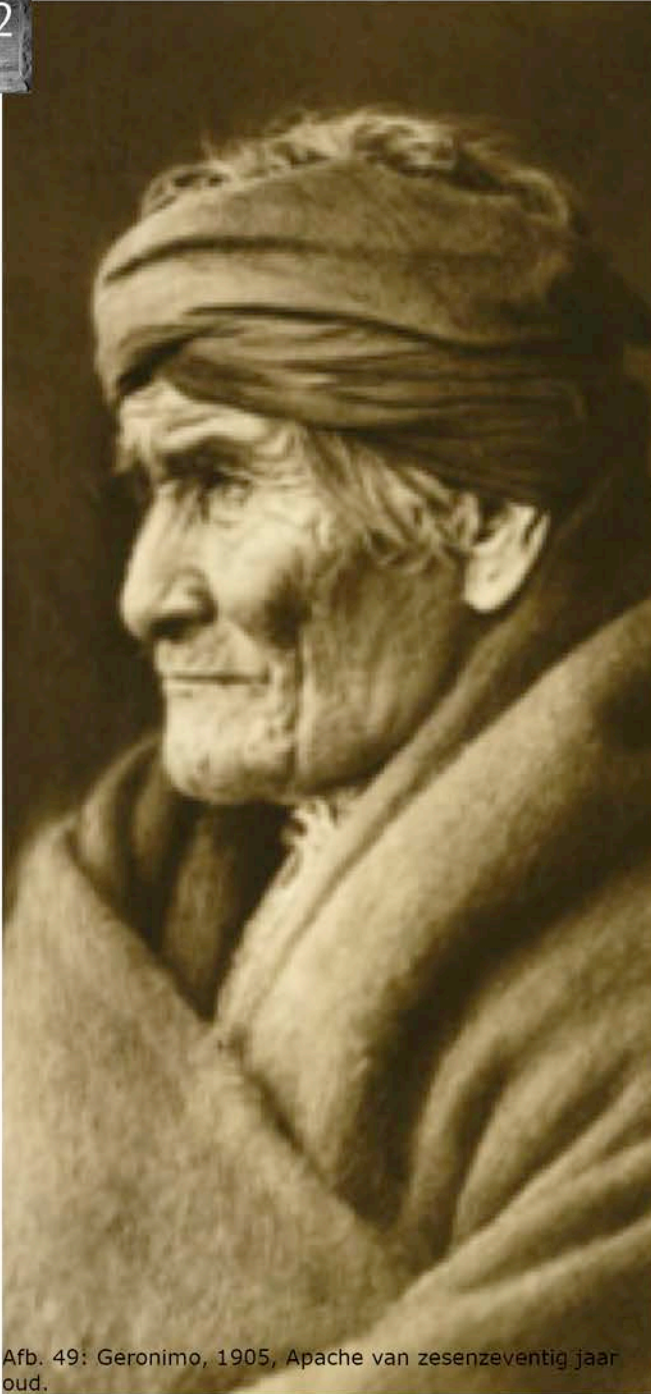
We kunnen de muren van een ruïne ook zien als gezichten van oude mensen. De rimpels zijn de sporen van het leven. En

NET ZOALS DIE OUDE
VERRIMPELDE HUID,

vertelt de ruïne een verhaal. Een verhaal van de voorbijgaande tijd, blijdschap en verdriet, mislukking en geluk, liefde, hoop en teleurstelling. Beiden verbergen ze diep vanbinnen een grote schoonheid, die niet door iedereen gezien wordt. De foto's van Edward S. Curtis hebben mij op deze manier geïnspireerd. Op de volgende pagina is er een afbeelding te zien van Geronimo. Hij was een oude Apache. Op het moment dat het portret gemaakt werd, in 1905, was hij zesenzeventig jaar oud. [33]

[33] Curtis, E., 1997. *The North American Indian*. London: Taschen, p. 37.

[31] De theorie van J. Kristeva, aangehaald in: Pint, K., 2011. *Semiotiek van de ruimte*. Hasselt: cursus PHL.

Afb. 49: Geronimo, 1905, Apache van zesenzeventig jaar oud.

Portretten als deze, van oude mensen, zouden een goede invalshoek kunnen zijn voor mijn ontwerp.

Binnen het ontwerp is er één ruimte voorzien waar ik zelf iets tentoonstel over de ruïne. De foto's uit deze reeks zouden hier naar mijn mening perfect bij passen. Naar aanleiding van dit gegeven kwam ik terecht bij het werk van Stephan Vanfleteren. In zijn fotoreeks *Belgica* zijn er enkele zeer mooie foto's terug te vinden die handelen rond het thema verval en lelijkheid. Aan de hand van deze foto's probeer ik te duiden dat lelijkheid ook zeer mooi kan zijn.

We moeten leren om onze rimpels en littekens te accepteren en te koesteren. Ze herinneren ons aan de goede en slechte momenten in ons leven. Zo gebruikte Fabre in zijn toneelstuk *Requiem voor een metamorfose* deze quote van Plato:

“

ZE ZEGGEN DAT DE
MENSELIJKE ZIEL
ONSTERFELIJK IS,
SOMS KOMT ZE TOT EEN
EINDE, WAT STERVEN
GENOEMD WORDT, EN
DAN WORDT ZE OPNIEUW
GEBOREN, MAAR ZE
VERDWIJNT NOOIT

”

[34]

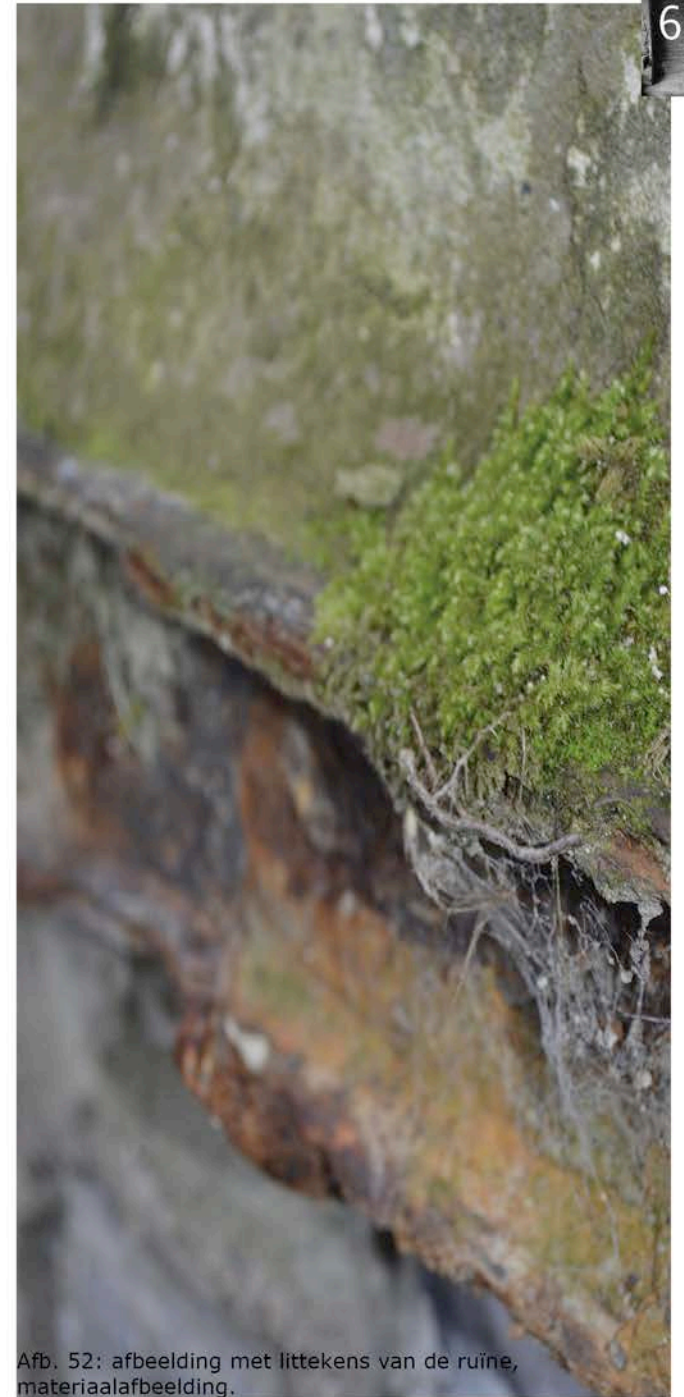
[34] Quote van Plato via: Fabre, J., 2007. *Requiem voor een metamorfose*. via: <http://www.schrijverspodium.be/theater-teksten/p/detail/requiem-voor-een-metamorfose> [geraadpleegd op 17 februari 2013].

Afb. 50: oude, half afgebroken woning met een speciaal contrast tussen vormen, foto Stephan Vanfleteren.

Afb. 51: oude man met rimpels, foto Stephan Vanfleteren.

Afb. 52: afbeelding met littekens van de ruïne, materiaalafbeelding.

2.5.4.3. Materialen

Uit mijn onderzoek naar contrasten, kon ik concluderen dat dit een zeer belangrijke factor ging zijn voor mijn materiaalkeuze. De ruïne heeft een zeer gevoelige structuur. De afgebrokkelde stenen, de roest, de verrotte balken, de verwerking en de planten zorgen ervoor dat de ruïne karakter krijgt. Het is belangrijk om dit karakter te behouden. Je ontwerp laten meegaan in dezelfde stijl is daarom volgens mij geen goed idee. Je kan namelijk nooit de schoonheid van de ruïne evenaren. Wanneer je een ruïne op deze manier zou benaderen, kan je er niet tegenop boksen. Daarom vond ik het gepast om te contrasteren met het bestaande.

Omdat enkele elementen in de ruïne op instorten staan, is het nodig om enkele zaken te vervangen en de problemen aan te pakken. Om dit te analyseren, stelde ik een inventaris op. Zo onderzocht ik iedere kamer en iedere muur apart. Bij elk deel voegde ik een plannetje en foto's toe. Het onderzoek gebeurde in drie stappen. Allereerst noteerde ik hoe de kamer eruit zag. In een tweede fase stelde ik de problemen vast. Tot slot deed ik een suggestie om de problemen op te lossen. De inventaris is te vinden in de bijlage van deze scriptie. De belangrijkste resultaten uit dit onderzoek zal ik hier kort toelichten.

Door het opstellen van een inventaris, kon ik concluderen dat de stalen balken op veel plekken, vooral in ruimte één (zie inventaris), te verroest zijn. Deze moeten dus vervangen worden om gevaar te voorkomen. Ik adviseer hier om nieuwe I-profielen te voorzien, de toplaag ervan te laten roesten, zodat ze hetzelfde uitzicht krijgen als de balken die zich nu in de ruïne bevinden, en ze dan te beschermen met een matte, transparante vernis die ze beschermt tegen oxidatie.

Een andere ingreep die zeker uitgevoerd moet worden is het dichtmaken en herstellen van ruimte twee (zie inventaris). Hier regent het binnen en de achterste muur is deels ingestort. Dit probleem loste ik op door deels een nieuw plafond en nieuwe balken te voorzien.

Algemeen moet men er voor zorgen dat het gebouw regelmatig moet nagekeken worden op losse stenen. Deze moeten dan terug gefixeerd worden. Men mag ook niet vergeten om rekening te houden met de planten die zich op de muren bevinden. Deze moeten plaatselijk verwijderd worden om de muren te herstellen maar kunnen later zeker teruggebracht worden. Want ze vormen natuurlijk wel een belangrijk onderdeel van het karakter van de ruïne.

Tot slot moet het betonnen muurtje, dat zich boven ruimte één bevindt, afgebroken worden. Dit muurtje staat deels op instorten en is te zwaar geworden voor de draagconstructie op deze plek.

Na het opstellen van de inventaris, ging ik verder met het analyseren van het gebouw en de contrasten. Zoals reeds eerder vermeld, combineer ik het bestaande met contrasterende materialen.

Door gebruik te maken van deze materialen probeer ik mensen te wijzen op de verschillen. Door hen het strakke te tonen, is er de mogelijkheid dat ze de kwaliteiten van de oude materialen, de materialen met karakter gaan ontdekken en accepteren. Op deze manier hoop ik mijn doel, het aantonen van

DE SCHOONHEID VAN VERVAL,
te bereiken.

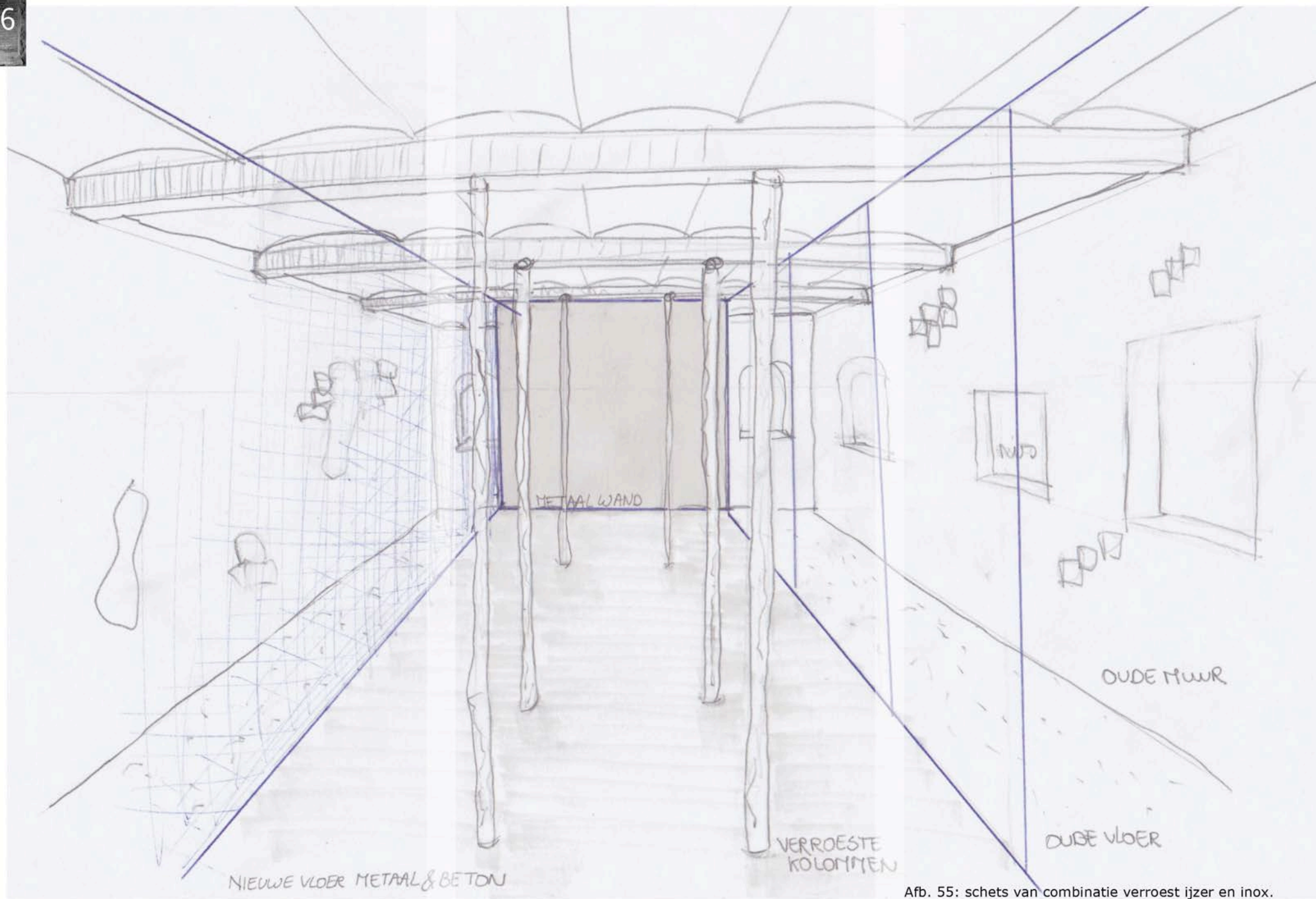

Afb. 53: Verroeste balken en kolommen van de ruïne.

Afb. 54: inox.

Zo ging ik aan de slag met strakke, geborstelde **inox** of roestvrij staal. Dit materiaal contrasteert met de verroeste stalen balken die zich in de ruïne bevinden. De roest is zeer ruw, heeft karakter, terwijl de inox glad, afgelikt is. Ook de weerspiegeling van dit materiaal kan een interessante interactie opleveren tussen oud en nieuw.

Afb. 55: schets van combinatie verroest ijzer en inox.

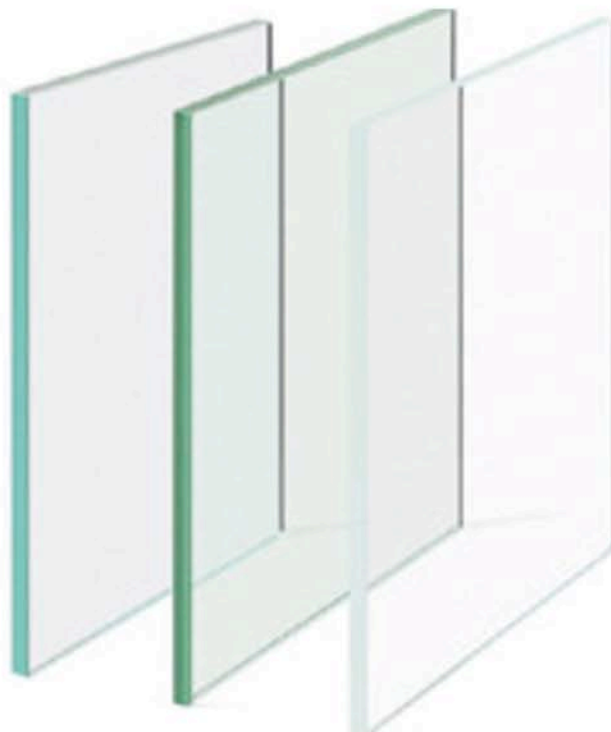

Afb. 56: tentoonstellingsruimte, inox en verroest metaal, beton en oude vloer, nieuw plafond gepleisterde gyproc en oud plafond stenen tongewelven.

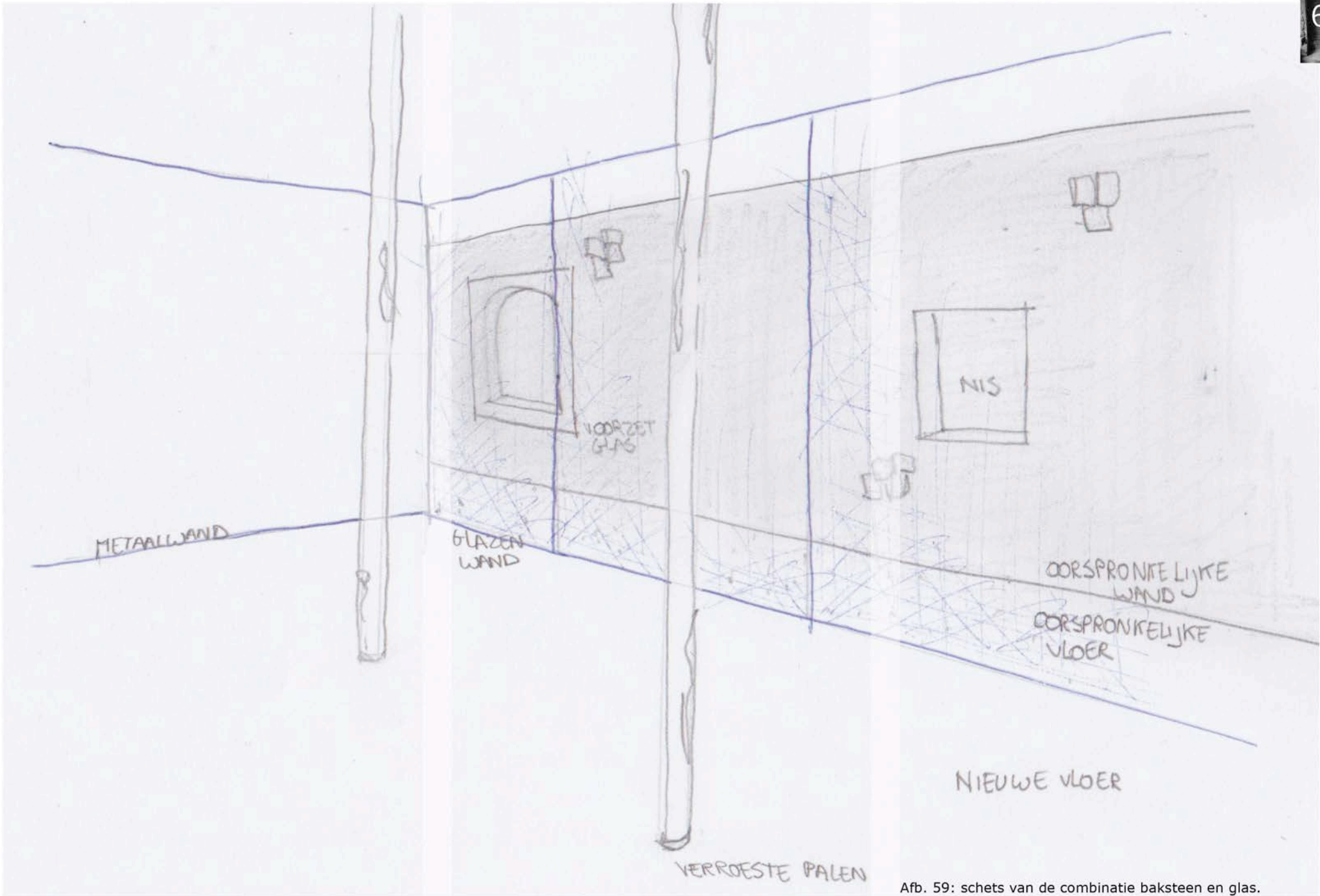
Afb. 57: stenen van de ruïne.

Afb. 58: glas.

Verder maak ik gebruik van **glas**. Glas is een zeer hard materiaal, dat in contrast staat met de baksteen die poreus is. Bij de keuze om deze twee materialen samen te brengen baseerde ik me eveneens op het contrast tussen een glad materiaal en een materiaal dat karakter bezit.

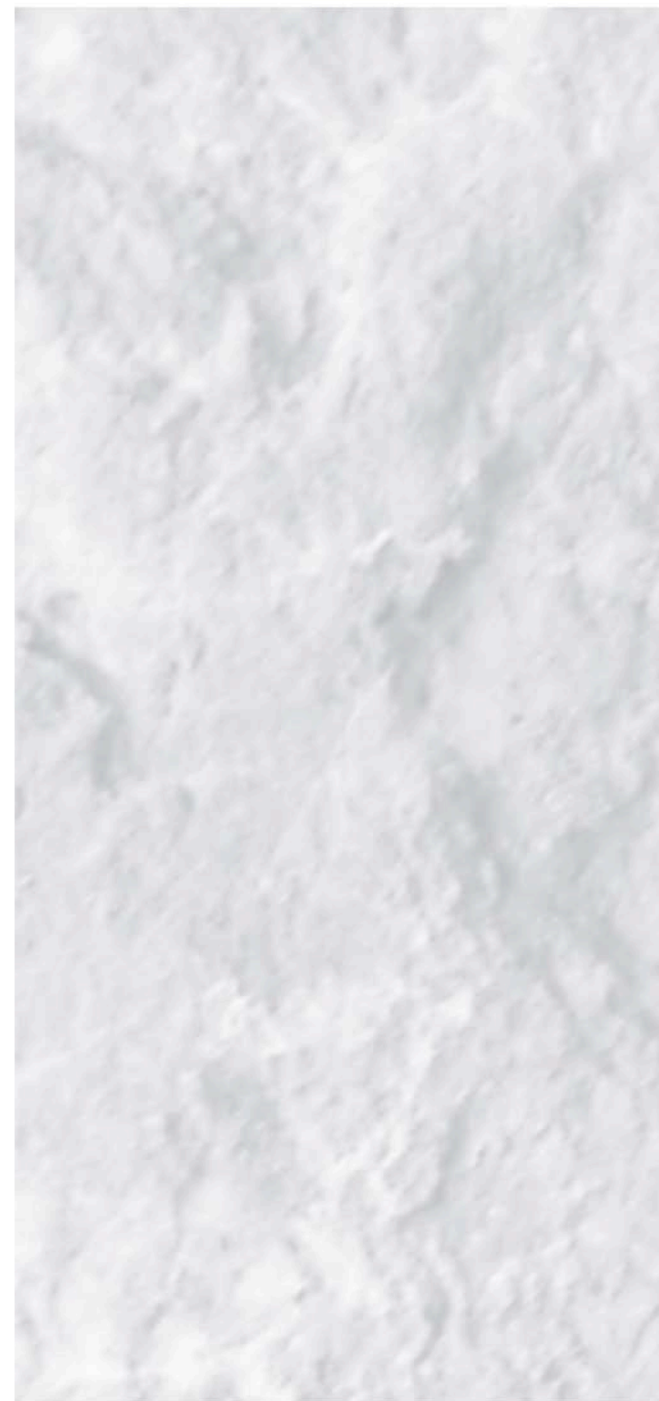
De materialen spelen in op het GELUID. Zo bezit glas de eigenschap om geluid te weerkaatsen waardoor er een echo kan ontstaan. Zo krijgt men het gevoel dat men zich in een zeer lege, koele ruimte bevindt. Baksteen aan de andere kant is een poreus materiaal dat het geluid absorbeert. Door deze materiaal-eigenschappen kan ik op een subtiele manier ook op het vlak van geluid mensen manipuleren. De baksteen-omgeving gaat gezelliger en warmer aanvoelen. Het contrast in geluid en het effect dat dit heeft op mensen, zorgt weer voor een interessante interactie tussen oud en nieuw.

Afb. 59: schets van de combinatie baksteen en glas.

Afb. 60: tentoonstellingsruimte, contrast tussen glas en baksteen.

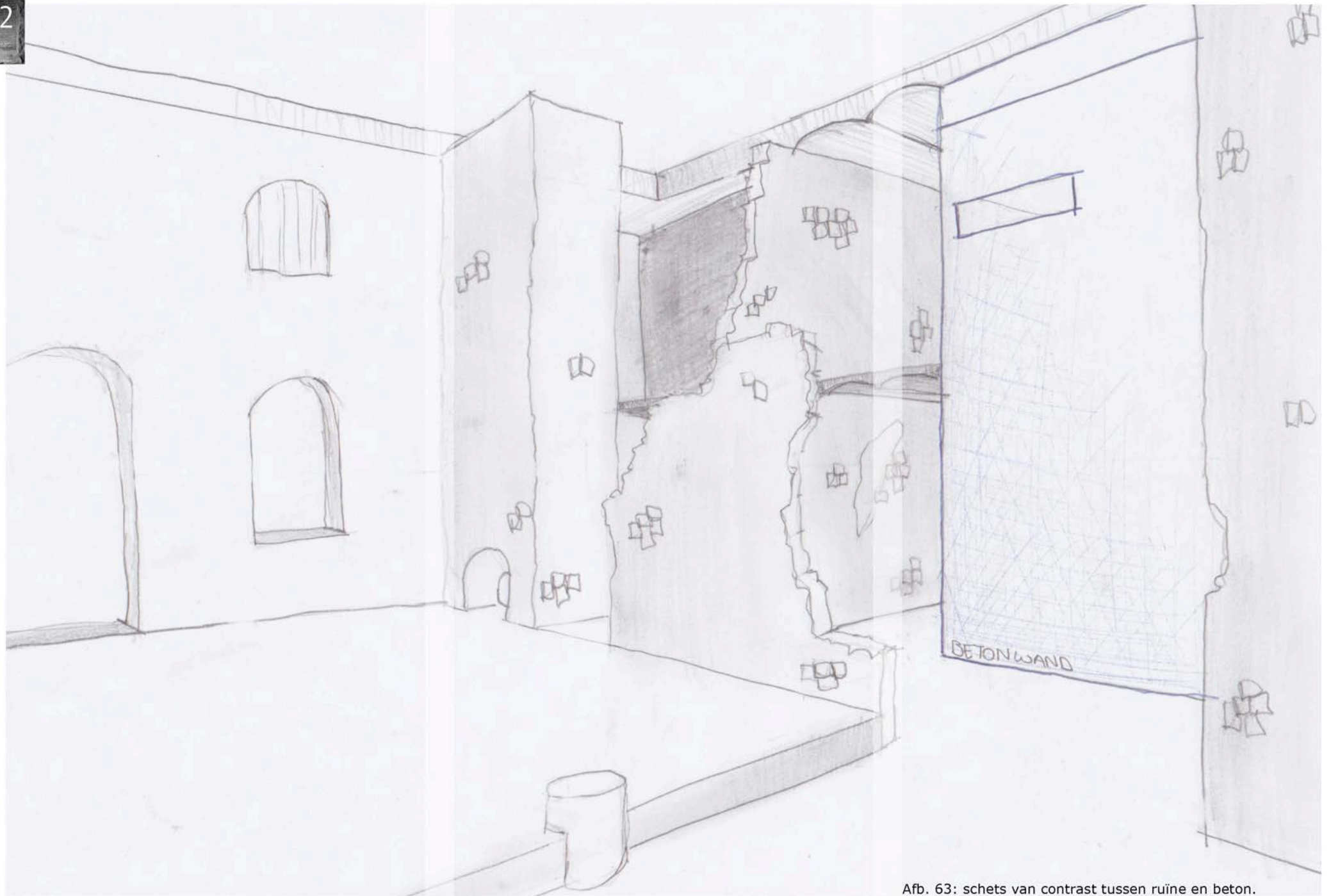
Afb. 61: vloer van kamer die onder water stond.

Afb. 62: gepolijste en gewone betonvloer.

Beton gebruik ik voor de vloeren en ook om een nieuwe muur in de ruïne te voorzien. Het is een heel koud en strak materiaal ten opzichte van de geleefde bakstenen. Dit materiaal staat dan ook recht tegenover de bestaande materialen. Ik heb hiervoor gekozen omdat ik niet wil concurreren met de oorspronkelijke materialen, die doorleefd zijn en vol gevoel zitten. Door hiermee in contrast te gaan, wordt deze waarde zichtbaar en komt het origineel beter tot zijn recht. Een ander interessant gegeven is dat beton gaat verweren nadat het een tijdje blootgesteld is aan de natuurelementen. Zo verschijnen er zwarte strepen van regen op de muur. Na enige tijd gaat deze muur, op een geheel natuurlijke manier, dus terug een geheel vormen met de rest van de ruïne.

In de ruimte die vroeger onder water stond, maak ik gebruik van gepolijst beton. Dit heeft als effect dat het oppervlak op een spiegel gaat lijken. Op deze manier verwijst ik naar het water.

Afb. 63: schets van contrast tussen ruïne en beton.

Afb. 64: ingang tentoonstellingsruimte en betonnen muur.

Afb. 65: artiestenruimte met gewone en gladde betonvloer.

2.5.4.4. Upcyclen

Upcyclen is een opkomende trend. Bij deze trend blaast men nieuw leven in oude spullen waar we op uitgekeken zijn. Zo worden ze opnieuw interessant, bruikbaar en nog mooier dan ze al waren.

OUDE SPULLEN WORDEN DE
DRAGERS VAN NIEUWE VERHALEN.
[35]

Dit is wat ik met de ruïne ook probeer te doen.

Het woord upcyclen heeft een positieve bijklank.

De spullen worden opgewaardeerd in plaats van neergehaald. Wanneer de meeste mensen iets zien dat kapot of versleten is, gooien ze het weg. [36] Bij upcyclen wordt de emotionele waarde, het verleden en de ziel van de objecten gewaardeerd. Dit zijn ook de elementen die ik waardeer binnen de context van de ruïne. Door mijn ingrepen probeer ik deze verborgen schoonheid naar een groter publiek over te brengen.

We kunnen upcyclen zeer letterlijk nemen en de oude zaken gaan vernieuwen door ze bijvoorbeeld een nieuw likje verf te geven. [36] Maar we kunnen het ook anders bekijken. Zo betekent upcyclen voor mij: "het anders kijken naar de wereld rondom ons, met een nieuwe frisse blik". Het is daarom belangrijk dat we aandachtig kijken naar de dingen, observeren en accepteren.

[35] Ferdinandus, C., 2013. Oude spullen, nieuw verhaal. *Happinez, het mindstyle magazine*, nr. 2, pp. 27-28.

[36] Ferdinandus, C., 2013. Oude spullen, nieuw verhaal. *Happinez, het mindstyle magazine*, nr. 2, pp. 28-37.

2.5.4.5. Ongewone objecten

De ruïne is de ideale plek om

ONGEWONE OBJECTEN

tentoon te stellen zoals in een museum. In de ruïne is alles evenwaardig. Alles is er gedeclasseerd tot afval.

De objecten zien er absurd en komisch uit. Ze bevinden zich *out of time* en *out of place*. [37] Toch kunnen deze objecten leiden tot vreugde of verdriet omdat ze ons aan een gebeurtenis of persoon uit het verleden doen denken. Dit kan een speciaal gevoel geven omdat het ons meestal laat nadenken over zaken die we al lang vergeten waren.

Dit gegeven is voor mij een uitgelezen kans om hier gebruik van te maken binnen mijn ontwerp. Zo heb ik geprobeerd of het mogelijk was om absurde, dagelijkse objecten in de ruïne te brengen. Het effect hiervan is dat het lijkt alsof ze er altijd al gestaan hebben. Enkele goede voorbeelden van deze manier van omgaan met objecten en ruimtes vinden we terug bij Ilya Kabakov. Kabakov is een Amerikaanse installatiekunstenaar van Russische origine. In zijn werken haalt hij vaak sociale en culturele elementen van het vroegere Sovjet-regime aan. Door alledaagse elementen te combineren met het conceptuele probeert hij zijn visie van de maatschappij over te brengen naar het publiek. [38]

In zijn werk *Incident at the museum of Water music* (1992) zien we kuipen, emmers en potten in het museum staan. In de Ronald Feldman gallery in New York recreëerde Kabakov twee galerijen met oude meesterwerken. Om de vervreemdende sfeer te creëren van een potentieel catastrofaal lek in het plafond van een gekend museum, plaatste hij emmers, potten en plastic in de ruimte om water op te vangen. Er vielen werkelijk druppels van het plafond waardoor er muziek ontstond. Deze muziek kon enkel geapprecieerd en gehoord worden door de mensen die zich openstelden voor deze bizarre manier waarop Kabakov omgaat met de context van een museum. [39] In dit voorbeeld zien we goed hoe de plaatsing van dagelijkse objecten buiten hun context tot vervreemding en verwarring kunnen leiden.

[37] Whitman geciteerd in Hell, J. & Schönle, A., 2010. *Ruins of modernity*. Durnham and London: Duke University Press, p. 112.

[38] Kabakov, I. & E., 2013. Biography, via <http://www.ilya-emilia-kabakov.com/index.php/about/biographical-sketch> [geraadpleegd op 12 april 2013].

[39] Feldman, R., 2010. *Water music*, via: <http://www.feldmangallery.com/pages/exhsolo/exhkab92.html> [geraadpleegd op 12 april 2013].

Afb. 66: Ilya Kabakov, *Water Music*, 1992. Ronald Feldman gallery, New York.

In een ander werk van Kabakov, *Empty museum* (2004), zien we hoe hij zich keert tegen de bestaande regels via zijn installaties. De installatie omvat een lege tentoonstellingsruimte. Zo verandert hij de tentoonstellingsruimte van een ruimte in een object. Het lijkt als het ware alsof de schilderijen pas van de muur zijn gehaald. [40] Het gevoel dat je je in een lege tentoonstellingsruimte bevindt, wordt versterkt door de spots die op lege muren schijnen. Door het licht en de muziek die afspeelt, ontstaat er een gevoel van rust. Op deze manier leert, dwingt Kabakov ons om anders te kijken naar de dingen. Ditzelfde effect kan de ruïne opwekken.

Afb. 67: Ilya Kabakov, *Empty museum*, 2004. Sculpture center, New York.

[40] Sculpture center, z.j. *Empty museum Kabakov*, via: <http://www.sculpture-center.org/exhibitionsExhibition.htm?id=10114> [geraadpleegd op 12 april 2013].

Afb. 68: staande klok in een van de nissen. De inox plaat erachter doet de klok beter uitkomen.

Voor mijn ongewone objecten maakte ik gebruik van de upcycling-trend. Upcyclen komen we steeds meer tegen in de dagelijkse leefwereld. In plaats van de objecten op te waarderen door een ingreep aan de objecten zelf te doen, accepteerde ik ze en heb ik ze opgewaardeerd en een nieuwe context gegeven door de ruimte rond de objecten subtiel te veranderen. In de ruïne maak ik gebruik van een oude staande klok en een Mariabeeld als ongewone objecten.

Binnen de context van de ruïne laat de klok ons beseffen dat de tijd voorbijvliegt. Onbewust doet deze klok mij denken aan mijn grootouders. Het element kan hetzelfde effect hebben op andere personen. Zo brengt het bij iedere persoon een ander gevoel of een andere gedachte met zich mee. De klok toont de voorbijgaande tijd, het ouder worden en tot slot het vergaan van alles hier op aarde.

Het mariabeeld staat in de schouwvenster. Dit is een geschikte plek hiervoor omdat de inham mogelijkheden biedt om met licht te spelen. Het mariabeeld in contrast met de ruïne laat me nadenken over geloof, het nut van ons bestaan en hoe geloof veranderde ten opzichte van vroeger. Het lijkt of het mariabeeld hier altijd al gestaan heeft. Een beeld hiervan komt verder in deze scriptie aan bod.

CONCEPT
EN ONTWERP 3

In het boek *The aesthetics of ruins* wordt er een mooie gedachtegang ontwikkeld waarop ik mijn ontwerp wil baseren:

“

Instead of expecting the ordinary world, with its striving for wholeness, to teach us what we can enjoy in the ruin, let us allow the ruin's revelation of wholeness to instruct us in taking joy in our world. Ruins cry out not for their restoration to match the seeming seamlessness of the world, but for our restoration of something essential that we have been neglected in experience of that world.

“

[41]

[41] Citaat uit: Ginsberg, R., 2004. *The Aesthetics of Ruins*. Amsterdam: Rodopi, p. 47.

Na mijn fenomenologisch en historisch onderzoek, het bestuderen van de omgang met ruïnes, een analyse van de natuur, een gesprek met de huidige eigenaars en hun doel met het pand, ben ik op zoek gegaan naar een gepaste, nieuwe invulling voor de ruïne.

Twee belangrijke elementen die er voor mij uitsprongen waren ‘DE KUNST’ en ‘DE NATUUR’.

In mijn ontwerp probeer ik deze twee elementen samen te voegen. Wat hebben deze twee elementen met elkaar te maken? Wanneer we aan natuur denken, nemen we vaak aan dat dit alles is wat niet door de mens is bewerkt, iets wat spontaan groeit en bloeit. Kunst daarentegen wordt gecreëerd door de mens en heeft hierdoor altijd iets kunstmatig in zich. Het kunstmatige, of gekunstelde lijkt dus lijnrecht tegenover het natuurlijke, of het spontane te staan. Toch is het verband tussen kunst en natuur niet zo ver gezocht. Natuur is vaak een inspiratiebron voor kunstenaars. Dit kan leiden tot werken die ons vaak een spiegel voorhouden van onze verhouding tot de natuur. Kunst en natuur verwijzen beiden naar het oorspronkelijke of het originele en zorgen beiden voor creatieve ordening en vernieuwing. Dit is wat ik wil bereiken binnen mijn ontwerp.

3.1. KUNSTENCENTRUM

Afgaand op mijn onderzoeksresultaten leek een kunstencentrum de ideale invulling voor deze site. De eigenaars van het pand waren reeds van plan om de ruïne een creatieve, culturele invulling te geven. Ook de fenomenologische analyse, het historisch onderzoek, en het onderzoek over hoe we met de ruïne en de natuur kunnen omgaan ondersteunen het concept van een kunstencentrum.

Om een gebouw kunstencentrum te kunnen noemen zijn er enkele vereisten waaraan het pand moet voldoen. Allereerst moet het pand de creativiteit stimuleren. Er moeten ateliers aanwezig zijn waar nieuwe creaties geboren kunnen worden.

Ten tweede moet er de mogelijkheid zijn om de werken tentoon te stellen. Deze tentoonstellingsruimten kunnen permanent of tijdelijk beschikbaar zijn.

Tot slot moet het mogelijk zijn om een performance te laten spelen op de site. Dit zal meestal in de vorm van theater zijn, maar dans, poëzie en film zijn ook mogelijk.

CREATIE, PRESENTATIE EN PUBLIEKSWERKING OF

REFLECTIE

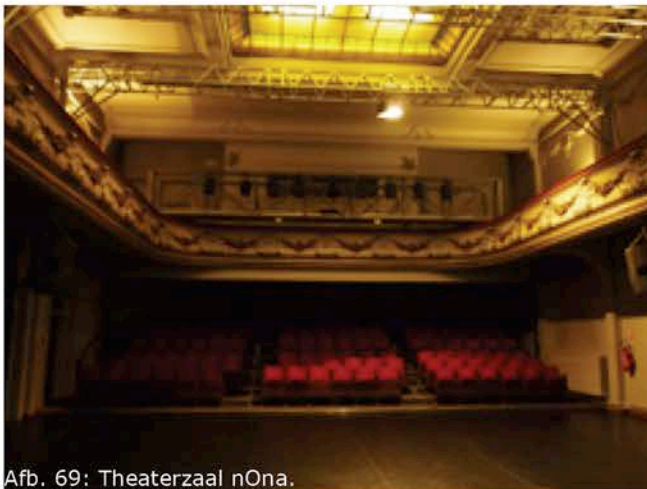
zijn dus de drie elementen die zeker aanwezig moeten zijn binnen het ontwerp.

Om wat inspiratie op te doen en beter te begrijpen hoe een kunstencentrum precies in elkaar zit, ben ik enkele kunstencentra gaan bezoeken. Zo bezocht ik Z33 te Hasselt, Kunstencentrum België te Hasselt, Het Kaaitheater te Brussel, nOna te Mechelen, De Vooruit te Gent, Het Stuk te Leuven en tot slot kwam ik zelf nog uit op een kleiner, onbekend centrum, namelijk De Bottelarij te Ulbeek, Wellen. Elk bezoek was zeer interessant maar toch waren deze centra allemaal zeer verschillend.

Rekening houdend met de locatie voor mijn ontwerp, sprongen er drie kunstencentra uit, namelijk nOna, Kunstencentrum België en De bottelarij. Deze centra zijn alle drie wat minder bekend, vooral De bottelarij. Ze zijn unieker en focussen op een creatievere, meer alternatieve en kunstzinnige doelgroep. Naar mijn gevoel zijn deze centra minder commercieel dan de anderen. Dit maakt ze krachtiger.

3.1.1. nOna

Kunstencentrum nOna te Mechelen staat bekend voor zijn publiekswerking. Ontmoetingen en confrontaties tussen mensen, tussen kunstenaar en toeschouwer staan centraal. Ze proberen de centrale spil te zijn voor het creëren van actieve en intense interacties. Zo proberen ze de makers, het medium, de mens en de maatschappij te bundelen. Naar mijn mening zijn ze hier goed in geslaagd. nOna is gevestigd in een gebouw in de Begijnenstraat dat beschermd werd door monumentenzorg. Het gebouw kent reeds een lange geschiedenis als publieke ruimte. Na een periode als balzaal deed het dienst als cinema tot in de jaren tachtig. In 1991 nam vzw TheaterTeater hier zijn intrek en sinds 2001 werkt nOna hier. Ze beschikken momenteel over een café, enkele omkleedruimtes en één zaal. Een tweede zaal is in opbouw. [42]

Afb. 69: Theaterzaal nOna.

Afb. 70: Café nOna.

[42] Kunstencentrum nOna, 2012. *nOna*, via <http://www.nona.be/nl/index.asp> [geraadpleegd op 2 februari 2013].

3.1.2. Kunstencentrum België

Kunstencentrum België werd opgestart in 1990, sinds 1997 zijn ze erkend als kunstencentrum. Het centrum is gelegen in een gerenoveerd industrieel pand in de Burgemeester Bollenstraat te Hasselt. Ze beschikken over een cultuurcafé, een secretariaat, een productiehuis, kleedruimtes, een atelier en twee zalen. In 2005 werd 'open circuit' opgericht. Hiervoor werden er extra ruimtes in gebruik genomen op de Koningin Astridlaan. Ze kochten het beschermde monument 'Huis Hoste' en het bijhorende fabriekspand 'Koloniale Waren'. Het fabriekspand beschikt over een grote open ruimte waar regelmatig concerten worden georganiseerd. Op de tweede verdieping in het pand is er een café ondergebracht. Huis Hoste doet dienst als logeerruimte voor de kunstenaars en performers. Kunstencentrum België presenteert publieke voorstellingen met video en film, dans en theater, concerten, exposities en performances. Op occasionele basis bieden ze literatuur, poëzie, muziek- en film-festivals, themaprojecten en multi-disciplinaire events aan. Ze geven de voorkeur aan jonge kunstenaars en vernieuwende groepen. De constante exploratie en presentatie van nieuwe ontwikkelingen in het werkveld zijn hun prioriteit. Hun doelpubliek zijn mensen die op zoek zijn naar meer. Ze komen meestal uit creatieve milieus maar qua leeftijd is het publiek zeer heterogeen. [43]

Afb. 71: café Kunstencentrum België.

Afb. 72: parketzaal Kunstencentrum België.

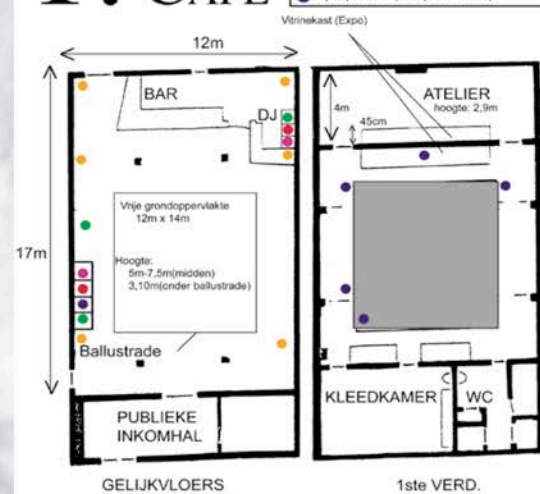

Afb. 73: productiehuis/atelier Kunstencentrum België.

[43] Kunstencentrum België, 2012. *Kunstencentrum België*, via <http://www.kunstencentrumbelgie.com/overbelgie/index.html> [geraadpleegd op 2 februari 2013].

1. CAFE

INDEX WIRING	
●	BNC (naar discobar / zwarte zaal)
●	speaker-box (6)
●	audio XLR L/R (van en naar discobar / PA)
●	DMX aansluitingen
●	prikpunten spots (6x6 - 220V)

Afb. 74: Grondplan café Kunstencentrum België.

2. Parketzaal

INDEX WIRING	
●	BNC aansluiting
●	speaker-box (3)
●	audio XLR L/R (naar platform - stage)
●	DMX aansluitingen
●	prikpunten spots (6x6 - 220V)

Afb. 75: Grondplan parketzaal Kunstencentrum België.

3.1.3. De Bottelarij

De Bottelarij te Ulbeek, Wellen is een fietscafé maar wordt geleidelijk uitgebouwd tot een kunstencentrum. Er is een groot culinair aanbod voor families of groepsbijeenkomsten, ruimtes voor seminars of workshops en twee tentoonstellingsruimten. In de zomer worden er buiten films getoond.

Dit centrum werkt dus op een veel kleinere schaal dan de twee vorige, maar het is interessant om ook dit voorbeeld even te bekijken. Het concept dat ze hanteren is op enkele vlakken net iets anders dan bij de andere voorbeelden. Zo organiseren ze ontmoetingen met kunstenaars of performers. Op deze manier ontstaan er interessante interacties tussen kunstenaar en toeschouwer. Onlangs was Wim Helsen bij hun te gast. Naar aanleiding van dit voorbeeld leek het mij aangewezen om het kunstencentrum en het bestaande restaurant te laten samenwerken.

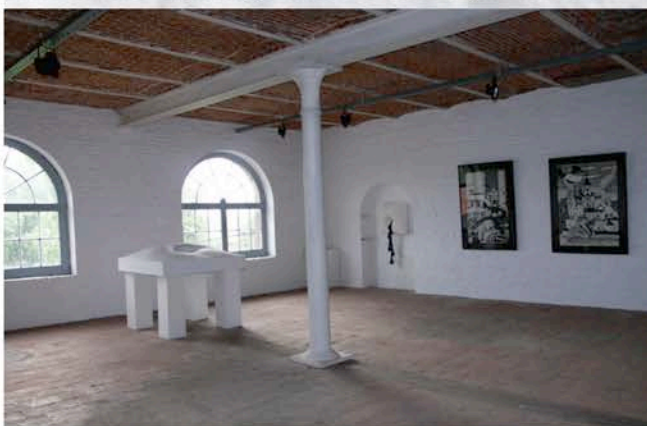
Ook proberen ze de geschiedenis van de streek te betrekken in hun concept. Van tijd tot tijd worden er fietstochten met verhaalvertellingen georganiseerd. Dit wil zeggen dat er tijdens de fietstocht een verhaal, legende over de streek wordt verteld. Deze verhalen gaan meestal over de Bokkenrijders. De tentoonstellingsruimte wordt iedere maand ter beschikking van een andere kunstenaar gesteld. [44]

Afb. 76: Nieuw aangebouwd deel De bottelarij.

Afb. 77: Tentoonstellingsruimte De bottelarij in het zwart.

Afb. 78: Tentoonstellingsruimte De bottelarij in het wit.

[44] Aksi, 2012. *De Bottelarij*, via <http://www.aksi.be/de-bottelarij/> [geraadpleegd op 2 februari 2013].

3.2. KUNSTENCENTRUM

'DE NIS'

Na het analyseren van deze centra ging ik op zoek naar een concept en een naam voor mijn kunstencentrum.

Na het overdenken van verschillende namen voor het kunstencentrum kwam ik uiteindelijk terecht bij de naam: 'De nis'. Deze naam vertelt veel over de ruïne en over het concept van mijn ontwerp. In de ruïne bevinden zich vele nissen. Deze verbeelden voor mij mysterie. Achter elk hoekje en kantje schuilt er iets nieuws. Wat heeft er op deze plek gestaan? Waarom is deze nis er?

Afb. 79: De nis in de ruïne waar ik me op inspireerde.

Zelf gaf ik enkele extra betekenissen aan het woord:

- N** natuur
 - contact met de natuur
- I** interactie
 - interactie tussen kunstenaar en ruïne
 - kunstenaar en toeschouwer
 - mens en mysterie
 - kunst en natuur
- S** schoonheid van verval
 - acceptatie van de ruïne
 - schoonheid van de kunst

Hierna ging ik op zoek naar de betekenis van het woord 'nis' zoals in het Van Dale woordenboek beschreven wordt:

nis (*de; v(m)*); meervoud: *nissen*)

1 uitholling in een muur [45]

Deze naam hielp mij tijdens het ontwerpen en bepaalde ook mee de lay-out van deze scriptie.

[45] Van Dale uitgevers, 2013. *Betekenis nis*, via <http://www.vandale.be/opzoeken?pattern=nis&lang=nn#.UVBN-ZEL-gb4> [geraadpleegd op 26 januari 2013].

Op de volgende pagina bevindt zich een plan van de site hoe ze er op dit moment uitziet. De verschillende nieuwe en reeds aanwezige functies zijn hierop aangeduid. Binnen deze structuur ging ik op zoek naar hoe ik de elementen creatie, presentatie en reflectie kon onderbrengen in de bestaande ruimtes.

In het noordwesten van de site bevinden zich oude koeienstallen (groen). Deze zijn ideaal om ateliers in onder te brengen. Zo kunnen gastkunstenaars de ateliers huren om hier hun creaties vorm te geven. Van tijd tot tijd kunnen deze ruimtes omgevormd worden tot een tentoonstellingsruimte. Ook bieden deze ruimtes de mogelijkheid om workshops en eventueel lezingen aan te bieden aan een kunstzinnig publiek.

De ruïne (rood) kan onderdak bieden aan tentoonstellingen (donkerrood) die iets langer kunnen blijven staan en aan de werken van Stefan Peters, de eigenaar van het gebouw, die eveneens kunstenaar is.

De binnentuin van de ruïne is de plek die het meest geschikt is voor theater (lichtrood). Maar de buitenruimte, de natuur kan eveneens een oplossing bieden aan deze functie. Ik koos ervoor om te werken rond het stuk *Requiem voor een metamorfose* van Jan Fabre. Verder in deze scriptie volgt hier een uitvoerige uitleg over.

Enkele functies zijn reeds aanwezig op de site.

Zo bevindt er zich de woning van de eigenaars (blauw). Deze woning is gekoppeld aan de bed & breakfast (geel). Momenteel zijn er vier kamers ingericht. Men is van plan om op het eerste verdiep nog vier kamers extra te voorzien. In het noorden van de site is er het restaurant 't *stoopke* (oranje) gelegen.

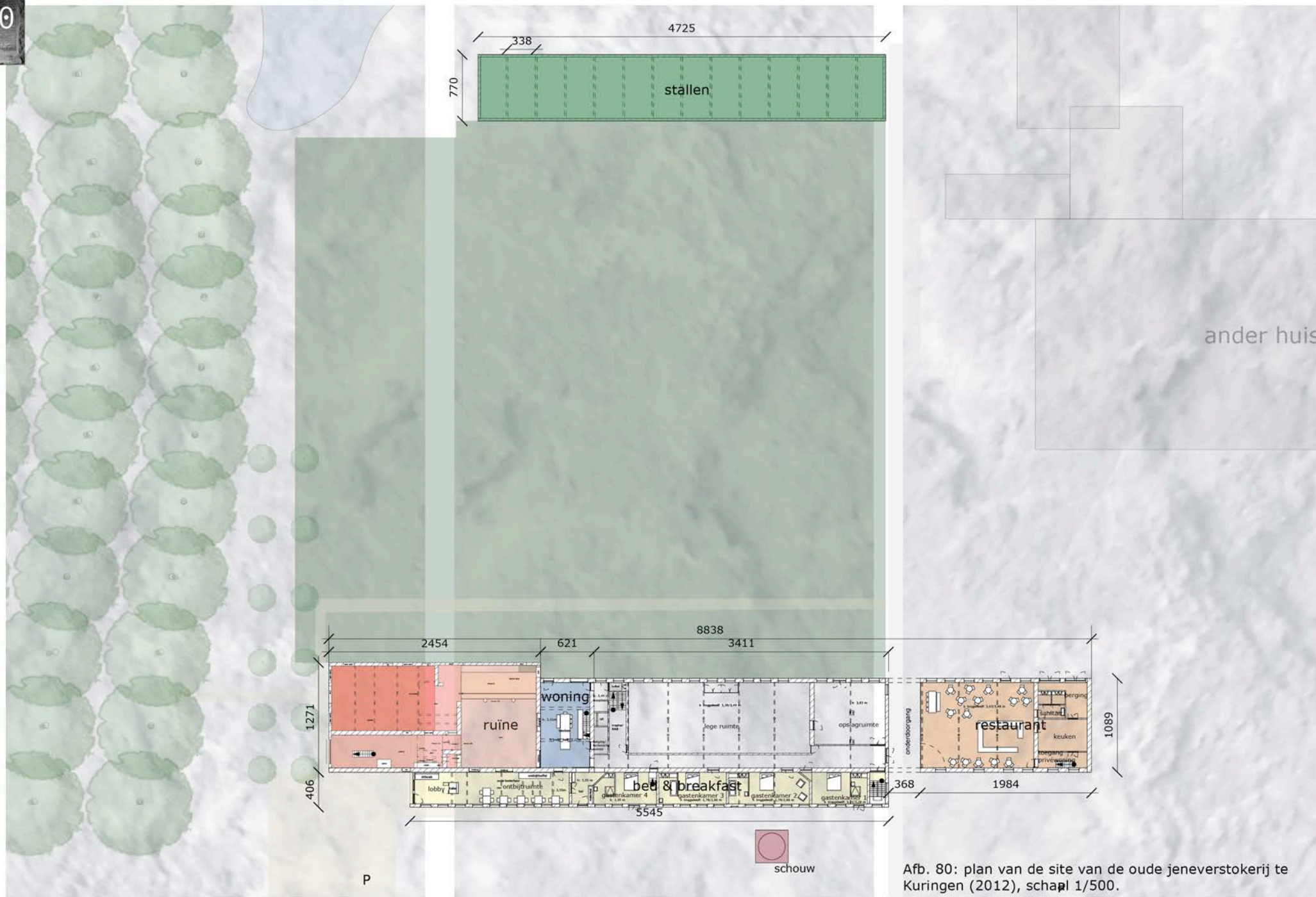
De schouw (paars) van de site is een landmark. Ze is zeer bepalend in het landschap van de omgeving. Dit is dus de ideale plek om de site kenmerkend te maken.

Deze bestaande functies zijn niet storend voor de nieuwe functies die ik wil inbrengen op de site. Meer zelfs, ze kunnen elkaar versterken en maken het aanbod van de site interessanter. Zo kunnen gasten bijvoorbeeld eerst iets gaan eten in het restaurant, dan naar de tentoonstelling of een theatervoorstelling en aan het einde van de avond kunnen ze ook nog blijven logeren. Door de aanwezigheid van de bed & breakfast en het restaurant is er de mogelijkheid om het concept nog verder uit te breiden en bijvoorbeeld een ontbijt of diner te organiseren waar kunstenaars en toeschouwers elkaar kunnen ontmoeten, elkaar beter kunnen leren kennen en vragen kunnen stellen.

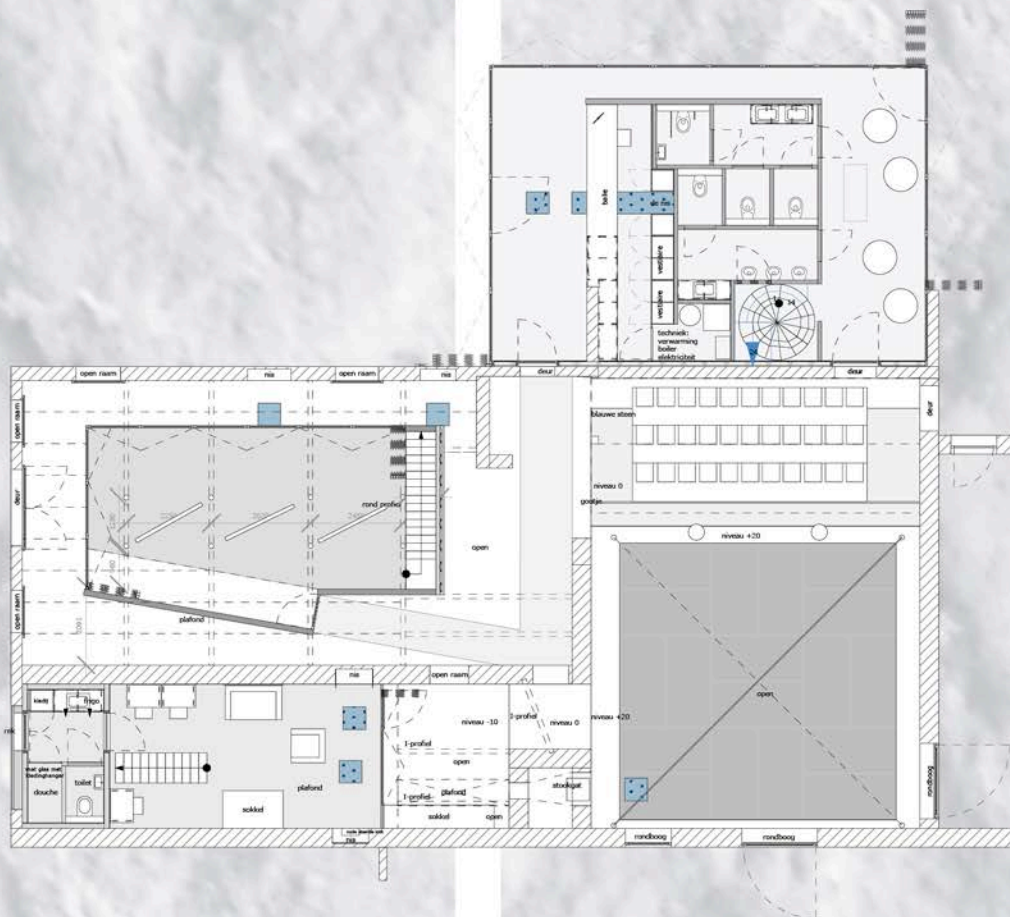
Vlaktbij de site zijn er verschillende wandel- en fietsroutes aangelegd door de bossen. Dit biedt het kunstencentrum de kans om ook hier op in te spelen. Zoals eerder aangehaald in deze scriptie, bestaan er enkele leuke legendes over de oude jeneverstokerij. Deze verhalen fascineren mensen en sluiten aan bij het mysterieuze karakter van de ruïne. Zo zou er maandelijks een wandelroute georganiseerd kunnen worden, waarbij deze verhalen worden doorverteld aan de mensen zodat ze niet verloren gaan. Een van de verhalen vind je terug in de bijlage.

De site kan op deze manier een totaalervaring aanbieden aan haar publiek.

Ik vind het wel belangrijk dat de site zijn afgelegen en gezellige, mysterieuze karakter bewaart. Het is mijn bedoeling om het geheel creatief en kunstzinnig te benaderen. Wanneer de site te commercieel zou worden, zou het karakter van de plek verloren gaan. Ik richt me dus op een bepaald doelpubliek, namelijk kunstzinnige en kunstminnende personen.

Afb. 80: plan van de site van de oude jeneverstokerij te Kuringen (2012), schaal 1/500.

Afb. 81: algemeen plan van de nieuwe indeling in de ruïne, schaal 1/200.

Hier zien we een algemeen overzicht van de nieuwe indeling van de ruïne. Vanboven bevindt er zich een ontvangstruimte, links is de tentoonstellingsruimte, links onder de artiestenruimte en aan de rechterkant bevindt zich een podium voor performances. De verschillende delen en de ateliers worden verder in deze scriptie besproken.

3.2.1. Inspiratie

Om mijn gedachten te ordenen en om te zetten in beelden, maakte ik afdrukken van de belangrijkste resultaten en mijn eerste ontwerpen van het kunstencentrum. Deze afbeeldingen ging ik ophangen in de ruïne. Dit lijkt misschien absurd, maar het heeft mij geholpen bij mijn verdere ontwerpen. Door deze combinaties werkelijk te zien, op de locatie, kreeg ik nieuwe ideeën en kon ik verder ontwerpen.

Afb. 82: Inspiratiebeelden op muur van de ruïne geplakt.

3.2.2. Ontvangen

Het doel van een kunstencentrum is het stimuleren van een nauwe relatie tussen kunstenaars en hun publiek.

Aan de hand van mijn case-studies stelde ik een lijst op met elementen die aanwezig moeten zijn in een kunstencentrum om een publiek te ontvangen en een goede werking van het centrum te kunnen garanderen. Zo moet er een ruimte zijn waar de mensen ontvangen worden, kunnen betalen voor een voorstelling en hun jas kunnen weghangen. Verder moet er sanitair aanwezig zijn. Toiletten zijn nodig voor het publiek maar ook voor de artiesten. De artiesten hebben ook hun eigen plekje nodig waar ze zich kunnen douchen, schminken, omkleden en ontspannen. Er moet ook de mogelijkheid zijn voor zowel publiek als artiesten om iets te drinken tijdens de pauze of na de voorstelling. Tot slot mag ook de techniek niet vergeten worden. Zo moet er in de ruïne elektriciteit, verlichting, water en verwarming voorzien worden en een technisch platform voor geluid- en licht-techniekers tijdens een voorstelling.

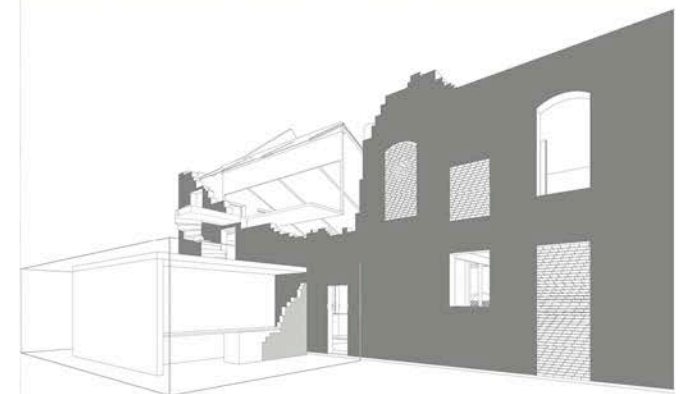

Afb. 83: Grondplan bijbouw op basis van bestaande muren, ontvangthal, schaal 1/100.

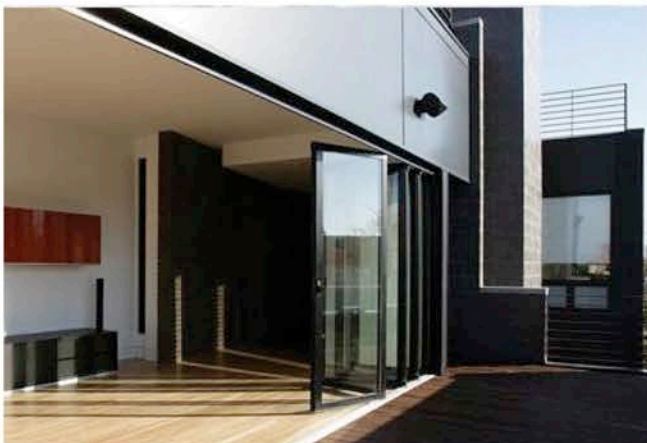
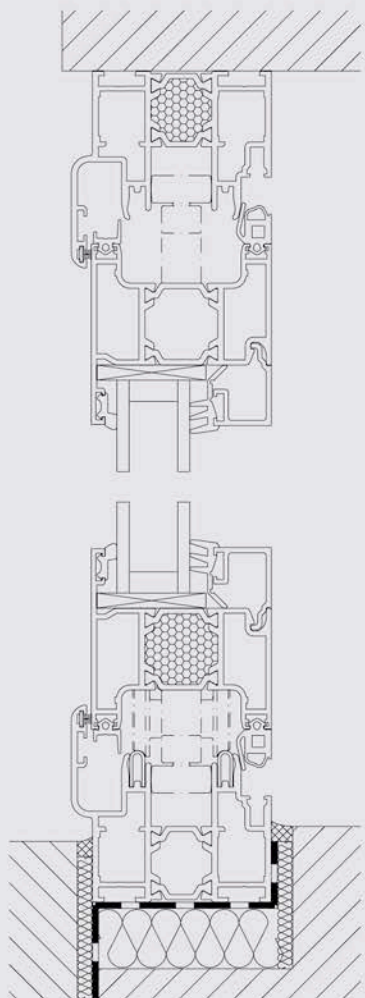
Afb. 84: Snede bijbouw op basis van bestaande muren, ontvangsthal met trap naar balkon en dak, schaal 1/100.

Eerst heb ik geprobeerd om al deze elementen in de ruïne onder te brengen. Bij nader inzien waren dit meer functies dan ik verwachtte. Daarom besliste ik dat ik deze functies zou onderbrengen in een nieuw gedeelte. Hiervoor baseerde ik mij, zoals eerder vermeld in deze scriptie, op de resten van muren van vroegere gebouwen. Zo storen deze elementen, die toch wel zware ingrepen eisen, de ruïne zo min mogelijk. De wanden zijn schuifbare glaselementen. Ik koos hiervoor om het een zekere transparantie aan het geheel te geven. In de zomer kunnen deze elementen worden opengeschoven zodat er meer contact met de natuur is. Vanuit deze ruimte starten ook alle technieken en de trap die naar het balkon leidt. Op het dak komt een groendak waar men op kan wandelen en waar eventueel ook werken getoond kunnen worden.

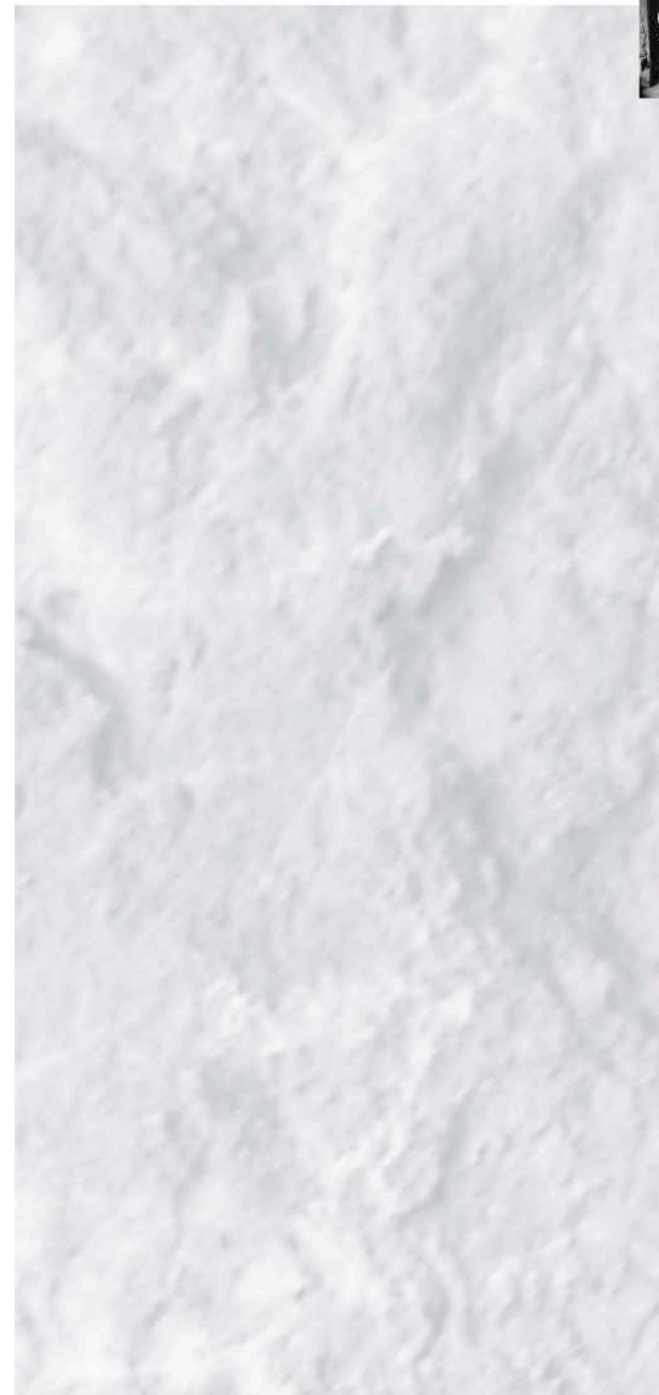
Afb. 85: 3D beeld bijbouw op basis van bestaande muren, ontvangsthal met trap naar balkon en dak.

VERTICALE DOORSNEDE

Afb. 87: Solarlux, 3D beelden techniek schuifbare glasramen.

Afb. 86: verticale doorsnede, detail schuifbare glasramen.

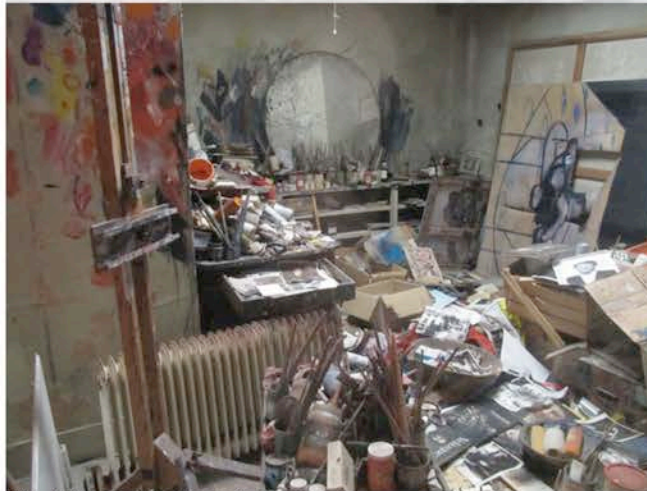

3.2.3. Creatie

Een van de belangrijkste functies van een kunstencentrum is het stimuleren van kunstenaars en mensen die actief zijn op creatief vlak.

Er moeten dus ateliers ter beschikking zijn waar de kunstenaars hun werk kunnen creëren. Zo ging ik op zoek naar de elementen die aanwezig moeten zijn, om een goede werking mogelijk te maken.

Mijn zoektocht startte met het onderzoeken van hoe kunstenaars werken. Ik vond verscheidene foto's van ateliers van bekende kunstenaars. Uit dit onderzoek kwamen enkele belangrijke zaken naar boven. Je kan duidelijk de verschillende werkwijzen onderscheiden. Zo zien we dat sommige kunstenaars zeer ordelijk werken, terwijl het scheppen van een nieuw werk bij anderen plaatsvindt in complete chaos. Sommigen beschikken over grote ruimtes, anderen over kleine ruimtes. De ene werkt aan tafels, terwijl de andere aan de muur, op de grond, in een zetel of op een ezel werkt. Sommigen werken in een donkere ruimte, anderen met bovenlicht, noorderlicht of fel zonlicht. De een werkt graag buiten, de ander binnen. Sommige kunstenaars werken 's morgens, anderen 's middags en nog anderen 's avonds of zelfs 's nachts. Er zijn dus zeer veel mogelijkheden. Dit maakt het moeilijk om een atelier te voorzien waarbij vele kunstenaars zich goed voelen. Ik deed mijn uiterste best om hierin te slagen, want dit is volgens mij geen onmogelijke opgave.

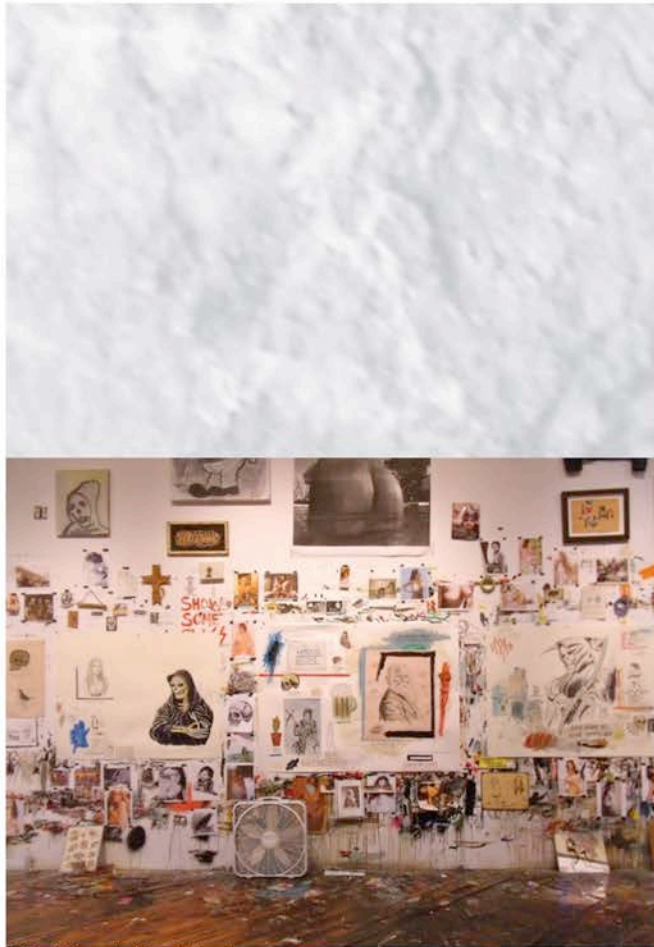
Afb. 88: atelier Francis Bacon.

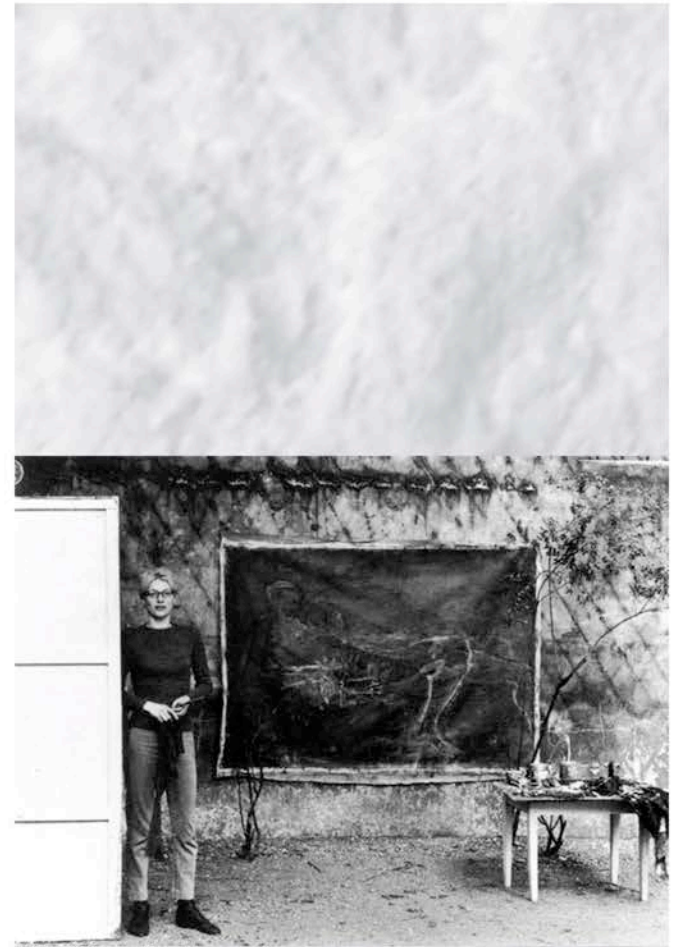
Afb. 89: atelier Sandro Chia.

Afb. 90: atelier Claude Monet.

Afb. 91: atelier Wes Lang.

Afb. 92: atelier Nancy Spero.

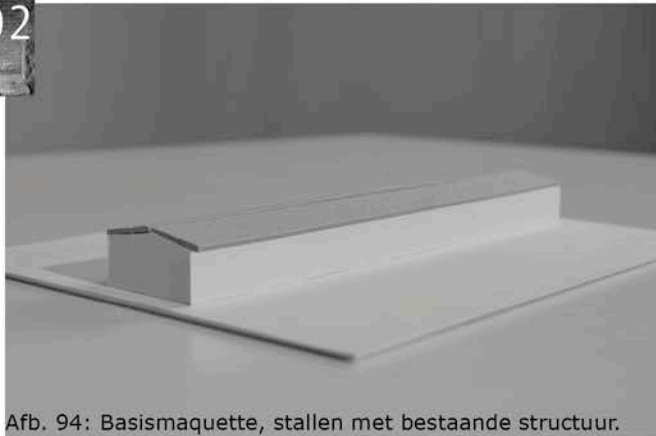
Aan de hand van maquettes ging ik op zoek naar de beste vorm voor de stallen zodat de ateliers zo goed mogelijk kunnen functioneren. Omdat noorderlicht aangenaam werkt, wou ik hier graag gebruik van maken. Daarom ontwierp ik sheddaken op de stallen zodat deze noorderlicht konden binnenlaten. Na een analyse bleek dit toch geen goede oplossing te zijn. Door een nieuw dak op de stallen te zetten, gaat de kracht van de stallen, het oude, volledig verloren. Sheddaken zijn in dit geval te radicaal.

Daarom keerde ik terug naar de originele vorm en ging ik verder op zoek naar andere mogelijkheden om licht in de ruimte toe te laten. Door het testen van de sheddaken, werd het me duidelijk dat de stallen beschikten over mooie spanten. Deze mocht ik niet verloren laten gaan.

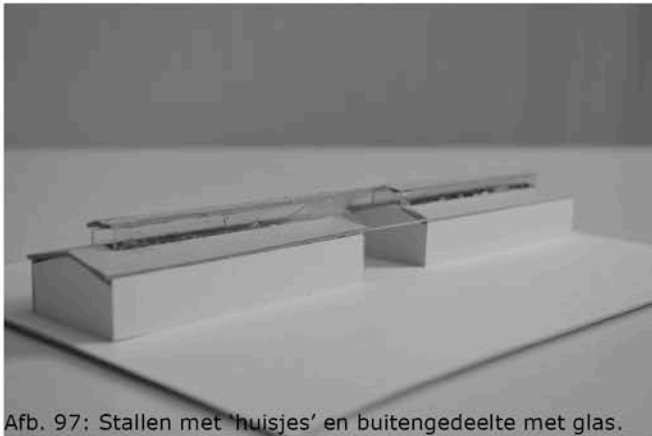
Mijn tweede idee was om de stallen in twee te splitsen. Op deze manier creëerde ik de mogelijkheid om een overdekte buitenruimte te voorzien. Zo een ruimte is ideaal voor kunstenaars die willen lassen of een werk uitvoeren waarbij er veel stof gecreëerd wordt. Bovendien blijft er nog een deel van de stallen over om te gebruiken als opslagruimte. De moeilijkheid bestaat erin om de stallen nog steeds één geheel te laten vormen. Vele ideeën passeerden de revue. Maar uiteindelijk ontstonden er drie mogelijke oplossingen.

Afb. 93: De oude stallen met mooie spanten.

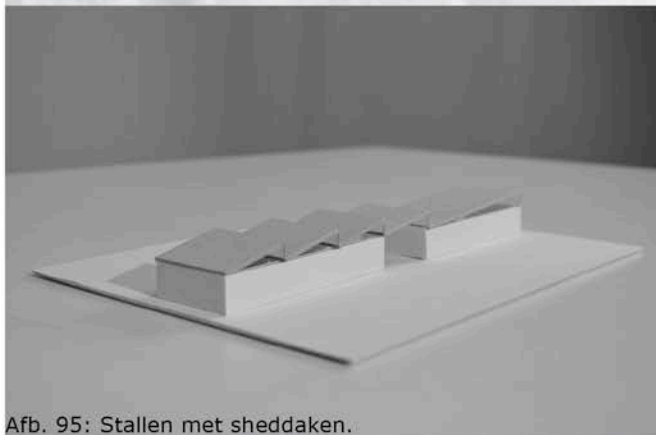
Afb. 94: Basismaquette, stallen met bestaande structuur.

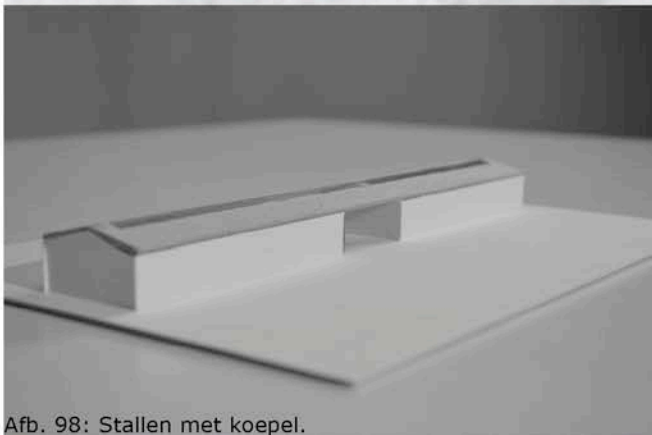
Afb. 97: Stallen met 'huisjes' en buitengedeelte met glas.

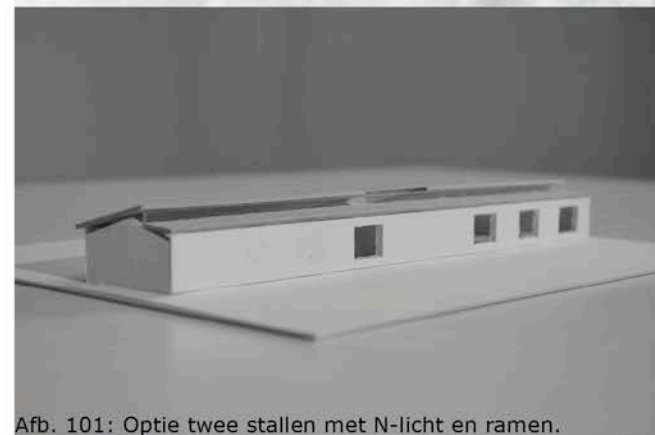
Afb. 100: Stallen met noorderlicht, vooraanzicht.

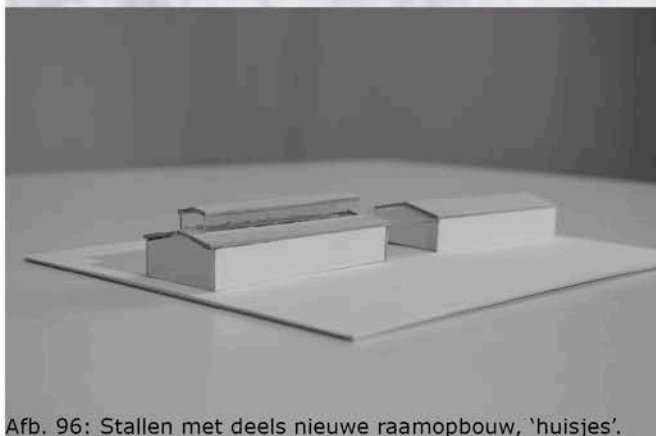
Afb. 95: Stallen met sheddaken.

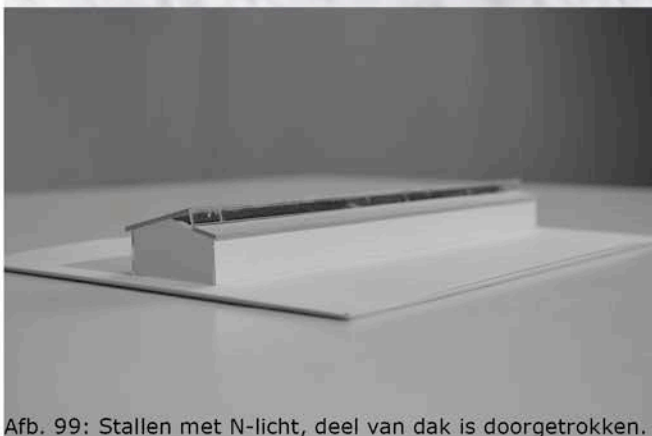
Afb. 98: Stallen met koepel.

Afb. 101: Optie twee stallen met N-licht en ramen.

Afb. 96: Stallen met deels nieuwe raamopbouw, 'huisjes'.

Afb. 99: Stallen met N-licht, deel van dak is doorgetrokken.

Afb. 102: Stallen met verwijdering van bovenste deel van muur en vervanging door glas.

Afbeelding 98 vond ik interessant omdat er zo erg veel licht binnenvalt.

De volledige kamer is verlicht op deze manier. Een nadeel hiervan is dat het zenitaal licht is, waardoor het in de zomer voor een teveel aan warmte kan zorgen. De zonnestrallen die rechtstreeks binnenvallen zouden ook sommige werken kunnen beschadigen.

Afbeelding 99 en 100 horen samen.

Afbeelding 100 is de voorkant van deze testmaquette. De oorspronkelijke vorm blijft goed behouden. Via een aanpassing, het aanzetten van een extra dakconstructie aan de bestaande dakconstructie, spanten, wordt er noorderlicht getrokken langs boven. Aan de voorzijde is het tussenstuk, dat zich buiten bevindt, overdekt met glas. Aan de achterzijde loopt het dak wel gewoon door, waardoor de stallen toch een geheel vormen.

Nadelig aan deze testmaquette is dat het licht aan een kant van de ruimte blijft. Dit wordt deels opgelost door de grote ramen die te zien zijn op afbeelding 101.

Bij afbeelding 102 zien we dat er licht wordt getrokken langs de zijkanten van het gebouw. Dit loopt volledig rondom het gebouw met als gevolg dat de volledige ruimte goed verlicht is. Het licht valt onrechtstreeks in de ruimte, waardoor de zonnestrallen nooit een werk kunnen beschadigen. De oorspronkelijke vorm en spanten blijven volledig behouden in dit ontwerp.

Gelijktijdig met het zoeken naar vormen via de maquettes ging ik op zoek naar de manier waarop deze dingen gemaakt konden worden.

Op basis van deze analyses besliste ik om te kiezen voor het ontwerp zoals te zien is op afbeelding 102.

Deze oplossing bleek de eenvoudigste en goedkoopste te zijn.

Er bevinden zich reeds kleine raampjes in de oorspronkelijke structuur. Men kan dus de stenen op deze plekken verder uitzagen waardoor er grotere ramen, aan de bovenzijde van de muren, ontstaan.

De spanten, die het dak dragen, en het dak zelf, kunnen bij deze ingreep volledig behouden blijven en ze kunnen ongeroerd blijven tijdens de werken. Dit maakt alles goedkoper. Nadat deze ingrepen zijn uitgevoerd, kan het gebouw volledig geïsoleerd worden langs de binnenzijde.

Aan de buitenzijde volstaat het om de betonblokken te voorzien van een zwarte of donkergrijze, waterdichte maar luchtdoorlatende verf.

Afb. 103: Originele stallen.

Afb. 104: Stallen, ateliers met ingreep zoals bij maquette-afbeelding 102.

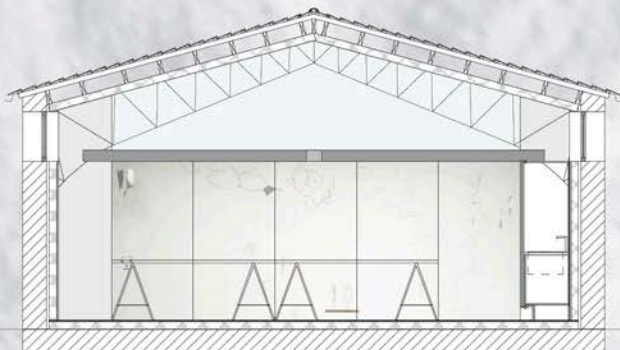
Afb. 105: grondplan ateliers, schaal 1/200.

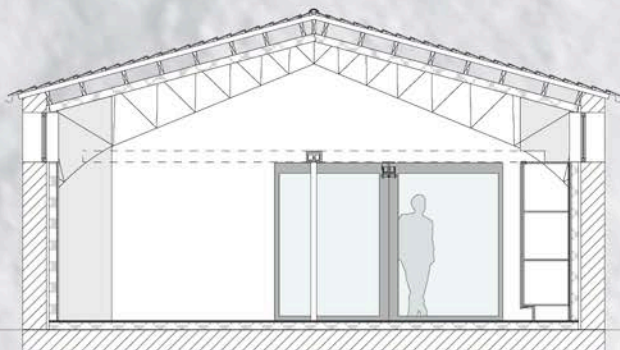
Afb. 106: grondplan ateliers vervormd in grotere ateliers, schaal 1/200.

Afb. 107: grondplan ateliers vervormd in tentoonstellingsruimtes, schaal 1/200.

Afb. 108: snede ateliers met schuifbare wanden en tafels, schaal 1/100.

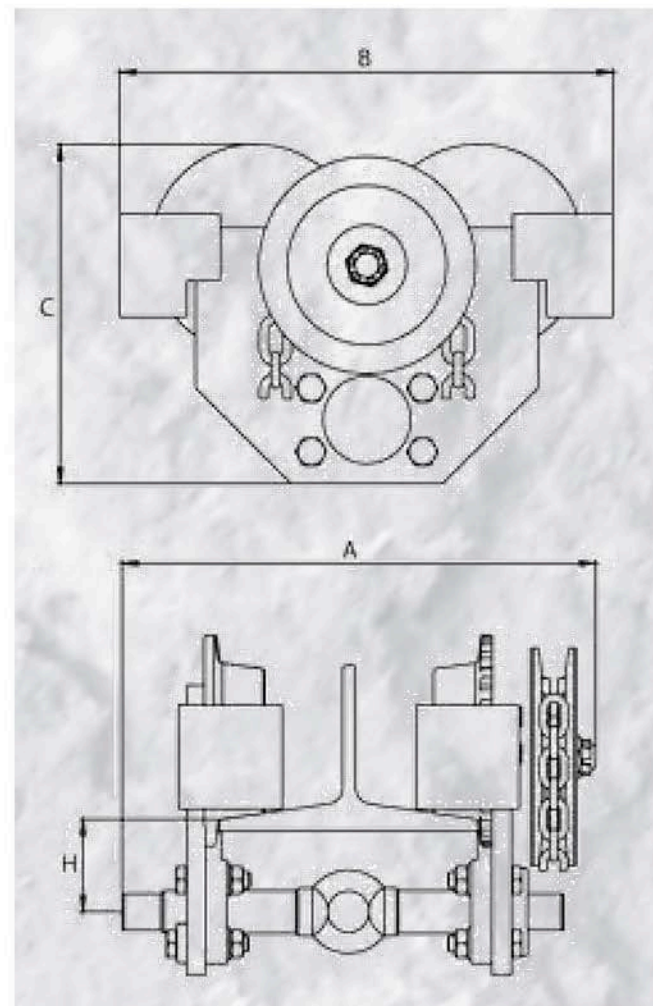

Afb. 109: snede ateliers met raam naar overdekte buitenplaats en loopkat voor het transporteren van zware materialen, schaal 1/100.

Voor het interieur van de stallen ging ik op zoek naar een modulair en aanpasbaar systeem. Het is mijn bedoeling om de ateliers zo multifunctioneel mogelijk in te richten.

Zo zorgde ik ervoor dat de wanden, die zich tussen twee ateliers bevinden, kunnen verschuiven via een bestaand systeem. Op deze manier kunnen de ateliers, indien de kunstenaar dit wenst, vergroot worden. Deze panelen kunnen overschilderd worden. Dit maakt het mogelijk voor de kunstenaar om ook tegen deze panelen te werken. De tafels zijn opgebouwd uit platen en schragen. Ik koos hiervoor omdat ze makkelijk op te bergen zijn. De kunstenaar kan zelf bepalen hoeveel tafels hij wil gebruiken. Indien hij liever op de vloer werkt, kan hij de tafels gewoon opbergen en is de ruimte volledig leeg. Water en opbergplaatsen zijn voorzien in een lange kastenwand aan de rechterkant. Atelier drie en vier zijn voorzien van een loopkat. Zo kunnen zware spullen, zoals een steen van een beeldhouwer, gemakkelijk verplaatst worden. Centraal bevindt er zich nog een keukentje, een toilet en een technische ruimte.

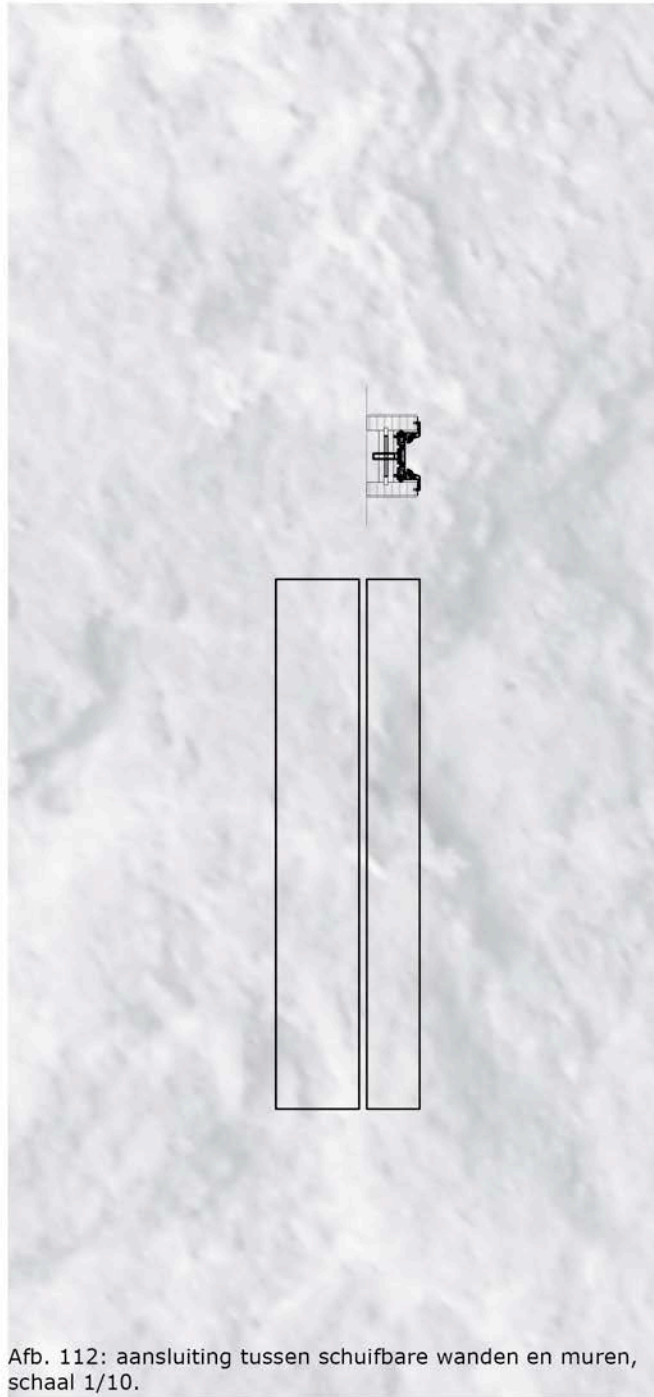
Tot slot kunnen de ateliers omgevormd worden tot een tentoonstellingsruimte. De verplaatsbare panelen worden dan in de andere richting geplaatst, waardoor ze kunnen dienen als presentatiewanden.

Afb. 110: afbeelding en plan loopkat.

Afb. 111: boven-, vooraanzicht en snede schuifbare wanden, schaal 1/20.

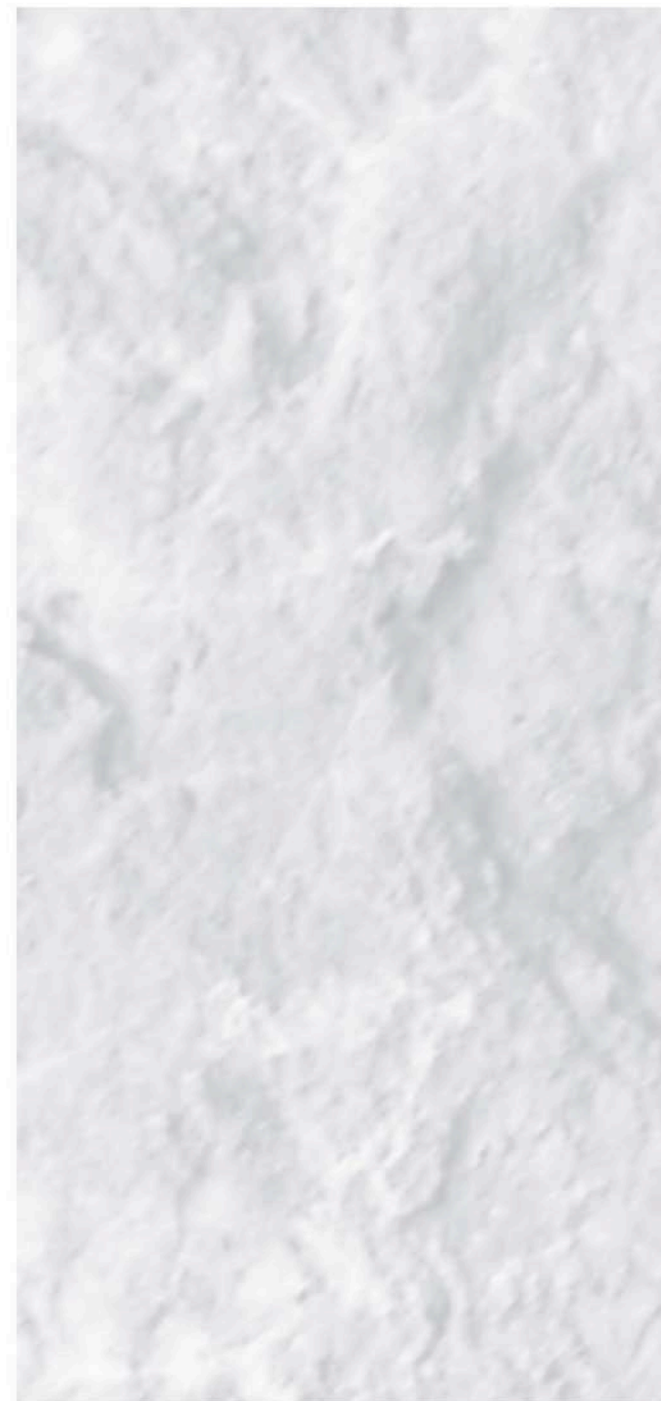
Afb. 112: aansluiting tussen schuifbare wanden en muren, schaal 1/10.

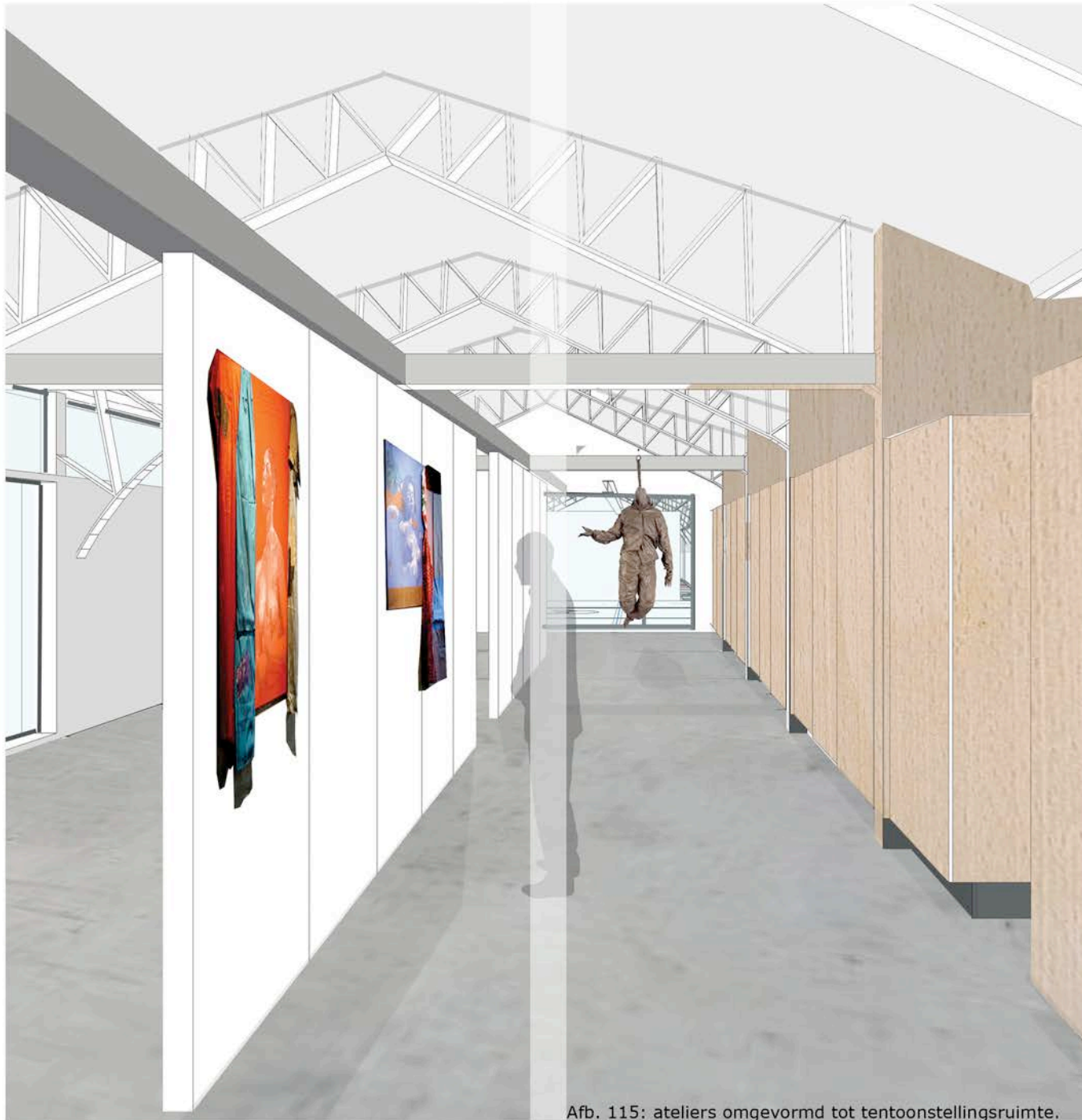

Afb. 113: plafondrail schuifbare wanden, schaal 1/10.

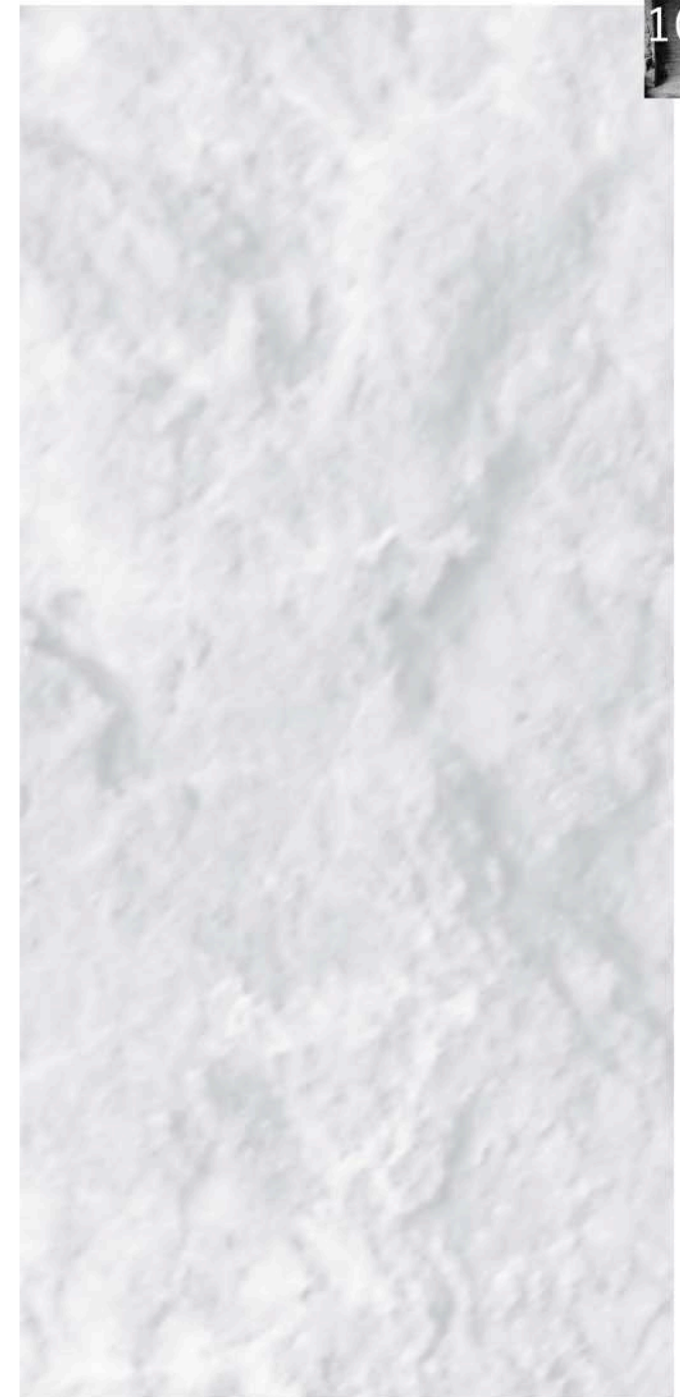

Afb. 114: atelier 1 met schuifbare wanden.

Afb. 115: ateliers omgevormd tot tentoonstellingsruimte.

3.2.4. Presentatie

Het is vanzelfsprekend dat er binnen de werking van een kunstencentrum de mogelijkheid moet zijn om de creaties te presenteren.

Daarom is er een tentoonstellingsruimte voorzien in de ruïne. Deze heeft een multifunctionele opbouw waardoor een kunstenaar de indeling mee kan bepalen. De ruimte kan dan makkelijk aangepast worden naar zijn of haar stijl/smaak. Ieder werk vraagt namelijk om een andere manier van presenteren. Het is ook belangrijk dat deze functie eventueel naar buiten doorgetrokken kan worden zodat de buiten- en binnenruimte een geheel vormen.

Tijdens de analysefase in mijn onderzoek en mijn zoektocht naar een vorm en materialen voor de ateliers werd het voor mij duidelijk welke richting ik wou uitgaan met mijn ontwerp. Mijn doel is om te contrasteren tussen oud en nieuw, tussen gevoel en strakheid met veel respect voor de ruïne. Dit element werd reeds eerder aangehaald in deze scriptie. *Castelvecchio* van Carlo Scarpa is een mooi voorbeeld van het combineren van oud en nieuw. Het middeleeuwse kasteel bevindt zich in Verona en is gebouwd tussen 1354 en 1356 in opdracht van Cangrande II della Scala. [46] In dit gebouw is er een zeer mooie overgang tussen oud en nieuw. Ook de detaillering van Scarpa is goed doordacht. Scarpa was voor mij in dit project een grote bron van inspiratie. In de onderstaande foto-schets combinatie zien we ook duidelijk het contrasterende materiaalaspect, dat eerder reeds besproken werd, terugkeren. Zelf vond ik ook nog een ander mooi voorbeeld, in de zelfde stijl, maar van een onbekend persoon.

[46] Comune di Verona, z.j.. *Castelvecchio museum*, via <https://serviziinternet.comune.verona.it/Castelvecchio/cvsito/english/scarpa.htm> [geraadpleegd op 24 februari 2013].

Afb. 116: zicht op schouwinham.

Afb. 117: contrast tussen oud en nieuw, Castelvecchio, Carlo Scarpa, Verona.

Afb. 118: eigen schets op basis van vorige twee afbeeldingen.

Afb. 119: 3D beeld van de schouwinham.

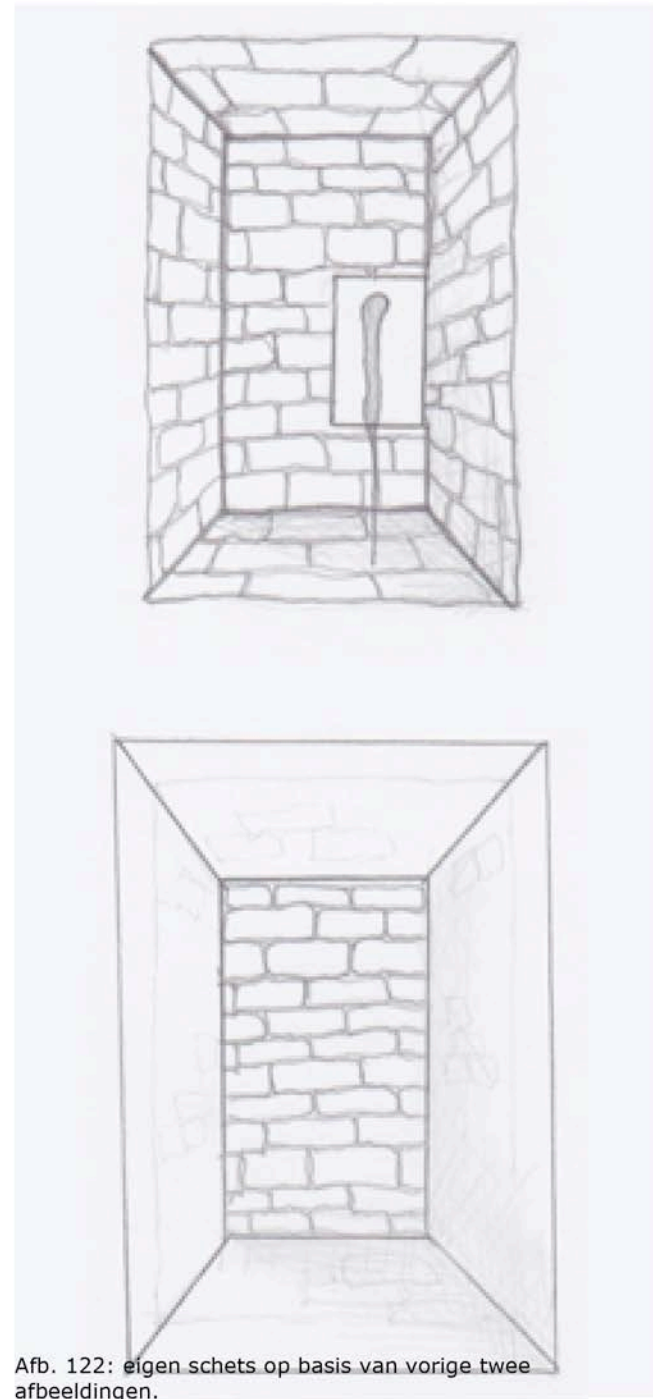
In deze inham komt een schijnbaar zwevende tegel van beton. Deze tegel is afgewerkt met inox. De zijkant van de inham is deels bepleisterd om het oud-nieuw contrast te laten zien. Op de tegel staat een *ongewoon object*. De mogelijkheid is er dat het Mariabeeld hier altijd al gestaan heeft. Toch is het op een subtiële, nieuwe manier gebracht. Dit kan vervreemdend werken. Deze inham is ook erg interessant om met licht achter het Mariabeeld te werken.

Afb. 120: nis in de ruïne.

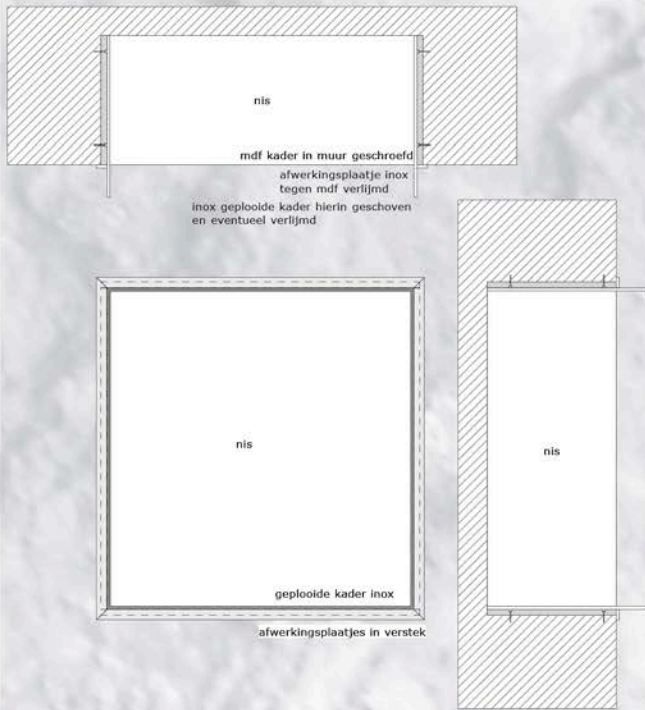

Afb. 121: contrast tussen oud en nieuw, onbekend.

Afb. 122: eigen schets op basis van vorige twee afbeeldingen.

Hier is het de bedoeling om de nis te centraliseren. Alle aandacht wordt gevestigd op het oude, de nis. De ingrepen zijn zo ontworpen dat ze indien nodig verwijderd kunnen worden zonder iets te beschadigen.

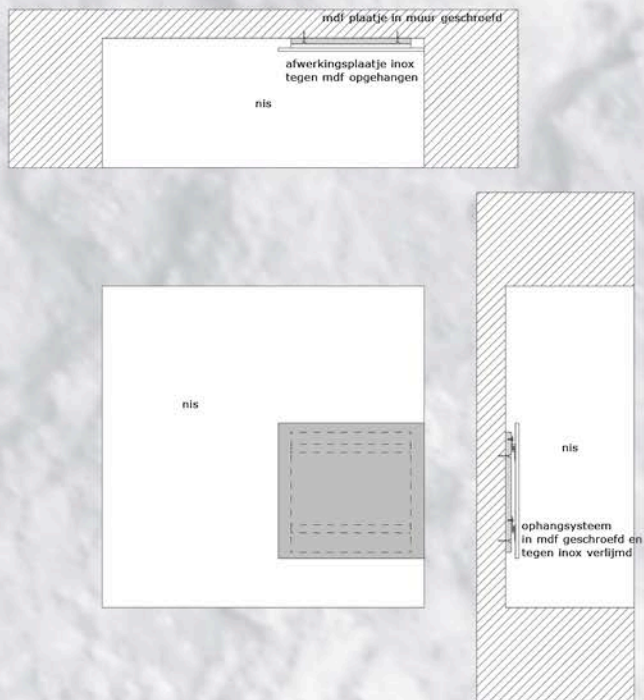

Afb. 123: vooraanzicht, verticale en horizontale doorsnede nis 1, schaal 1/20.

Afb. 124: nis 1, inox kader.

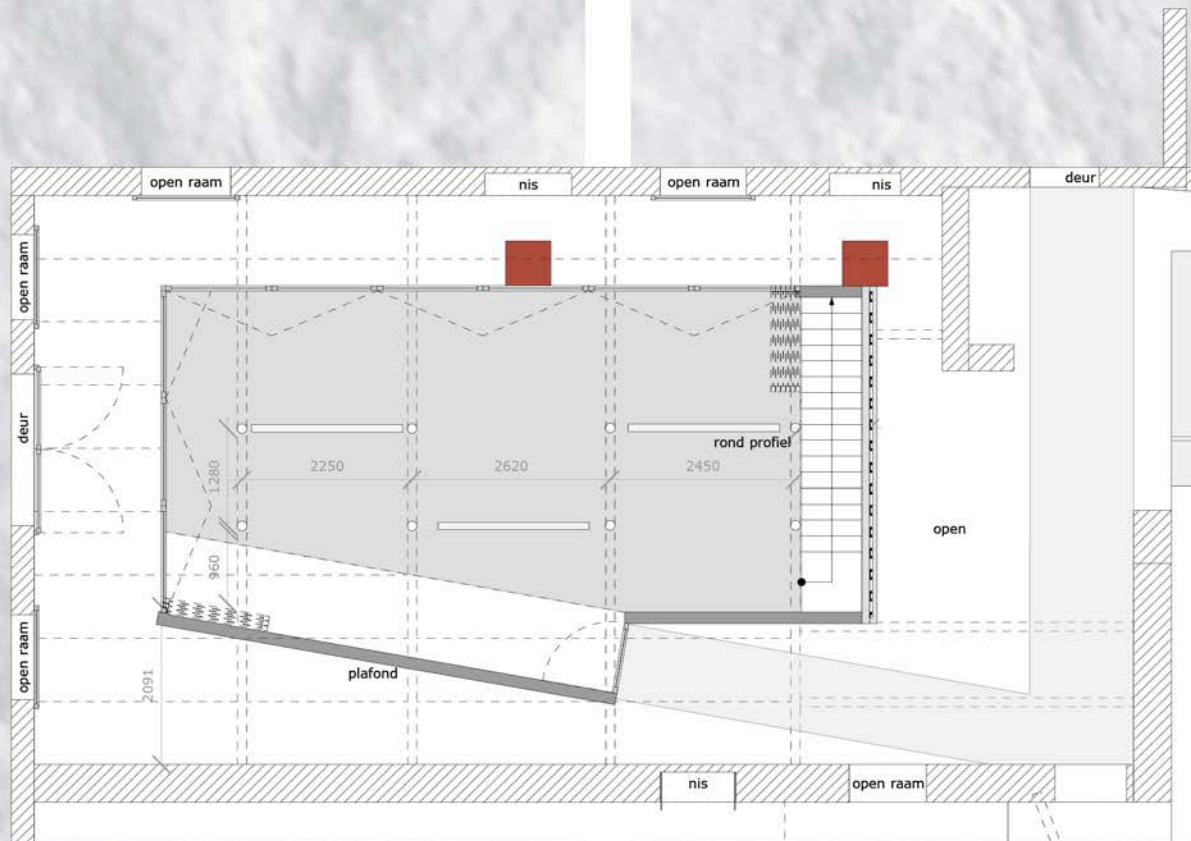
Bij deze ingreep is het de bedoeling dat er een object voor het inox plaatje tentoongesteld wordt. Op deze manier behoudt de nis zijn kracht, maar kan ook het tentoongestelde object tot zijn recht komen.

Afb. 125: vooraanzicht, verticale en horizontale doorsnede nis 2, schaal 1/20.

Afb. 126: nis 2, inox plaatje

Afb. 127: grondplan tentoonstellingsruimte, schaal 1/100.

Het doel in de tentoonstellingsruimte is voor mij het isoleren van de ruimte. Zo kan in deze ruimte de temperatuur en de vochtigheid geregeld worden. In de ruïne is het natuurlijk niet mogelijk om dezelfde kwaliteit als in musea aan te bieden, maar met deze ingreep worden de mogelijkheden van wat men kan tentoonstellen toch vergroot. Zo kan men deze ruimte toch op temperatuur houden en de vochtigheid controleren. Werken die niet goed tegen koude en vocht kunnen, kan men dan toch in deze ruimte tentoonstellen.

De wanden en het gebruikte glas zijn geïsoleerd. De glaswanden kunnen, indien de kunstenaar dit wenst en dit de werken niet beschadigd, opengeschoven worden. Hierdoor ontstaat er weer een nauwer contact tussen de ruïne en het nieuwe.

Door een nieuwe vloer te voorzien kan men ook die isoleren. Het plafond bestaat uit halfronde tongewelven. Deze zijn, vooral in het midden, sterk aan het vervallen. Ik heb in deze ruimte dit probleem dan ook aangepakt door bijna de volledige, nieuwe ruimte te voorzien van een nieuw, vals plafond. Hierachter kan men ook verlichting, elektriciteit en extra isolatie verwerken. Op het grondplan is in stippellijn aangeduid waar de tongewelven zich wel nog bevinden, het nieuwe plafond is aangeduid in lichtgrijs.

Afb. 128: aanzicht tentoonstellingsruimte, betonnen wand en schuine ingang, schaal 1/100.

Via de inkomhal kan je de ruïne betreden. Van hieruit loopt er een pad, vervaardigd uit beton met een inox afwerking, naar de tentoonstellingsruimte.

De bestaande vloer, deels bedekt met planten, loopt onder het pad en rond de tentoonstellingsruimte verder. Zo ontstaat er meteen een contrast tussen oud en nieuw, strak en organisch.

De inkom van de tentoonstellingsruimte is schuingetrokken. Hierdoor valt hij meer op. Dit trekt de aandacht van de bezoeker en hij wordt er als het ware naartoe gezogen. De muren aan de inkom zijn opgebouwd uit ytongblokken en zowel aan de binnen- als de buitenkant bepleisterd. Ze kunnen dus regelmatig een andere kleur krijgen.

Aan de rechterkant staat er een hoge betonnen muur. Hierachter staat de trap om naar boven te gaan, waar de tentoonstelling verdergaat. De strakke betonnen muur staat mooi in contrast met de grillige baksteenvormen en -kleuren.

3D beelden van deze ruimte zijn reeds eerder in deze scriptie bij de materialen terug te vinden.

De tentoonstellingspanelen zijn multifunctioneel opgebouwd. Het is de bedoeling dat de kunstenaar mee kan beslissen over de opstelling. Er zijn dus verschillende mogelijkheden. Zo kunnen de panelen gebruikt worden als wanden maar ook als sokkels om beelden of voorwerpen tentoon te stellen. De panelen worden bevestigd aan de bestaande kolommen met een systeem dat makkelijk en snel te monteren is.

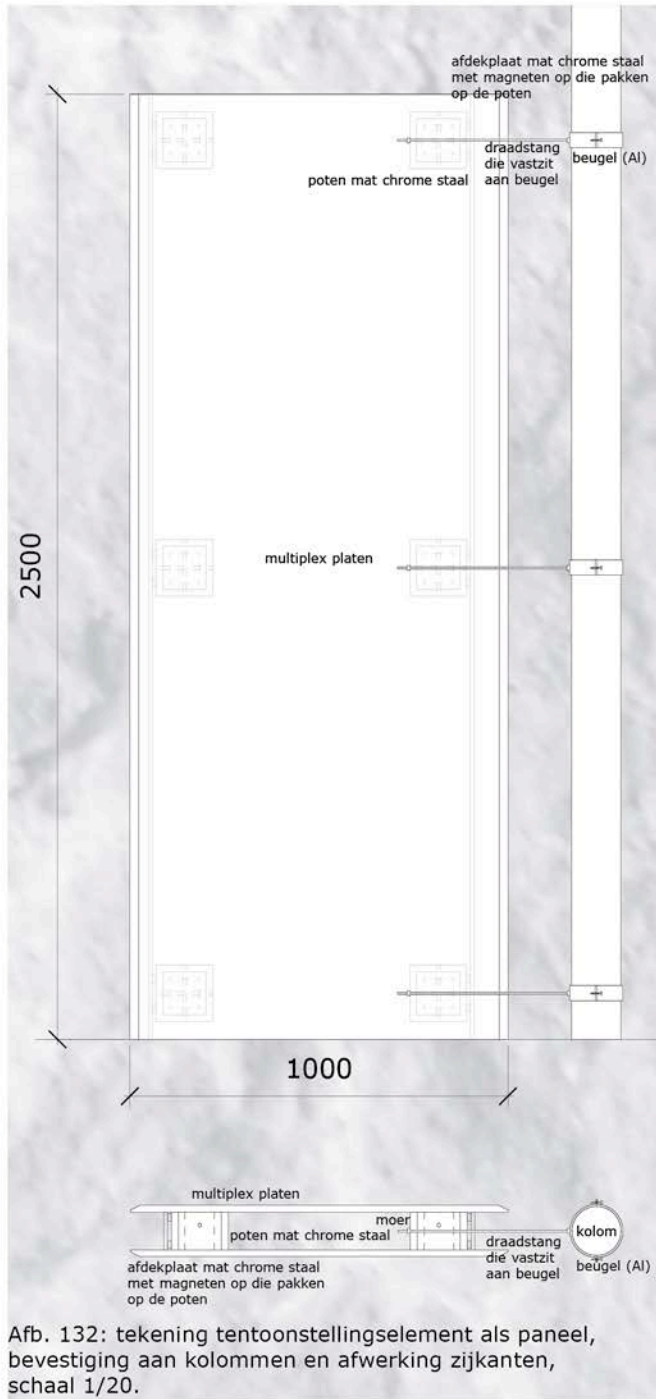
Afb. 129: beeld tentoonstellingselement als sokkel/tafel.

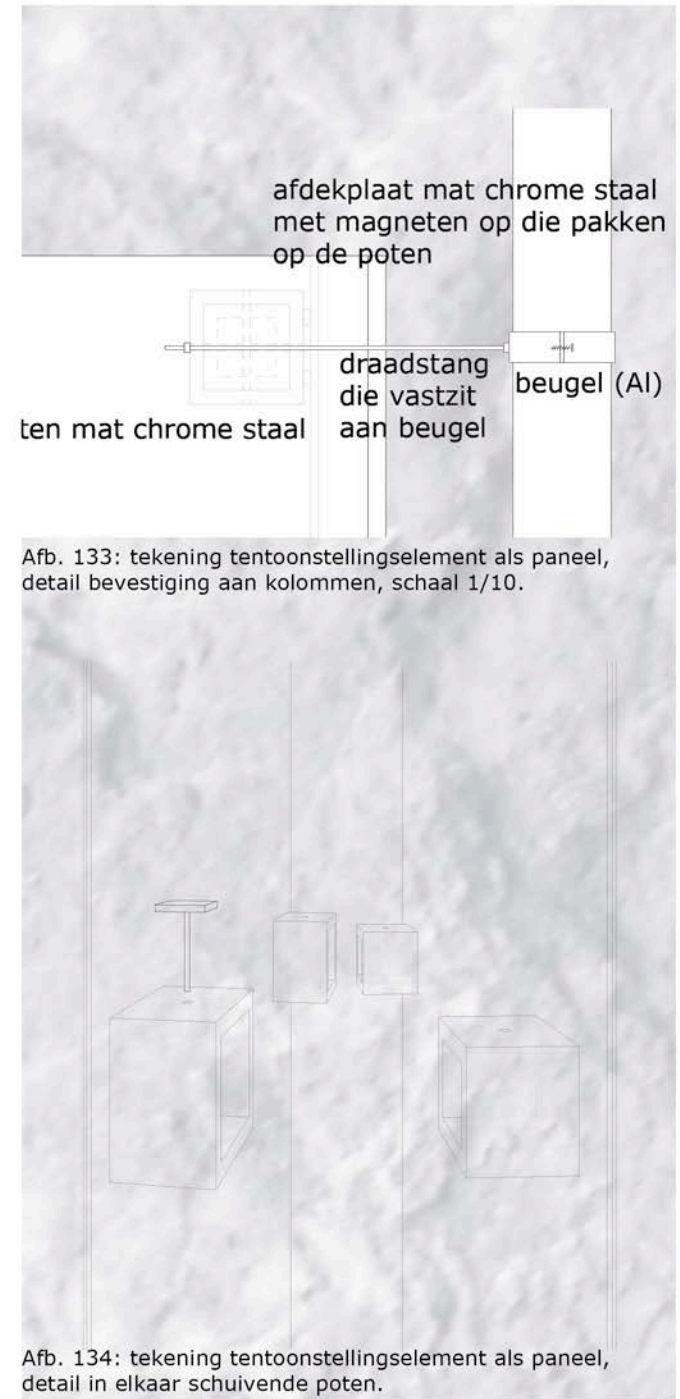
Afb. 130: tekening tentoonstellingselement als sokkel/tafel met poten in verschillende hoogtes, schaal 1/20.

Afb. 131: verticale snede en grondplan tentoonstellings-element als paneel, systeem met in elkaar schuivende poten, schaal 1/20.

Afb. 132: tekening tentoonstellingselement als paneel, bevestiging aan kolommen en afwerking zijkanten, schaal 1/20.

Afb. 133: tekening tentoonstellingselement als paneel, detail bevestiging aan kolommen, schaal 1/10.

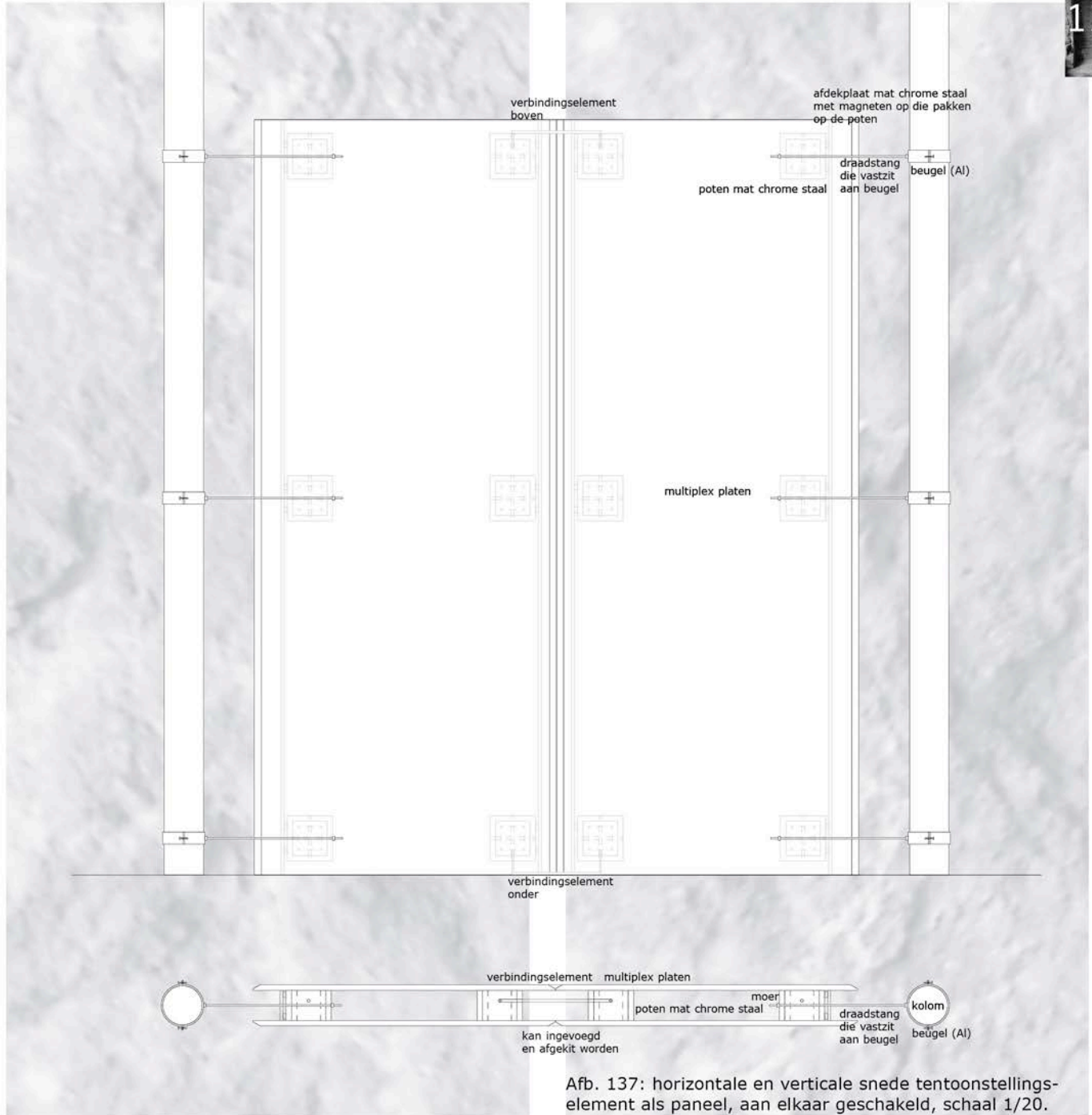
Afb. 134: tekening tentoonstellingselement als paneel, detail in elkaar schuivende poten.

Afb. 135: tekening tentoonstellingselement als paneel, aan elkaar geschakeld.

Afb. 136: detail aan elkaar geschakelde panelen, schaal 1/10.

Afb. 137: horizontale en verticale snede tentoonstellings-element als paneel, aan elkaar geschakeld, schaal 1/20.

3.2.5. Reflectie

Binnen de werking van een kunstencentrum is het belangrijk dat er een goede interactie is tussen de kunstenaar en de toeschouwer. Toneel, dans of performance zijn hier een goed medium voor.

Ik koos ervoor om een ruimte te voorzien die theater toelaat. Deze ruimte zal niet voorzien zijn van alle elementen zoals in een theaterzaal, maar de basis-elementen zullen zeker aanwezig zijn. Zo voorzie ik een podium, de nodige elektriciteit en verlichting, een tribune, ... Op deze manier kan de theaterruimte perfect gebruikt worden voor try-out- of locatievoorstellingen.

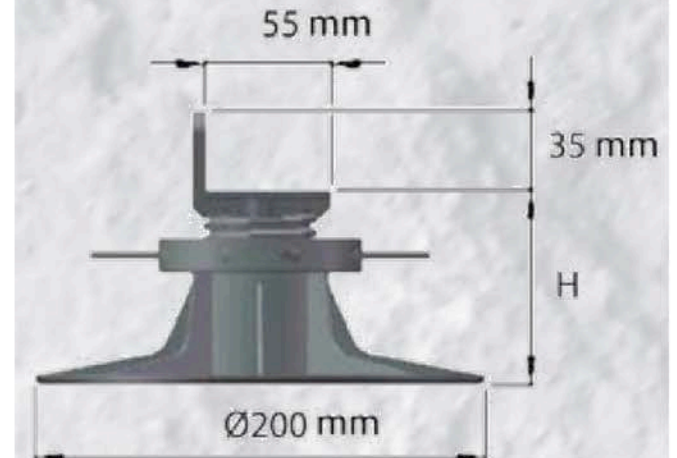
De binnenkoer van de ruïne lijkt mij hiervoor de geschikte plek. Op de koer is er reeds een hoogteverschil van twintig centimeter. Hierdoor ontstond er vrijwel meteen een indeling van de plaats van de toeschouwer en die van de performer. De patio heeft een vierkante vorm. Dit mooie gegeven mocht ik niet verloren laten gaan. Ook dit gegeven bepaalde dus mee de indeling.

Het podium

De bestaande ondergrond is erg oneffen. Het is dus zeer belangrijk dat ik hier rekening mee hou. Om deze reden, maak ik gebruik van in hoogte verstelbare poten. Deze vond ik tijdens mijn zoektocht naar hoe het podium opgebouwd kan zijn. Deze poten bestaan reeds en worden veelal gebruikt voor de opbouw van terrassen.

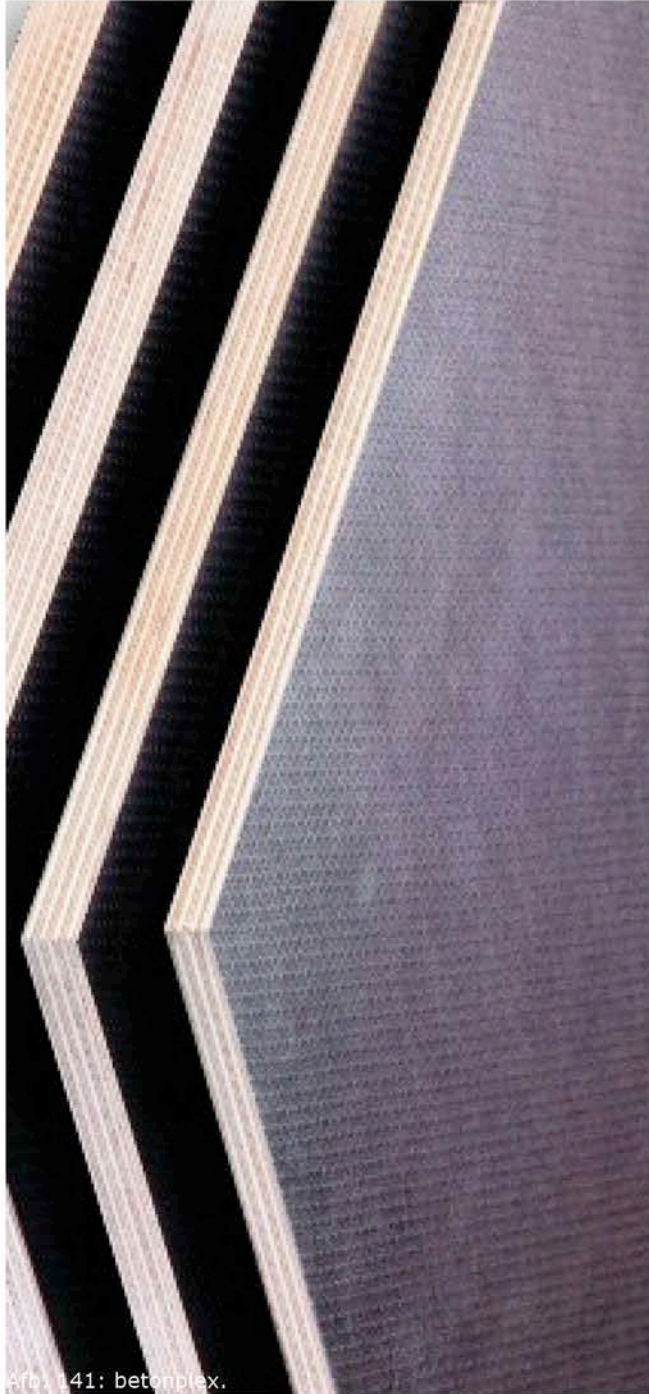
Afb. 138: terrasopbouw, constructie-element.

Afb. 139: maten constructie-element terrasopbouw.

Afb. 140: Oorspronkelijke vloer op de koer van de ruïne.

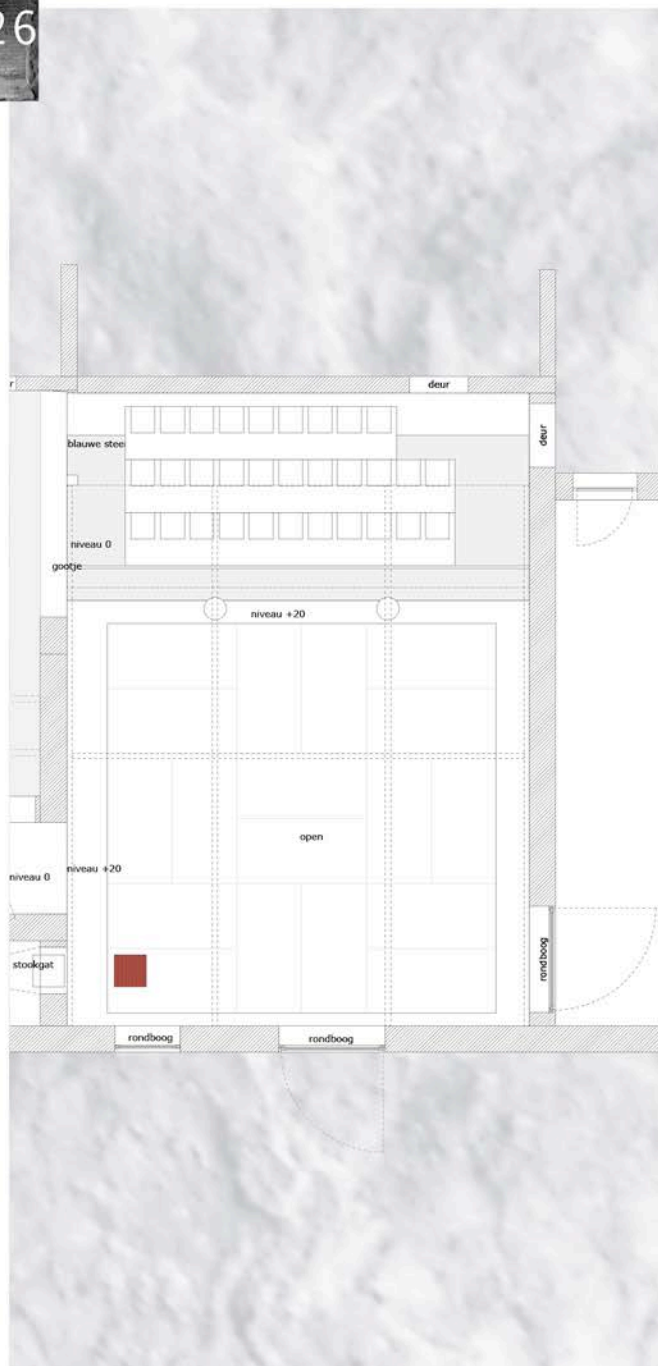

Afb. 141: betonplex.

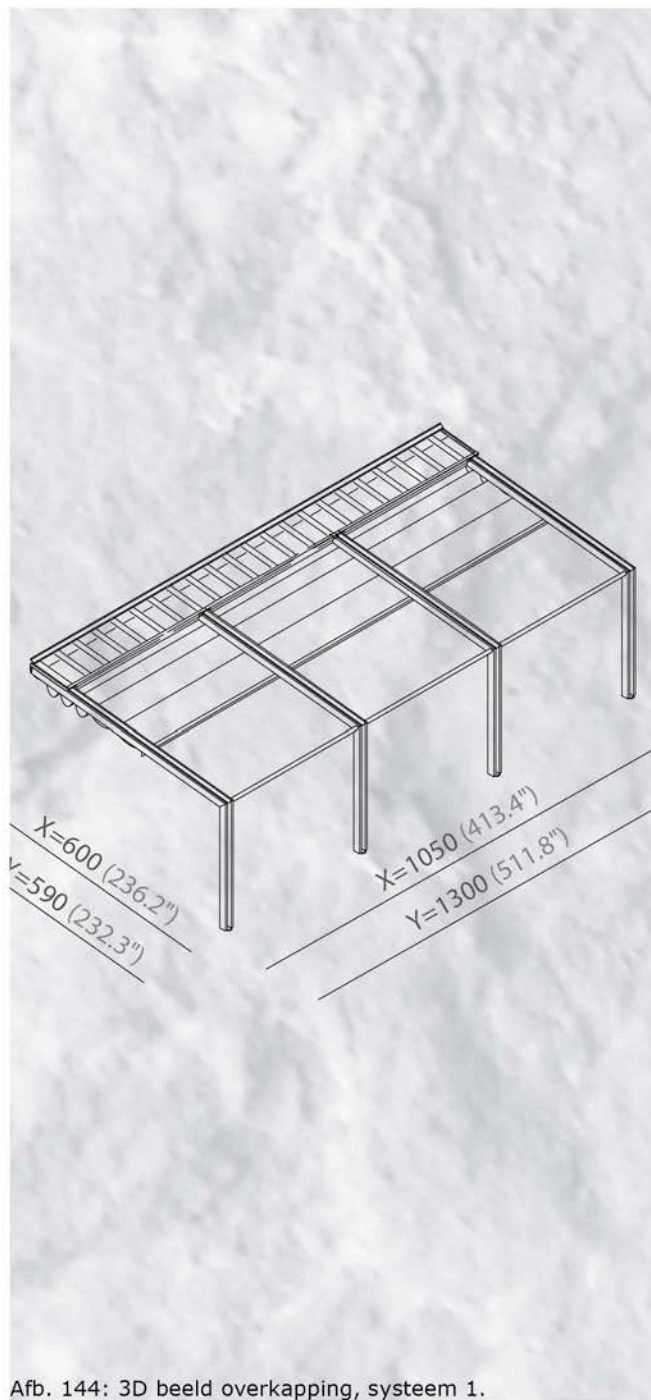
Om een podium te voorzien maak ik gebruik van bestaande metalen podiumelementen. Hierop wordt dan **betonplex** gemonteerd. Ik koos voor dit materiaal omdat het vaker gebruikt wordt voor podia en het ideaal is voor buitengebruik. Het is wel nodig om te kiezen voor een betonplex met een antisliplaag. Tijdens het ontwerpen van het podium, hield ik rekening met de afmetingen van de betonplexplaten (1m25 x 2m50). Zo was het mogelijk om alles juist te laten passen en een patroon te voorzien waar een regelmaat in terug te vinden is.

Afb. 142: schets van het podium, op basis van materialen.

Afb. 143: grondplan overkapping, systeem 1, schaal 1/100.

Afb. 144: 3D beeld overkapping, systeem 1.

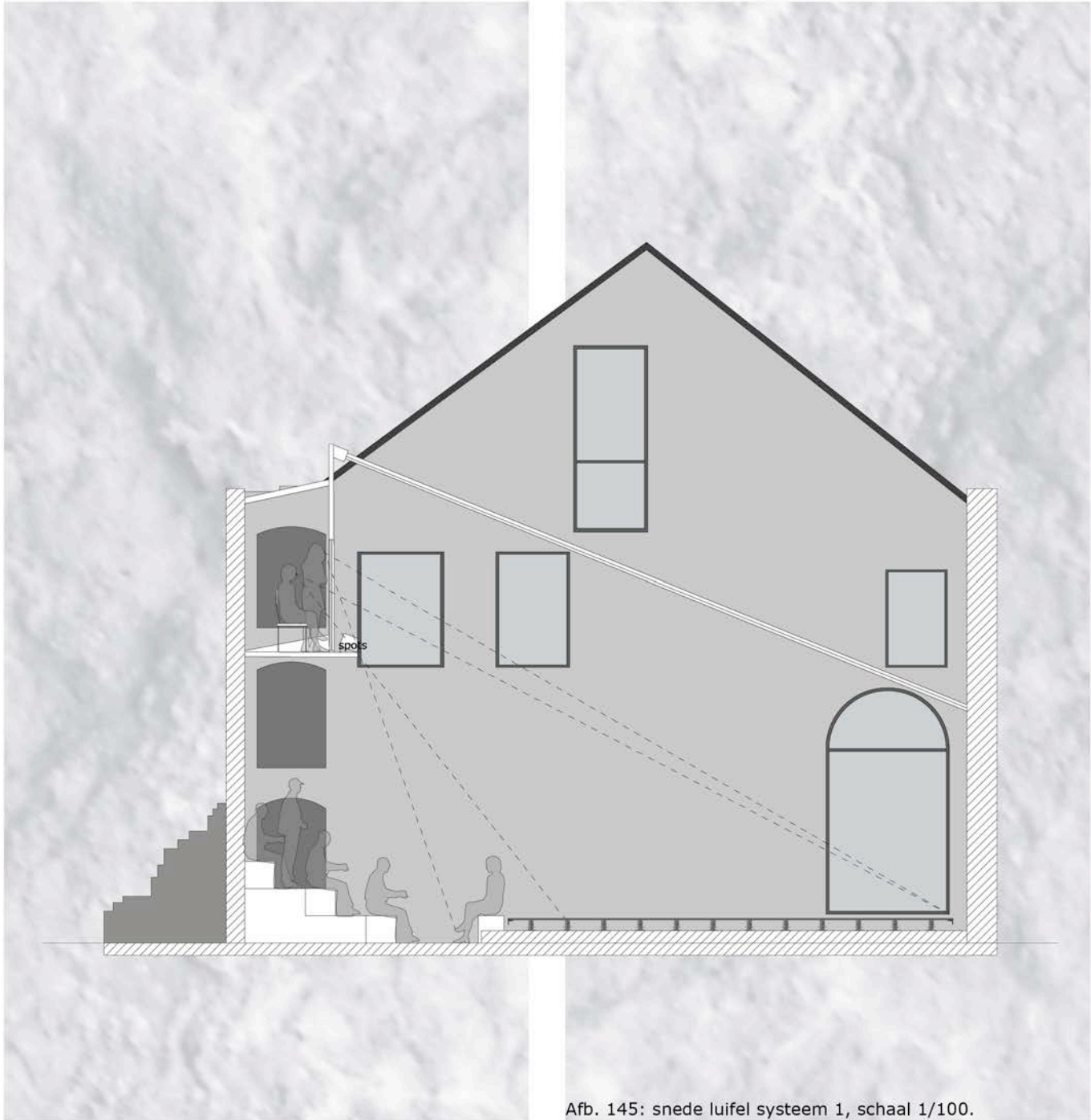
De overkapping

De binnenkoer bevindt zich in openlucht. Het is dus nodig om bij slecht weer een soort van overkapping/luifel te voorzien. Voor deze toepassing vind ik het belangrijk dat er bij mooi weer zo weinig mogelijk te zien is van deze overkapping. Zo is het mogelijk om tijdens een voorstelling met de lucht, de blauwe hemel, de wolken, de zon of de sterren en de maan te spelen. De natuur wordt op deze manier nauwer met het stuk en de toeschouwers verbonden.

Ik ging op zoek naar verschillende mogelijkheden voor het overdekken van deze ruimte. De grote omvang van de ruimte (8m70 x 8m70 of 8m70 x 10m) beperkt de keuzemogelijkheden.

Corradi Lab, Pergotenda, b-space

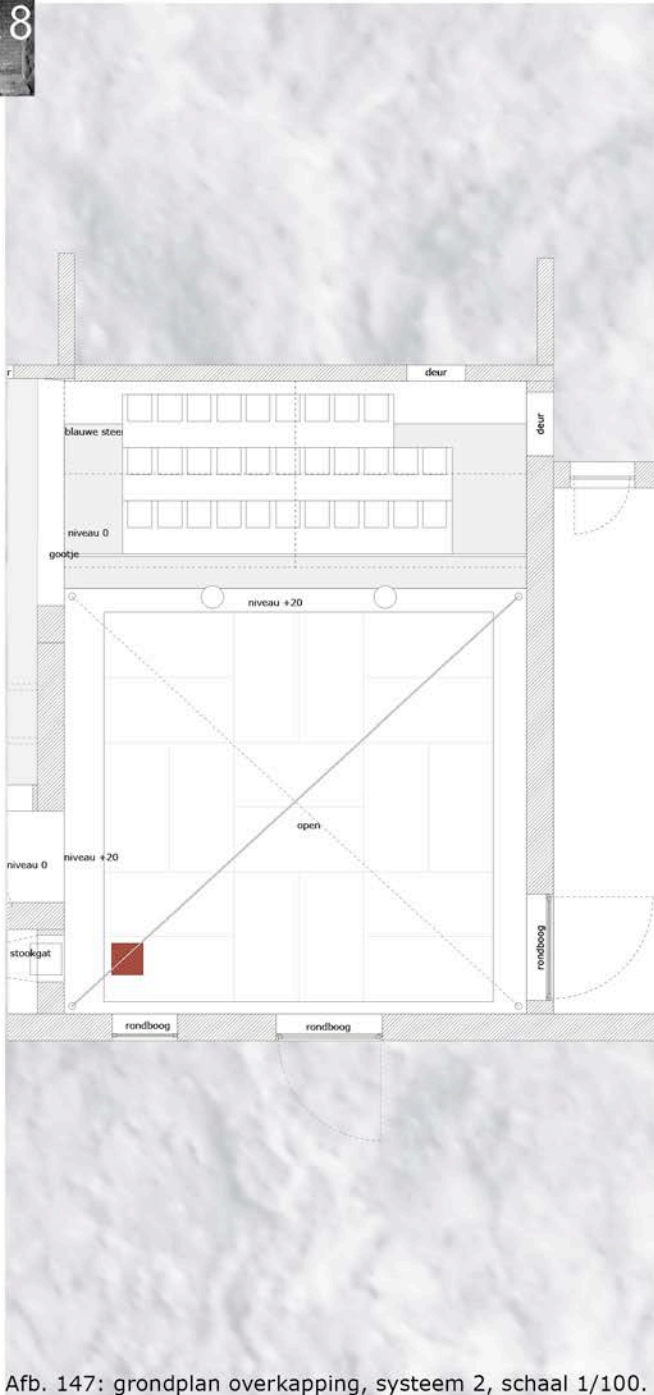
Het eerst systeem, zoals hiernaast te zien is, bevat vier metalen geleiders en vier metalen kolommen. Aan de andere zijde zou deze constructie bevestigd worden aan het balkon voor de techniekers. Ook in horizontale richting is er omwille van de grootte van de overkapping een versteviging nodig. Men heeft hier wel de mogelijkheid om doeken op te hangen aan de metalen kolommen. Nadelig aan dit systeem is dat het erg aanwezig is wanneer de overkapping open staat.

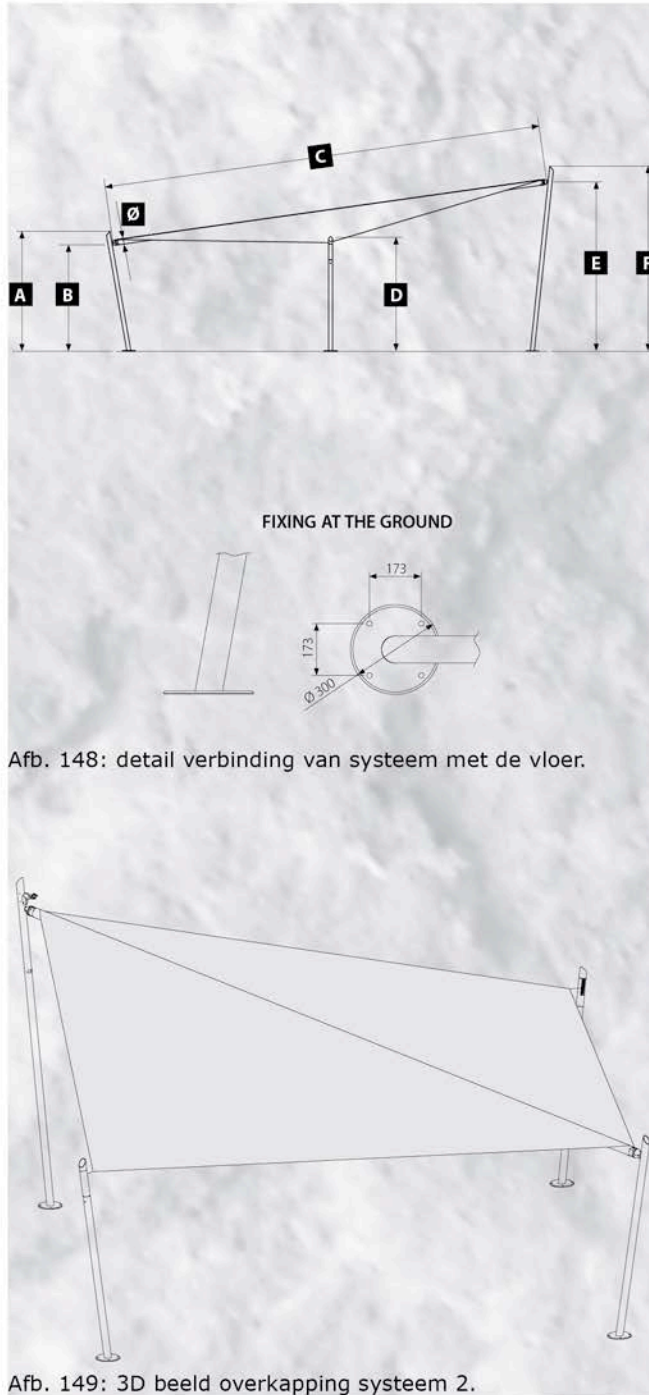
Afb. 145: snede luifel systeem 1, schaal 1/100.

Afb. 146: luifel systeem 1, corradi lab, pergotenda, b-space.

Afb. 147: grondplan overkapping, systeem 2, schaal 1/100.

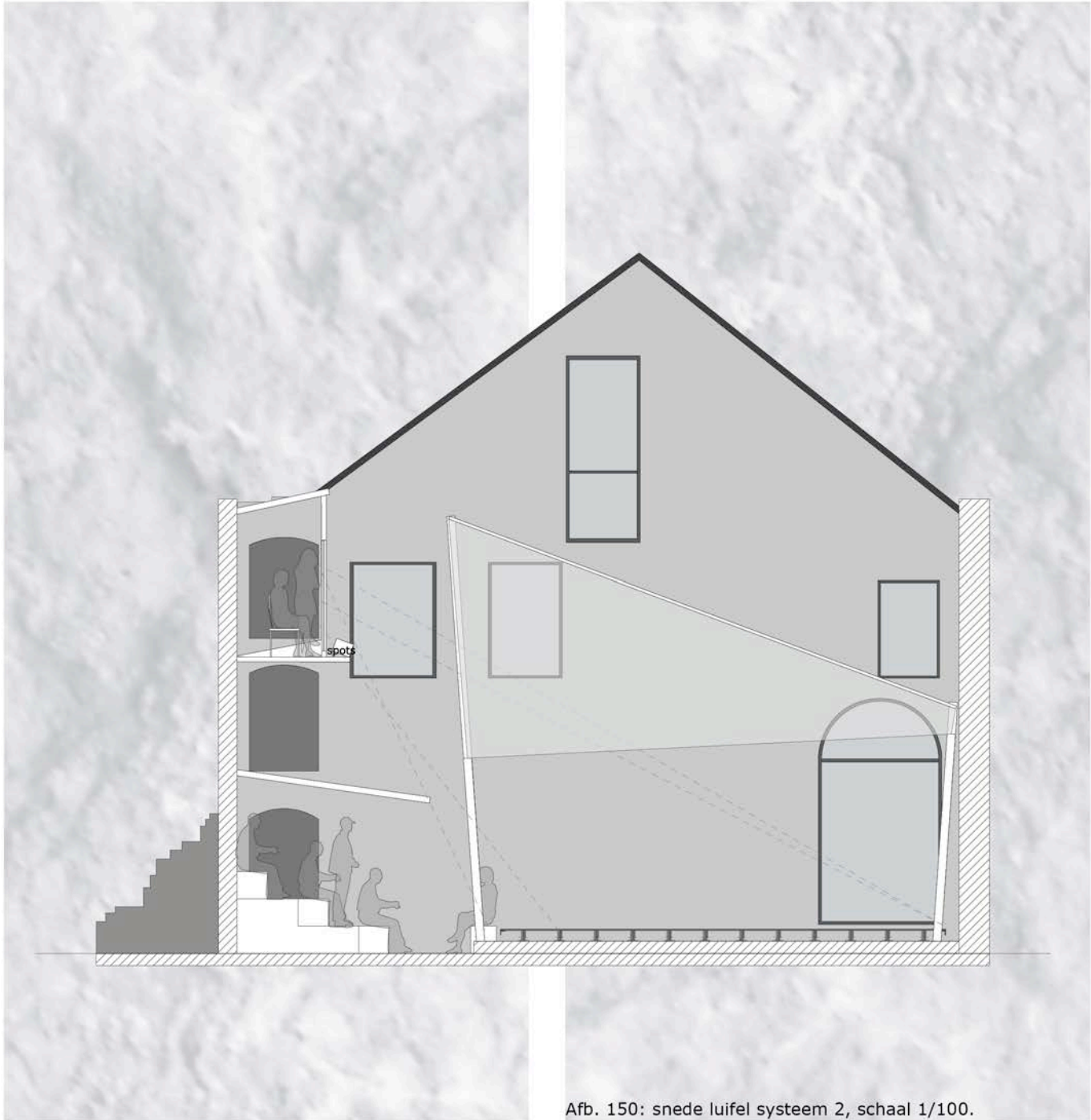

Afb. 148: detail verbinding van systeem met de vloer.

Afb. 149: 3D beeld overkapping systeem 2.

Corradi Lab, Sail awnings, intrepid

Het tweede systeem, zoals hiernaast te zien is, bevat vier metalen, ronde kolommen, in drie verschillende hoogtes. De laagste en de hoogste kolom zijn verbonden met een metalen buis. Hier hangen de doeken aan vast en worden ze aan opgerold. Vanuit de andere twee kolommen vertrekt er een staalkabel die de doek begeleidt tijdens het oprollen. De constructie ziet er dus slanker en speelser uit dan bij het eerste systeem. Om deze redenen koos ik voor deze oplossing.

Afb. 150: snede luifel systeem 2, schaal 1/100.

Afb. 151: luifel systeem 2, corradi lab, sail awnings, intrepid.

Corradi Lab, Athena

Het enige probleem hierbij is dat het niet mogelijk is om gebruik te maken van dit systeem in de vorm van een rechthoek. Daarom voorzie ik een apart systeem voor het overdekken van de tribune.

Afb. 152: 3D beeld luifel boven publiek.

Afb. 153: luifel boven publiek, corradi lab, athena.

Afb. 154: 3D beeld van podium en open luifel, blauwe lucht.

Afb. 155: 3D beeld van podium bekeken vanaf balkon.

Ik ging bewust op zoek naar een theaterstuk dat bij de ruïne past, waar ik een decor voor kon ontwerpen. Zo was het voor mij belangrijk dat in het stuk de schoonheid van de lelijkheid werd aangehaald. Want de ruïne is zo mooi wanneer ze lelijk is. Ook was het voor mij belangrijk dat het stuk de contrasten tussen dood en levend, droevig en blij in zich had. Aan de hand van deze vereisten ging ik op zoek naar een stuk.

Vele toneelteksten passeerden de revue. Mijn oog viel uiteindelijk op *Requiem voor een metamorfose*. Dit stuk omvat alle contrasten. Daarom leek het mij een perfecte performance voor deze locatie. Een ander stuk dat ook perfect op de locatie zou passen is *Lege Handen* van Dries Verhoeven. Dit stuk heb ik niet verder uitgewerkt maar het zou op de locatie kunnen spelen. De thematiek van dit stuk sluit eveneens nauw aan bij die van de ruïne.

3.2.5.1. Requiem voor een metamorfose

Ik maak in mijn ontwerp gebruik van een toneelstuk van Jan Fabre namelijk: *Requiem voor een metamorfose*. Het stuk werd in 2007 geschreven door Jan Fabre. Jan Fabre staat in binnen- en buitenland bekend als een van de meest vernieuwende en veelzijdige kunstenaars van zijn tijd. De voorbije vijftientig jaar heeft hij zich geprofileerd als performancekunstenaar, theatermaker, choreograaf, operamaker, auteur en beeldend kunstenaar. [47] In iedere stijl verlegt hij grenzen en breekt hij de codes. Net zoals de ruïne dit op zijn manier doet.

Requiem voor een metamorfose is een theatrale zielenmis voor de doden waarin het leven centraal staat.

“ Een droom is surrealistisch maar de dood is altijd surrealistisch. ”

[48]

[47] Fabre, J., 2007. *Requiem voor een metamorfose*, via Martens M. van Troubleyn toneelteksten.

[48] Citaat uit: Fabre, J., 2007. *Requiem voor een metamorfose*, via Martens M. van Troubleyn toneelteksten.

verhaallijn

De patholoog-anatoom droomt regelmatig dat hij een priester, die gestorven is tijdens een duiveluitdrijving, opensnijdt voor een lijkschouwing. Tijdens de dissectie wordt de priester wakker. Hij moet dringend naar een stervende, die niet alleen stervende is maar ook aan het uitsterven, de vlinder die de doden aan het lachen maakt.

De vlinder die de doden aan het lachen maakt gaat langs verschillende graven en vertelt de doden een mop. Zo passeert hij het graf van een jonge priester, Saddam Hoessein, de onbekende Jean Baptiste de Florist, de onbekende 'beroemde' travestiet Marcel Dietrich, de profeet Mohammed, een Chinese ter dood veroordeelde, een schijndode, een onbekende kunstenaar, de man van een weduwe, een Griek, Karl Marx en het graf van de entomoloog Daniel C. Wright.

In de moppen van de vlinder wordt de geschiedenis van de realiteit vaak aangehaald. Er wordt mee gespot en het is moeilijk te onderscheiden of iets nu echt op deze manier gebeurd is of niet. Zo wordt er gelachen met Paus Johannes Paulus II, Paus Benedictus XVI, Hitler en God. Na enige tijd worden de verschillende kortverhalen aan elkaar gelinkt waardoor er toch een samenhangend geheel ontstaat.

Er wordt geconcludeerd dat overgangstoestanden een bedreiging vormen voor de gezondheid.

“

Een wezen dat verwisselt van gedaante is misschien niet de duivel maar een vlinder.

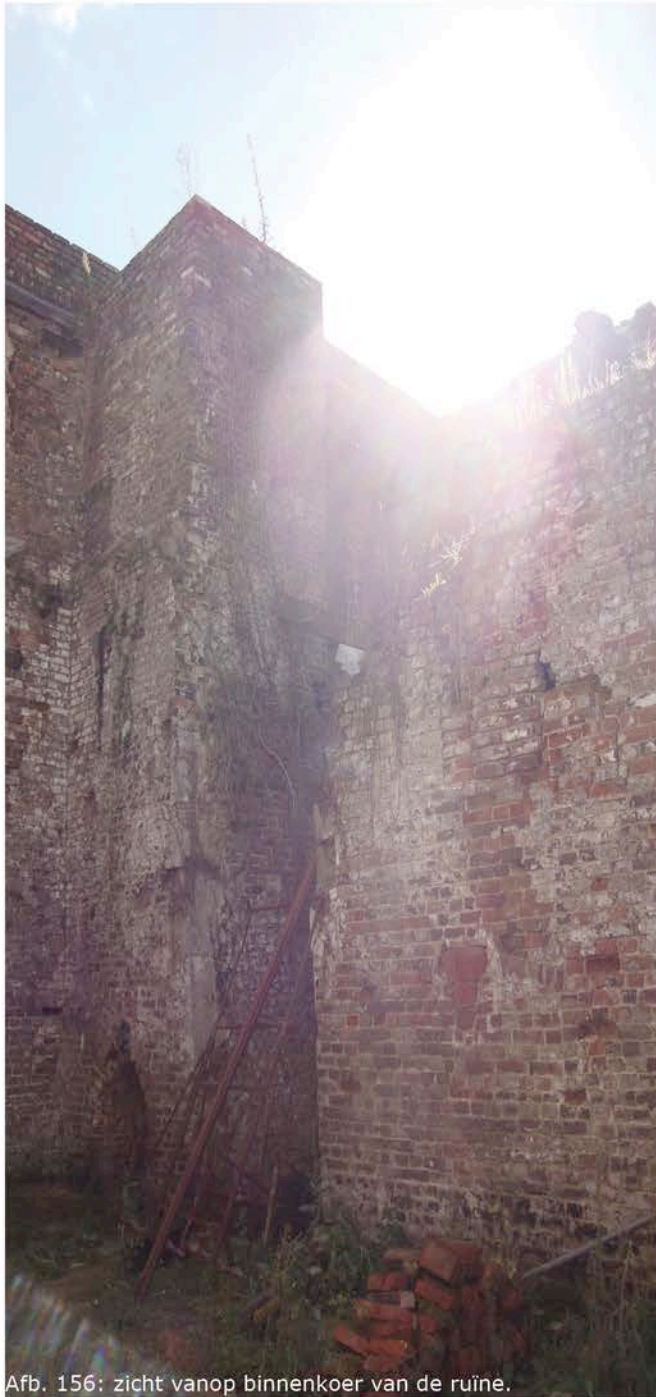
”

[49]

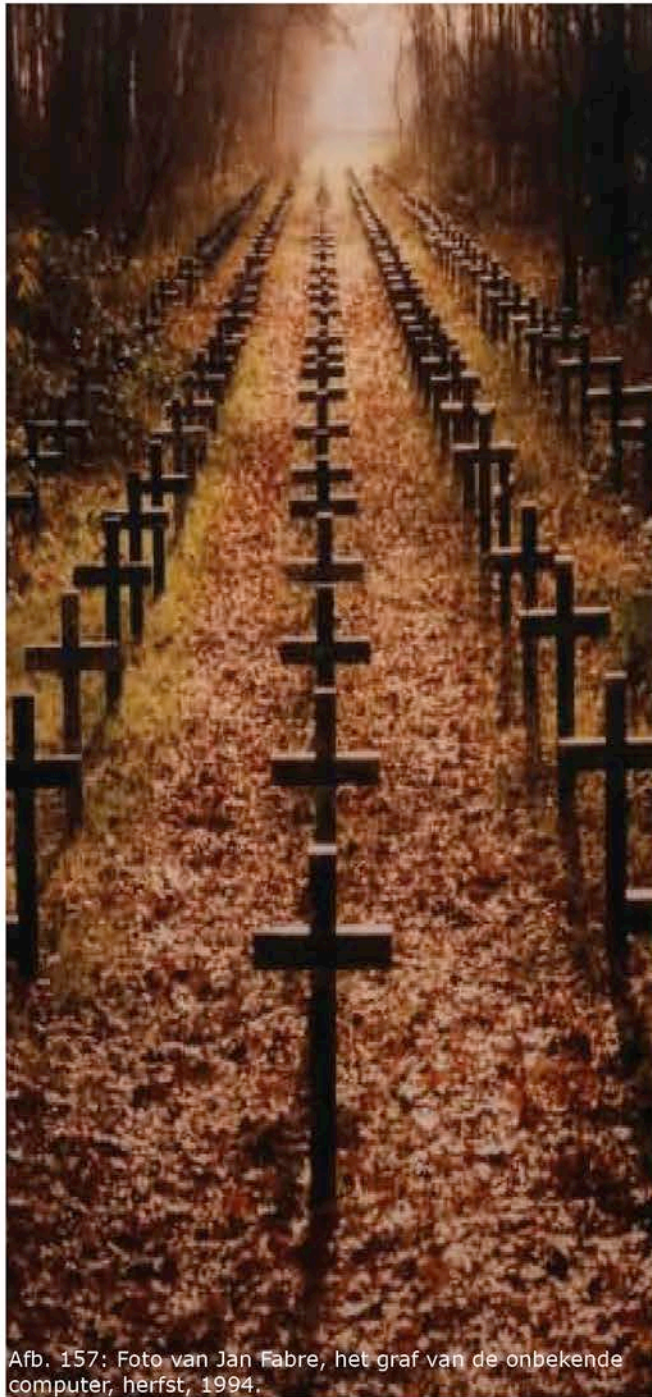
De priester wil de laatste sacramenten niet toedienen aan de vlinder. De vlinder is het *viaticum*. Hij maakt zelf deel uit van de laatste sacramenten, hij is de laatste heilige Communie, het voertuig voor de reis van het onzichtbare naar het zichtbare.

Tot slot breekt het carnaval van de dood los.

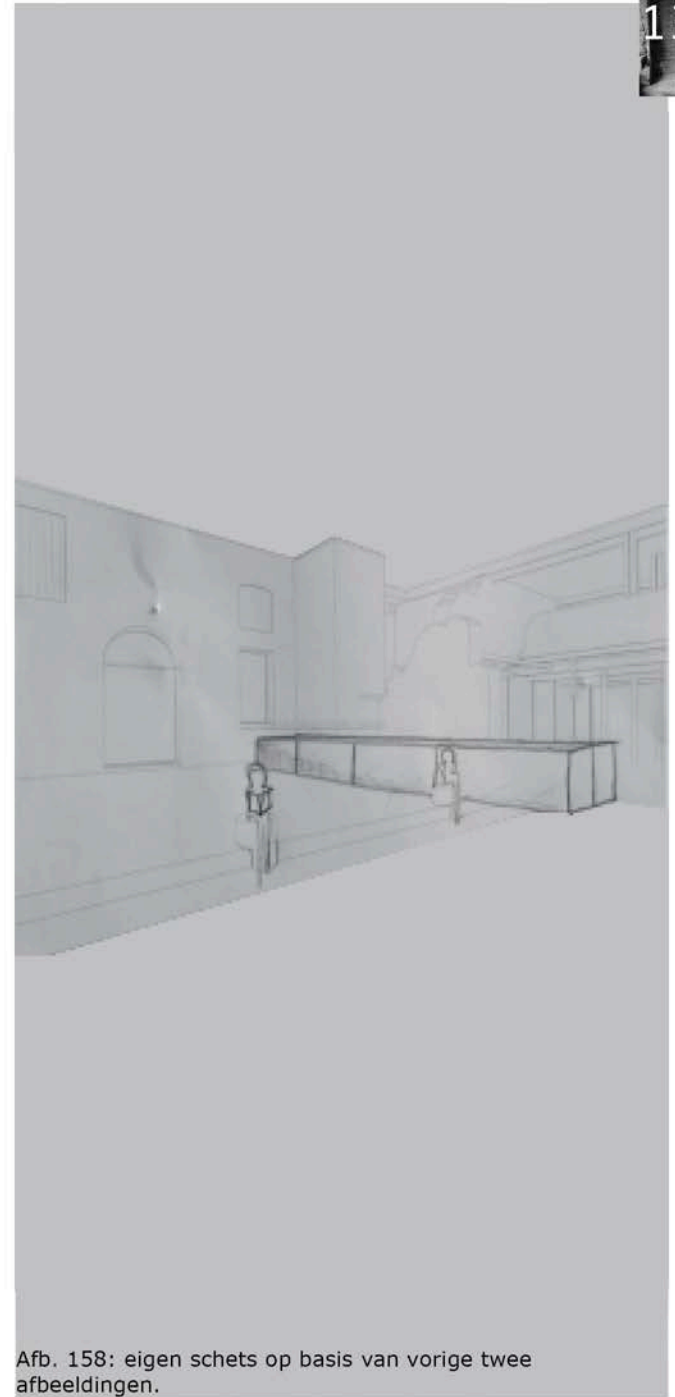
[49] Citaat uit: Fabre, J., 2007. *Requiem voor een metamorfose*, via Martens M. van Troubleyn toneelteksten.

Afb. 156: zicht vanop binnenkoer van de ruïne.

Afb. 157: Foto van Jan Fabre, het graf van de onbekende computer, herfst, 1994.

Afb. 158: eigen schets op basis van vorige twee afbeeldingen.

Afb. 159: schets van evolutie van het toneelstuk.

3.2.5.2. Lege Handen

Lege Handen van Dries Verhoeven laat de toeschouwers anders kijken naar zichzelf, elkaar en de wereld om zich heen.

Het stuk gaat over de aanwezigheid van de broze, breekbare mens in ons leven: de oudere en het kind. Zowel concreet als abstracter. Zo ontstaat de iconografie van het onschuldige kind en de kwetsbare oudere en dan vooral de vragen die dat met zich meebrengt. [50]

Ikzelf keek het stuk op dvd. Het liet me nadenken over de mens, net zoals de ruïne, die hetzelfde effect op me heeft.

Afb. 160: bestaand decor toneelstuk *Lege Handen* van Dries Verhoeven, 2010.

Afb. 161: bestaand decor toneelstuk *Lege Handen* van Dries Verhoeven, 2010.

[50] Hoeksma, A., 2010. *Lege handen*, via <http://www.theaterjournaal.nl/Artikel.aspx/Lege-handen-Empty-hands> [geraadpleegd op 12 januari 2013].

BESLUIT 4

Voordat ik aan dit schrijven begon, had ik nooit echt stilgestaan bij de schoonheid van verval, ook al voelde ik me hier onbewust wel al tot aangetrokken. Toen ik de ruïne van de oude jeneverstokerij Claes voor het eerst zag, wist ik meteen dat ik er iets mee wou doen.

Ieders toekomst eindigt in verval.

We weten dit allemaal, maar het is vaak moeilijk te accepteren. Toch gooien mensen gebroken of versleten dingen weg. Dit is wat er meestal ook met ruïnes gebeurt. Ze worden vergeten en ontbinden nog verder of ze worden afgebroken om plaats te maken voor een nieuw gebouw. Het gezegde: "iedereen is vervangbaar" lijkt hier goed op zijn plaats. Ik zou dit gezegde willen ontkrachten. Niet alles of iedereen is vervangbaar. Ik vind het zonde om deze krachtige, doorleefde gebouwen kapot te maken. Ze zijn misschien wel oud en deels verwoest, wat het moeilijk maakt om ze terug te laten functioneren, maar deze eigenschap geeft ze karakter.

Een andere opmerkelijke eigenschap van de ruïne is dat er verscheidene mysterieuze plekken aanwezig zijn en dat de structuren, die vaak zeer vervallen zijn, toch het volledige gebouw nog dragen. Uit mijn interesse voor ruïnes en de vraag waarom we ons aangetrokken voelen tot oude of kapotte spullen ontstond mijn project. Door op zoek te gaan naar een antwoord op deze vraag en naar een nieuwe functie voor de ruïne van de oude jeneverstokerij Claes, kwam ik interessante termen tegen die me hebben begeleid bij mijn project.

Soms dreigde ik mezelf te verliezen in mijn onderzoek naar de schoonheid van verval. Op deze momenten was ik zo bezig met het behoud van de ruïne waardoor ik geen ingrepen meer durfde te doen. Eenmaal ik deze angst overwonnen had, maakte ik de beslissing om niet te concurreren met de ruïne. Ik toon in mijn ontwerp respect voor de ruïne. Daarom ging ik zowel vormelijk als materialistisch in contrast met de ruïne. Dit deed ik op een subtiele manier waardoor de krachtigste elementen van de ruïne in de verf worden gezet. Door dit contrast is het volgens mij voor de toeschouwers ook makkelijker om de schoonheid van verval te zien, te accepteren en te koesteren.

De nieuwe functie die ik aan de ruïne gaf, een kunstencentrum, is hier volgens mij volledig op zijn plaats. De contacten tussen de ruïne, de natuur, de kunstenaars en de toeschouwers kunnen interessante en stimulerende interacties opleveren. Ook de reeds bestaande functies kunnen perfect samengaan met de nieuwe functie. Op deze manier ontstaat er een totaalconcept voor de site. Het kunstencentrum maakt het mogelijk om het publiek iets speciaals, een totaalervaring, aan te bieden. Hopelijk kunnen zij inspiratie halen uit deze site, net zoals kunstenaars vroeger, die de ruïne gebruikten als inspiratiebron.

De ruïne is een eerlijk gebouw, alles is er blootgelegd. Door zijn verborgen schoonheid kan ze, net zoals vroeger, kunstzinnige en kunstminnende personen inspireren. Het contrast tussen kunstwerken en de ruïne of net de samenhang tussen deze twee kan een meerwaarde bieden voor de kunstenaar en zijn werk. Dit niet enkel op beeldend vlak, maar ook op het gebied van theater. Een kunstencentrum is voor zowel de kunstenaar als de toeschouwer een interessant concept. Alle verschillende stappen, van het creëren van een werk tot het tonen van een werk, zijn op eenzelfde plek samengebracht. De nieuwe functie sluit ook aan bij de plannen die de eigenaar voor de ruïne heeft. Hopelijk kan dit ontwerp, de eigenaar iets bijbrengen en kan er misschien in de toekomst iets van gerealiseerd worden.

Het feit dat er iets kunstzinnig gedaan wordt binnen de context van de ruïne is iets uniek. Dit is zeer belangrijk binnen onze maatschappij die steeds meer focust op ervaring. De ruïne en het creëren van een ontwerp voor deze plek deden me nadenken over ons bestaan en de snelheid waaraan ons leven aan ons voorbijvliegt. Via dit onderzoek en mijn ontwerp wil ik anderen hier ook over laten nadenken. Via mijn ontwerp probeer ik mensen te laten stilstaan en de zaken op een andere manier te laten bekijken. Het is niet de bedoeling om dingen op te lossen maar eerder om nog meer vragen op te roepen. Via de ingrepen die ik deed, stimuleerde ik dit gedrag. Er is ruimte gelaten voor eigen interpretaties, gedachten en fantasie. Dit vind ik zeer belangrijk binnen de context van de ruïne.

Ik denk dat ik uit dit onderzoek kan concluderen dat we ruïnes niet mogen afschrijven. Er valt zeker nog wat mee te doen. De ruïne vraagt om een andere benadering waardoor er meer tijd in kan kruipen, maar het resultaat heeft volgens mij meer waarde dan een nieuw gebouw.

Graag zou ik willen afsluiten met een stukje tekst uit het theaterstuk *Requiem voor een metamorfose* van Jan Fabre dat volgens mij het geheel omvat.

“
WIE WE OOK ZIJN,
WAAR WE OOK ZIJN,
WE WORDEN OMRINGD
DOOR HET MYSTERIE
VAN DE DOOD. DE DOOD
IS DE MOEDER VAN DE
SCHOONHEID EN
ALLEEN DOOR HAAR
WORDEN ONZE
VERLANGENS EN DROMEN
GEVOED. EN ALLEEN
DOOR HEM WORDEN ONZE
LICHAMEN EN ONZE
CATASTROFES VERVULD.
DE DOOD IS DE VADER
VAN DE METAMORFOSE.
DIT IS NIET HET
EINDE.

“

[51]

[51] Citaat uit: Fabre, J., 2007. *Requiem voor een metamorfose*, via Martens M. van Troubleyn toneelteksten.

BIJLAGES 5

BIJLAGE 1:SPOKENVERHAAL OVER DE OUDE
JENEVERSTOKERIJ CLAES.

Verkregen via Marc Willems.

Deze tekst is ontstaan uit een gesprek tussen Marc Willems en Jef Mangelschots, dat plaatsvond in juli 2010.

Het is geschreven in de Kuringer spreektaal.

Anne Vinkebos, dunkel 's naachs doe stonde gien huis of iet, duvel of doed en do spoekte het, do worre spoeke 's naachs. Niemand in hiel Kermt op den hoof doe dos niemand nimier gon kieke, doe verscheen e wit spoek, een witte madam tusse de biem inne bos.

En summige liepe al no den pastoer: "en maria is verscheine, het moederke van onze lieven hier" en aner dei zeie "ma das een heks dei do tusse dei biem zit". Niemand dos nimè gon. Dei stroate worre 's ovonds ountgestarve tot den pastoer in iene kier zet: "minse" vanop den priekstoel: "Zet dje ni verleige, vor zoe te denke. Djee zeit volwasse kermtenerere. Doe beston gien spoeke of gien hekse. Ich gon het oech bewijze", zet hem: Kom 't ovond om halef ach allemool hei tot anne kerek. Vee gon in processe tot an Alekerbos allemool achterein no e kreis vorop en de kuster achterno met 't wijwettersvout be de kwispel ein."

Guud doe stonde rond een oer of half aach, twiehonderd maan geried. De misdienar stund al be ze krous vorop, te wochte. De kuster kum out de kerk be zenne bak wijwetter be de kwispel ein en dieje mus doen nog es gauw plasse, dieje mus hoogdringend pisse gon. Dieje lupt be zen wijwettersvout en zenne kwispel be de smeed binne, de cafei en dieje zet dieje dinge, dieje pot op den toeg.

En menier Claes stond doe ooch, djus een pijp te roeke en dieje, en wei dei manne achter worre, e plaske dun, pakt menier Claes diejen wijwetterspot en dieje kipt dieje vliegenvlug in dieje spoelbak van de smeed. Dieje grept do twie liter jeneiver out de rek en dieje giet die in dieje wijwetterspot. Dobei kum de kuster, zalig ontlast benne: "mieltjes dje zijt bedank, nou vuul ich mich ne hiele andere mins." Dieje pakt zenne ketel be zenne kwispel en dieje na bouten en dieje zet zich achter het kreis en ze vertrekke.

Te been en zingend na alekerbos touw en vorre bos blijve ze stoun en die pastoer dieje begint do zen formule out te spriek: "vor hulen outer spee parom nas seculas seculorum" en twiehonderd maan antwoorde: "amen, amen, amen". En da spoek verscheen nie, niks, do kum gie wit spoek zien. "Ziet dje nou wel", zet de pastoer "da do gien spoeke zen. Zijt dje nou gelierd minse? Kom ve gon teruug no de kerek vor onzen lieven hier te bedanke."

Guud, 's mondaags 's mirreges mos menne bompa obbe burau kome op e stokerij en menier Claes zet: "Mangelschots, breng die twee kruiken jenever ens naar de smid in de herreberg in Kermt tegenover die kerk.

Zeg maar tegen de smid da ze die nog tegoed hebben van mij." "Ja das goed", zei menne bomp. Dieje be zen keitelkes jeniever no den smeed tow. "Hei", zet ter. "Dei muut ich och geeve van menne boas, dieje ha da nog tegoed vor eu." "Da kan ich gelieve", zet de smeed. "Dieje het dei twie fesse lieggote in dieje wijwettersbak."

Doen zoet pie messcheit do, anne stoof. En pie messcheit da wor nen gekende wildstroeper van kermpt. Viel minse hebbe dieje nog gekend in kermpt, oei e oei. Moe ter an dieje noam gekome is: dieje gunk alt be me groetmuuder 's mirreges as ter terug kum van striepe, kenijne striepe, be men poat binne, ooch nog zoe e vromens in kermpt. "eh, mathilleke, het dje mich gien messcheit en e gloas millek? Want ich hem hoenger.", da vroeg ter alt. En dieje het dieje noam, messcheit, pie messcheit, gehage. Doen zoet pie doa achter e stoef.

"Mangelschots", zet ter tege menne bomp. "Wiet djee wieje da spoeke wor da in e bos zoet?" "Neje, da weit ich zeker nie zur pie." "Da wor ich", zet ter. "Wei da word djee?" "Joa", zet ter, "dieje boswaachter das eigelek een schrikscheit", zet ter, "ma dieje zut alted mich mar op te joage en as ich ant joage wor en ich kos men gestriepde kenijne noch ni out de stroep hoale en de haaze, dan wor der al wial do. Ich woel dieje maan afschrikke", zet em,. "Ich heb thous out menne beddebak enal e wit loake gehald en ich heb da in e boem tusse de takke opgehange zoe. En be de wind koeme dei takke do uiver en daan goenk ich ter tijd zoe es effe be menne lichtbak uiver da wit loake en vanop e stroat war da jus of do spoeke warre.

Ma op ne zeikere kier, ich wor jus menne lichtbak op da, op da dink ant zette", zit ter, "vor da spoeke wier loate te verscheine en doebij hier ich doe an e kant van de stroat een stem: "paromnias, rigulas, seculorum" en doe warre zeiker tweehonderd spoeke dei antwoordde: "amen, amen, amen", zet ter. "Ich heb me loake in perdel geloate en menne lichtbak, ich zen thous gegon vanne schrik en ich ben noet nimè gon stripe", zet ter.

Dus da worre de minse en dei hadde dus be de jeniever van Claes. Dieje ha natuurlijk de spoeke be jeneiver gezegend. En van doen is da gezegde ontstoon: "In kermpt koene ze doepe."

BIJLAGE 2:

INVENTARIS VAN DE RUÏNE

In deze inventaris wordt de toestand van de ruïne van de oude Jeneverstokerij Claes te Kuringen besproken.

Allereerst wordt er een algemeen beeld gegeven van de site en worden mijn ideeën, in verband met het pand, voorgesteld.

Vervolgens volgt er een analyse van het gebouw per ruimte. Deze ruimte zien we steeds aangeduid in een kleur op een plan. Dan volgen er enkele foto's om het geheel te verduidelijken. Elke ruimte wordt uitgebreid, muur per muur, besproken. Dit onderzoek volgt steeds drie stappen: eerst wordt het uitzicht besproken, dan de toestand van de elementen en tot slot mogelijke oplossingen. Dit zijn enkel suggesties en zaken waarvan ik denk dat ze uitgevoerd moeten worden om verder verval te voorkomen.

Indien het ontwerp echt uitgevoerd zou worden, moeten er hiervoor natuurlijk specialisten worden bijgehaald. Toch voerde ik dit onderzoek zo goed mogelijk uit om binnen mijn ontwerp met deze zaken rekening te kunnen houden.

Zaken die echt dringend moeten gebeuren, omdat ze anders het leven van het gebouw kunnen kosten, zijn aangeduid in het rood. In oranje zijn de zaken aangeduid die nodig zijn maar niet dringend, deze dingen omvatten vaak het gehele pand. We mogen hier niet te ver gaan in het herstellen, anders gaat het gevoel van het gebouw verloren, maar het moet natuurlijk wel nog steeds veilig zijn.

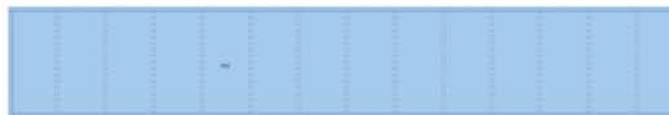
Tot slot zijn er nog enkele zaken in het blauw aangeduid. Deze zijn een advies om het gebouw te conserveren in zijn huidige staat. Ik wil namelijk de gebreken van het gebouw bewaren maar ze mogen niet voor gevaren zorgen. In het blauw aangeduide zaken houden vooral verband met onderhoud. Deze veranderingen kunnen het langst wachten.

Rood: ruïne

2 tentoonstellingsruimten,
1 voor kunstenaar en
gastkunstenaars,
1 voor tentoonstelling over ruïnes
mogelijkheid tot theater

Blauw: stallen
ateliers

Groen: schouw
landmark

Afb. 1: inplanting van de site.

1. ALGEMEEN BEELD VAN DE SITE

Uitzicht

Rode baksteen (die soms los zitten) met wit van afgefallen pleisterwerk

Planten, mos, schimmel,...

Scheuren

Geen isolatie

Geen verwarming

Geen elektriciteit/verlichting

Toestand

Hangt af van de plek

Hangt af van de plek

Hangt af van de plek

Hangt af van de plek

Hangt af van de plek

Oplossingen

Losse stenen terug vasthechten of eruit halen en invoegen waar nodig, pleisterwerk wat los is afkappen, eventueel beschermen met hechtlaag, matte vernis die niet zichtbaar is, voor conservatie

Zoveel mogelijk behouden maar **onderhouden** en nakijken is nodig om te voorkomen dat ze gebouw verwoesten

Oorzaak onderzoeken, regelmatig nakijken, invoegen op plaatsen waar ze gevaar vormen

Isoleren waar nodig afhankelijk van functies

Verwarmen waar nodig afhankelijk van functies

Nieuwe meterkast, zekeringskast in ruïne brengen in nieuw element

Afb. 4: muur 1, ruimte 1.

Afb. 5: muur 2, ruimte 1.

Afb. 6: muur 3, ruimte 1.

Afb. 7: muur 2 en 3, ruimte 1.

Afb. 8: balken en plafond, ruimte 1.

Afb. 9: kolommen en vloer, ruimte 1.

MUUR 1

Uitzicht

Rode baksteen met wit van afgevallen pleisterwerk

2 open ramen (1 recht, 1 rondboog)

1 nis (recht)

Aan onderkant van muur: betonpleister

MUUR 2

Uitzicht

Rode baksteen met wit van afgevallen pleisterwerk

2 open ramen met stalen raamkader (rondboog)

1 deur (rondboog)

MUUR 3

Uitzicht

(Rode) baksteen met wit van afgevallen pleisterwerk in de hoek die gedeeld wordt met muur 2

stalen verroeste beugels

stalen verroeste profielen aan onderkant van muur

Toestand

Enkele lossen stenen maar over het algemeen voldoende in orde

Zijn in orde, enkele losse stenen, brengt veel tocht

1 kleine opening

Ok, enkele losse delen

Toestand

Enkele lossen stenen maar over het algemeen voldoende in orde

Raamkader is verroest maar nog stevig, enkele losse stenen

Enkele losse stenen, staan geen deuren meer in

Toestand

Enkele lossen stenen maar over het algemeen voldoende in orde

Zijn overblijfsel van vroeger, hebben geen functie meer, zijn nog stevig

Zijn overblijfsel van vroeger, hebben geen functie meer, zijn nog ok

Oplossingen

Losse stenen terug vasthechten of eruit halen en invoegen waar nodig

Stenen terug vasthechten, ramen inzetten

Opening dichtmaken

Losse delen afkappen

Oplossingen

Losse stenen terug vasthechten of eruit halen en invoegen waar nodig

Stenen terug vasthechten, ramen inzetten, **matte vernis** op raamkader zetten tegen verder verval

Losse stenen terug vasthechten, deuren of **glas inzetten**

Oplossingen

Losse stenen terug vasthechten of eruit halen en invoegen waar nodig

Vernissen met matte vernis om verder verval te voorkomen

Vernissen met **matte vernis** om verder verval te voorkomen

BALKEN

Uitzicht

4 stalen verroeste balken, I-profielen, 260x120 mm

KOLOMMEN

Uitzicht

8 stalen verroeste ronde kolommen, diameter 13 cm, met verdikking aan bovenkant

PLAFOND

Uitzicht

Tussen de balken bestaat het plafond uit baksteen gemetst in rondboogjes

4x8 stalen verroeste balken, I profielen, 120x50 mm die zich telkens tussen rondboogjes van plafond bevinden

1 rond gat in plafond, rest van vroeger waar dingen werden door naar beneden gegeven

1 roestplek in de buurt van gat

VLOER

Uitzicht

Beton

Toestand

Balken zijn volledig verroest, zakken door en schilferen af

Toestand

Kolommen zijn nog zeer stevig

Toestand

Enkele stenen vallen eruit of dreigen eruit te vallen

Profielen zijn gedeeltelijk nog stevig genoeg, enkelen kunnen het plafond nog houden, behoud van alles is niet mogelijk

Is stevig, ok

Grote oranje plek

Toestand

Gaten en losliggende stukken

Oplossingen

Balken moeten vervangen worden om te voorkomen dat alles instort

Oplossingen

Vernissen met **matte vernis** om verder verval te voorkomen

Oplossingen

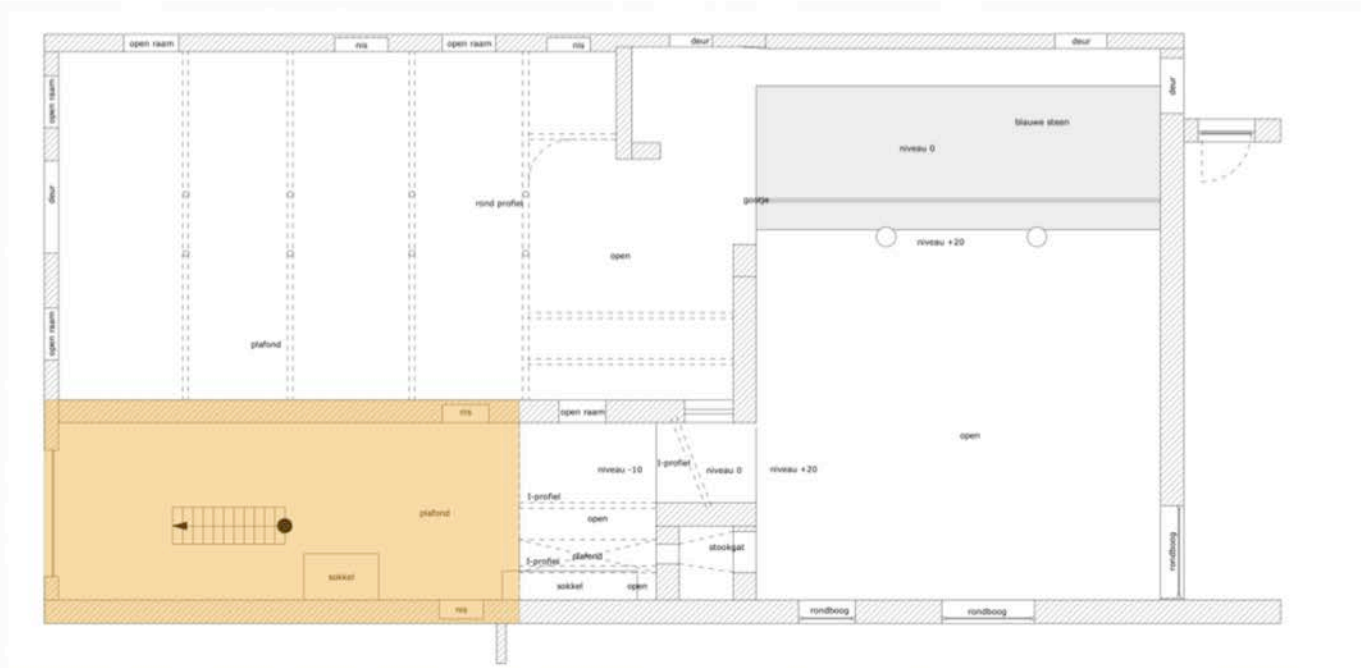
Stenen terug fixeren om gevaar te voorkomen

Plafond moet gedeeltelijk vervangen, op andere plekken profielen vernissen om verder verval te voorkomen

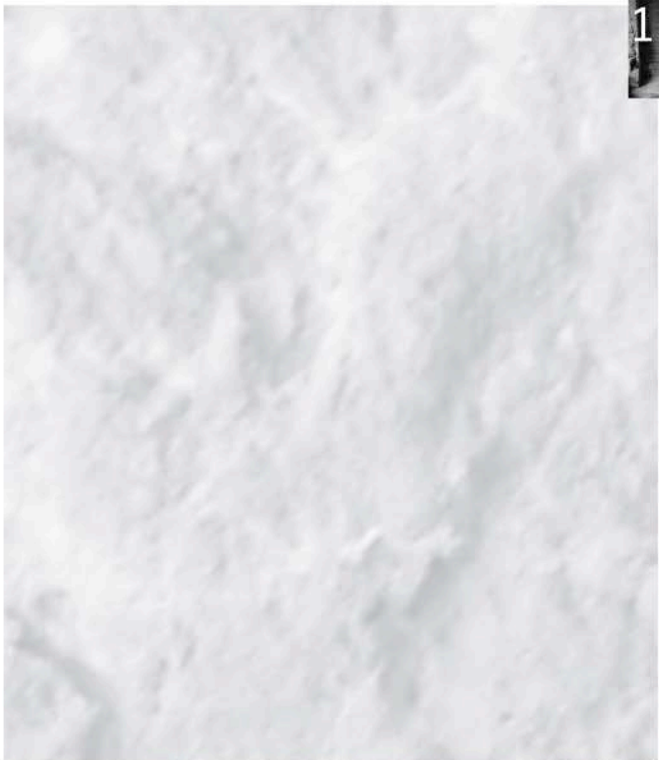
Nakijken hoe dit komt en eventueel stuk uitbreken, als dit niet nodig is gewoon beschermen

Oplossingen

Nieuwe vloer of stukken gelijk maken, losliggende stukken verwijderen zodat niemand valt

Afb. 10: aanduiding ruimte 2 op grondplan.

Afb. 11: algemeen beeld ruimte 2.

4. RUIMTE 2
(RUIMTE MET TRAP)

Afb. 12: muur 2 en 1, balken en plafond, ruimte 2.

Afb. 13: muur 3 en vloer, ruimte 2.

MUUR 1

Uitzicht

Wit pleisterwerk dat afgevallen is op enkele plekken waardoor er rode baksteen te zien is

Muur heeft groene plekken

Nis aan rechterkant

Aan onderkant van muur: pleisterwerk zwart geverfd

MUUR 2

Uitzicht

Rode bakstenen met witte schijn van oud pleisterwerk dat afgevallen is

1 raamopening met stalen hekwerk (recht)

MUUR 3

Uitzicht

Wit pleisterwerk dat afgevallen is op enkele plekken waardoor er rode baksteen te zien is

1 open raamopening (rondboog)

1 sokkel: 160x100x70

Nis aan linkerkant

Dichtgemetste deur

Toestand

Pleisterwerk zit op enkele plaatsen ietwat los

Mosplekken

Enkele afgebrokkelde stenen

Restant van vroegere functie, redelijk goede toestand

Toestand

Stenen zitten aan de onderkant, bovenkant en linkerkant zeer los

Verroest en verwrongen stalen hekwerk

Toestand

Ok

Enkele stenen brokkelen af

In orde

Enkele afgebrokkelde stenen

Ok

Oplossingen

Pleisterwerk dat los is weggappen, **vernissen** (mat zodat het niet opvalt) om verder verval te voorkomen

Mos behouden indien mogelijk, vernissen (mat zodat het niet opvalt) om verder verval te voorkomen

Stenen eventueel terugplaatsen

Behouden, vernissen

Oplossingen

Om te voorkomen dat alles instort moet er ofwel een stuk terug worden bij gemetst ofwel **ernstige andere verstevingen** worden aangebracht

Behouden indien mogelijk, zelfs de verwringing maar afsluiten met **raam** tegen tocht en verder verval

Oplossingen

Eventueel vernissen voor behoud

Stenen terug bevestigen, **raam** inzetten

Stenen eventueel terugplaatsen

BALKEN

Uitzicht

6 stalen verroeste balken, I-profielen,
210x100 mm

TRAP

Uitzicht

Betontrap (12 optreden)

PLAFOND

Uitzicht

Tussen de balken bestaat het plafond uit
baksteen gemetst in rondboogjes

5x6 stalen verroeste balken, I profielen,
120x50 mm die zich telkens tussen
rondboogjes van plafond bevinden

VLOER

Uitzicht

Beige tegeltjes die wat groen uitschijnen

Toestand

Balken zijn volledig verroest, zakken door
en schilferen af

Toestand

Trap in goede toestand maar geen dak
erboven dus regent het binnen, geen
leuning

Toestand

Enkele stenen vallen eruit of dreigen eruit
te vallen

Profielen zijn gedeeltelijk nog stevig
genoeg, enkelen kunnen het plafond nog
houden, behoud van alles is niet mogelijk

Toestand

Tegels zijn verzakt door water dat constant
in deze ruimte staat, tegels zijn wel nog in
orde

Oplossingen

Balken moeten vervangen worden om te
voorkomen dat alles instort

Oplossingen

**Iets voorzien zodat het niet meer binnen
regent**, eventueel leuning of dergelijke
voorzien

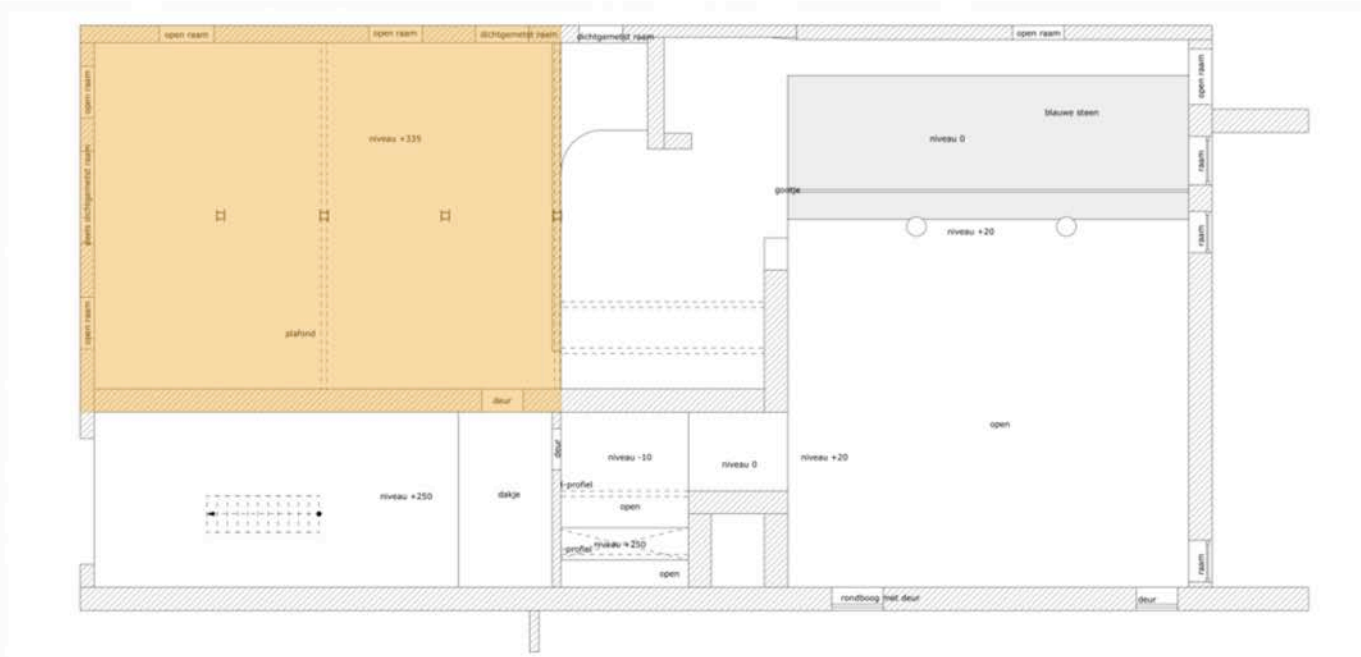
Oplossingen

Stenen terug fixeren om gevaar te
voorkomen

Plafond moet gedeeltelijk vervangen, op
andere plekken profielen vernissen om
verder verval te voorkomen

Oplossingen

Tegels vervangen of eventueel toch laten
liggen of deels, **iets voorzien voor gat in
plafond van trap zodat het niet meer
binnen regent**

Afb. 14: aanduiding ruimte 3 op grondplan.

5. RUIMTE 3
(RUIMTE BOVEN RUIMTE 1)

Afb. 15: muur 2 en 1, balken en kolommen, ruimte 3.

Afb. 16: muur 1 en 4, vloer en plafond, ruimte 3.

Afb. 17: zicht vanuit deur in muur 3, ruimte 3.

MUUR 1

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van
afgevallen pleisterwerk

Onderkant bedekt met betonpleister

2 open ramen (rondboog)

MUUR 2

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van
afgevallen pleisterwerk

Onderkant bedekt met betonpleister

1 groot open raam in midden (rondboog)

2 ramen (rondboog) een open met ver-
roeste stalen kader en een dichtgemetst

MUUR 3

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van
afgevallen pleisterwerk

Onderkant bedekt met betonpleister

1 open deuropening (recht) naar ruimte 4

Toestand

Voldoende in orde

Heeft ooit een grote kuip in deze ruimte
gezet en over volledige opp, redelijk goede
toestand, 1 kleine opening

Ok

Toestand

Voldoende in orde

Heeft ooit een grote kuip in deze ruimte
gezet en over volledige opp, redelijk goede
toestand, 1 kleine opening

Ok, enkele losse stenen

Dichtgemetst raam is niet volledig dicht

Toestand

Voldoende in orde

Heeft ooit een grote kuip in deze ruimte
gezet en over volledige opp, redelijk goede
toestand, 1 kleine opening

Ok

Oplossingen

Losse stenen terug vasthechten of eruit
halen en invoegen waar nodig

Los beton weggappen

Eventueel glas inzetten afhankelijk van
functie van ruimte

Oplossingen

Losse stenen terug vasthechten of eruit
halen en invoegen waar nodig

Los beton weggappen

Losse stenen verwijderen, eventueel glas
inzetten afhankelijk van functie van ruimte

Afhankelijk van functie ramen inzetten
en volledig dichtmetsen van ander raam,
stalen kader vernissen om verder verval te
voorkomen

Oplossingen

Losse stenen terug vasthechten of eruit
halen en invoegen waar nodig

Los beton weggappen

Afhankelijk van functie van ruimte deur
inzetten

MUUR 4

Uitzicht

Halfhoge muur, betonpleister, op enkele plaatsen is rode baksteen zichtbaar

KOLOMMEN

Uitzicht

3 stalen verroeste dubbele kolommen, soort I profielen

BALKEN

Uitzicht

1 stalen verroeste balk, I-profiel, 260x120 mm

PLAFOND

Uitzicht

Aan weerszijden van de balk bestaat het plafond uit baksteen gemetst in rondboogjes

2x8 stalen verroeste balken, I profielen, 120x50 mm die zich telkens tussen rondboogjes van plafond bevinden

VLOER

Uitzicht

Beton, vroeger heeft er in deze ruimte een kuip gezeten, er zijn nog betonbalken op vloer zichtbaar waar deze opstond

1 rond gat in vloer, rest van vroeger waar dingen werden door naar boven gegeven

Toestand

Muur steunt op enkele plekken nog maar op kleine stukken, stukken vallen naar beneden

Toestand

Kolommen zijn nog zeer stevig

Toestand

Balk is volledig verroest, zakt door en schilfert af

Toestand

Enkele stenen vallen eruit of dreigen eruit te vallen

Profielen zijn gedeeltelijk nog stevig genoeg, enkelen kunnen het plafond nog houden

Toestand

Gaten en losliggende stukken, en opkomende stukken door resten van vroegere kuip

Is stevig, ok

Oplossingen

Losse stenen terug vasthechten en **serieuze ondersteuning voorzien of muur wegkappen** afhankelijk van functie van ruimte

Oplossingen

Vernissen met **matte vernis** om verder verval te voorkomen

Oplossingen

Balk moet vervangen worden om te voorkomen dat alles instort

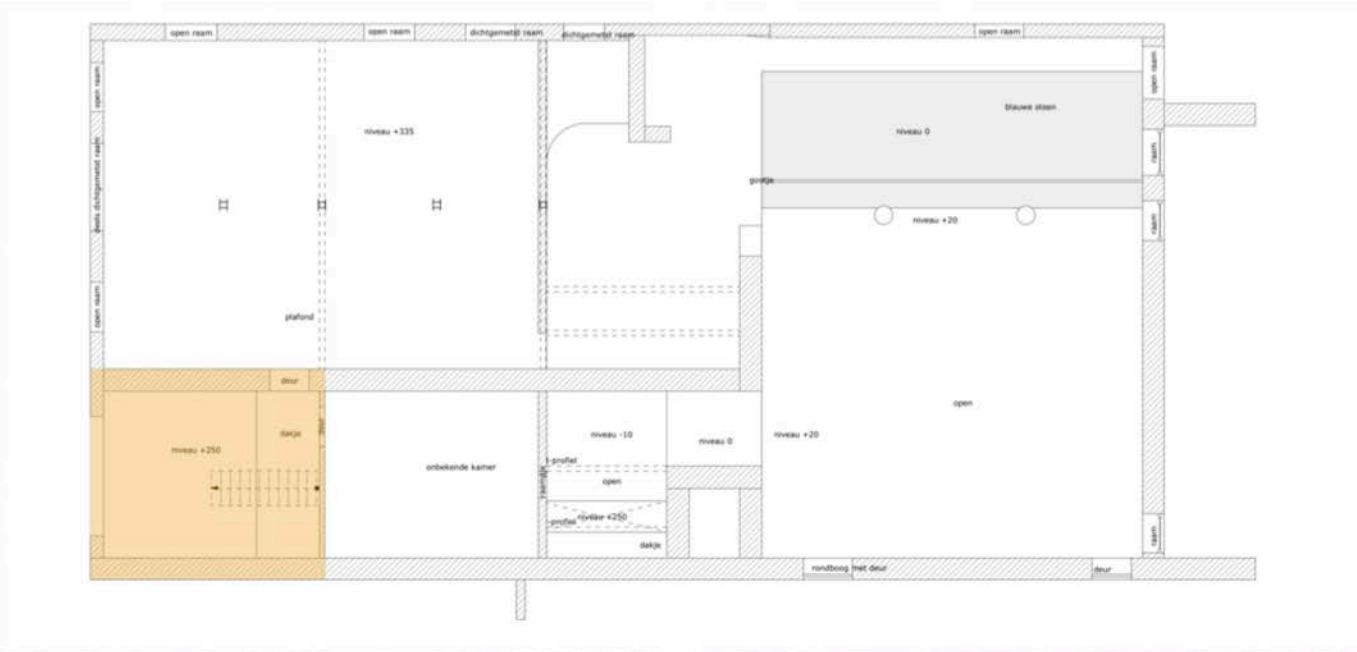
Oplossingen

Stenen terug fixeren om gevaar te voorkomen

Plafond moet misschien gedeeltelijk vervangen, op andere plekken profielen vernissen om verder verval te voorkomen

Oplossingen

Nieuwe vloer of stukken gelijk maken, losliggende stukken verwijderen zodat niemand valt

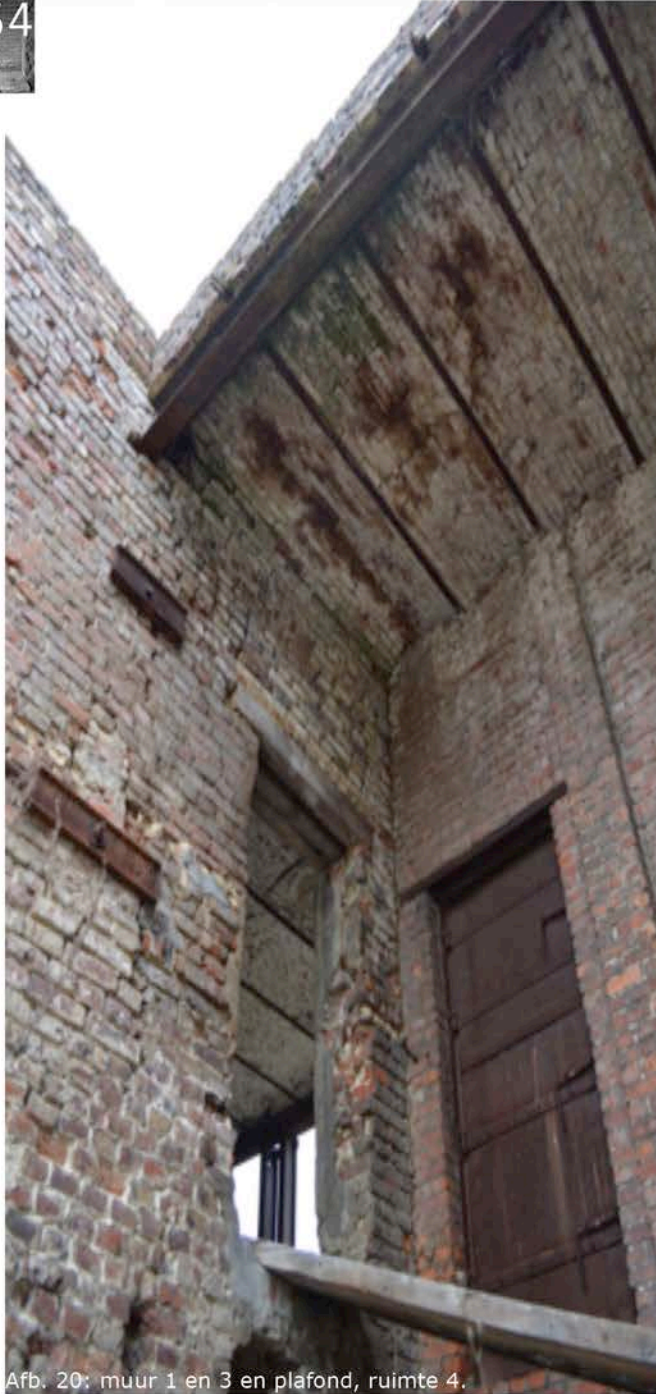

Afb. 18: aanduiding ruimte 4 op grondplan.

Afb. 19: algemeen beeld ruimte 4.

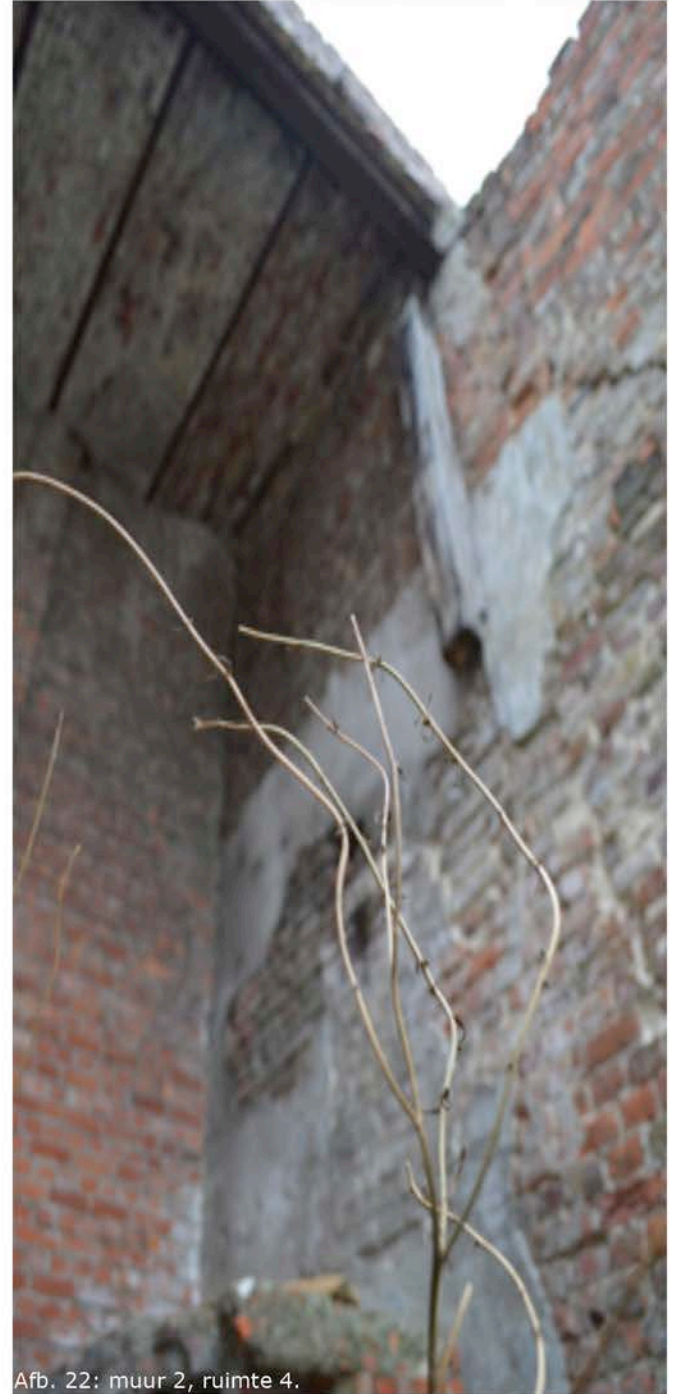
6. RUIMTE 4
 (RUIMTE BOVEN RUIMTE 2)

Afb. 20: muur 1 en 3 en plafond, ruimte 4.

Afb. 21: muur 3 en vloer, ruimte 4.

Afb. 22: muur 2, ruimte 4.

MUUR 1

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van afgevallen pleisterwerk

Deuropening (recht)

Metalen verroeste profielen tegen muur

MUUR 2

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van afgevallen pleisterwerk

MUUR 3

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van afgevallen pleisterwerk, rodere baksteen dan de rest

Deuropening (recht) met metalen verroeste deur

In het midden, vanonder in de muur is er een opening

BALKEN

Uitzicht

1 stalen verroeste balk, I-profiel, 260x120 mm

Toestand

Enkele uitgevallen bakstenen en kleine gaten

Enkele losse bakstenen en hoogteverschil van +- 40 cm tussen deuropening en vloer

Overblijfsel van verleden, hebben nu geen functie meer, ok

Toestand

Staat op instorten, omdat er geen stevigheid meer is, muur heeft wel geen grote gaten of ontbrekende stenen

Toestand

Ok

Hoogteverschil van +- 40 cm tussen deuropening en vloer

In goede staat

Toestand

Balk is volledig verroest, zakt door en schilfert af

Oplossingen

Losse stenen terug vasthechten of eruit halen en invoegen waar nodig

Losse stenen terug vasthechten en hoogteverschil oplossen afhankelijk van functie van ruimte

Oplossingen

Moet **gestut** worden

Oplossingen

Hoogteverschil oplossen afhankelijk van functie van ruimte + onderzoeken wat er achter deze deur zit indien mogelijk

Oplossingen

Balk moet vervangen worden om te voorkomen dat alles instort

PLAFOND

Uitzicht

Plafond bestaat uit baksteen gemetst in rondboogjes

1x5 stalen verroeste balken, I profielen, 120x50 mm die zich telkens tussen rondboogjes van plafond bevinden

Roestplek aan linkerkant

VLOER

Uitzicht

Beton en baksteen

Plantengroei

Toestand

Enkele stenen vallen eruit of dreigen eruit te vallen

Profielen zijn nog stevig genoeg, enkelen kunnen het plafond nog houden

Toestand

Deel van vloer is reeds ingezakt vooral grote problemen aan kant waar geen muur meer staat, alles rust nog op heel klein deel

Oplossingen

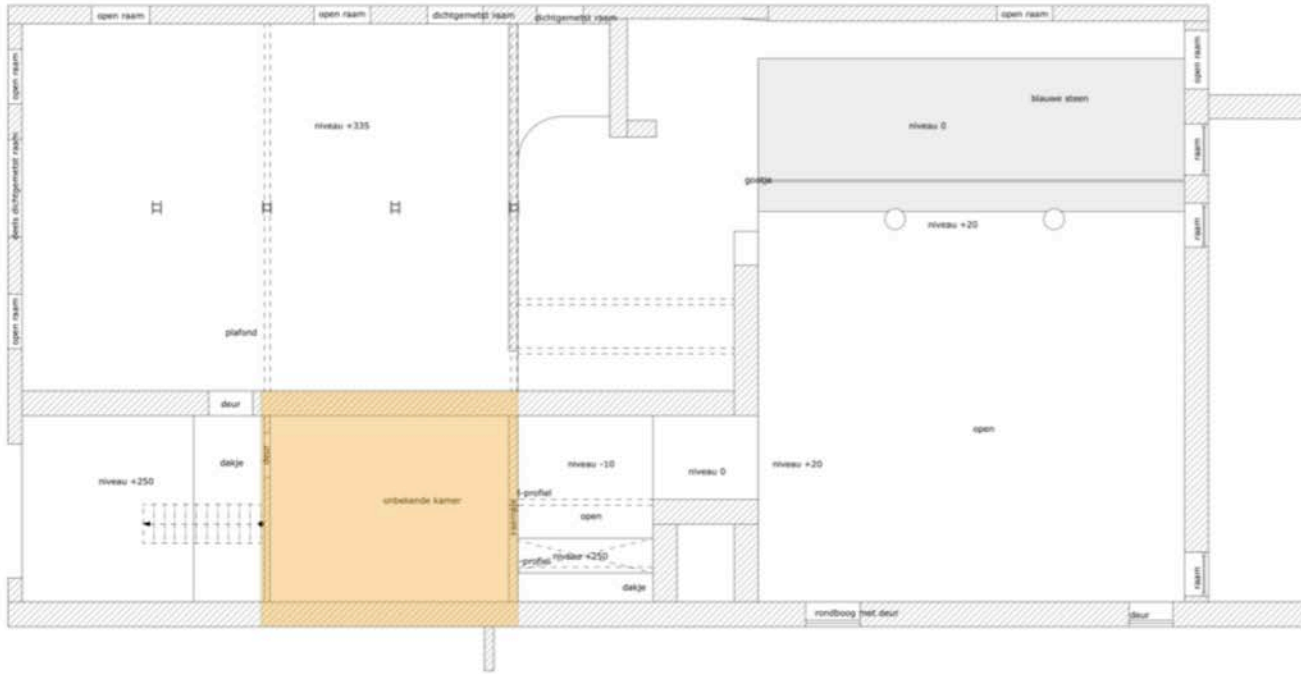
Stenen terug fixeren om gevaar te voorkomen

Roest moet worden verwijderd of gestopt zodat het niet verder structuur aantast

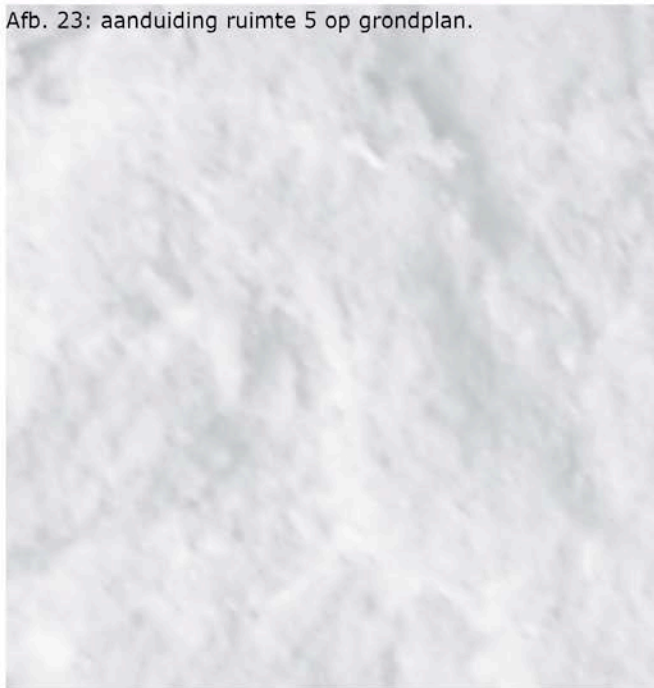
Oplossingen

Nieuwe vloer nodig voor veiligheid, indien ruimte niet gebruikt wordt moet er alsnog gestut worden en beschermd

Planten verwijderen en eventueel gelimiteerd terugbrengen

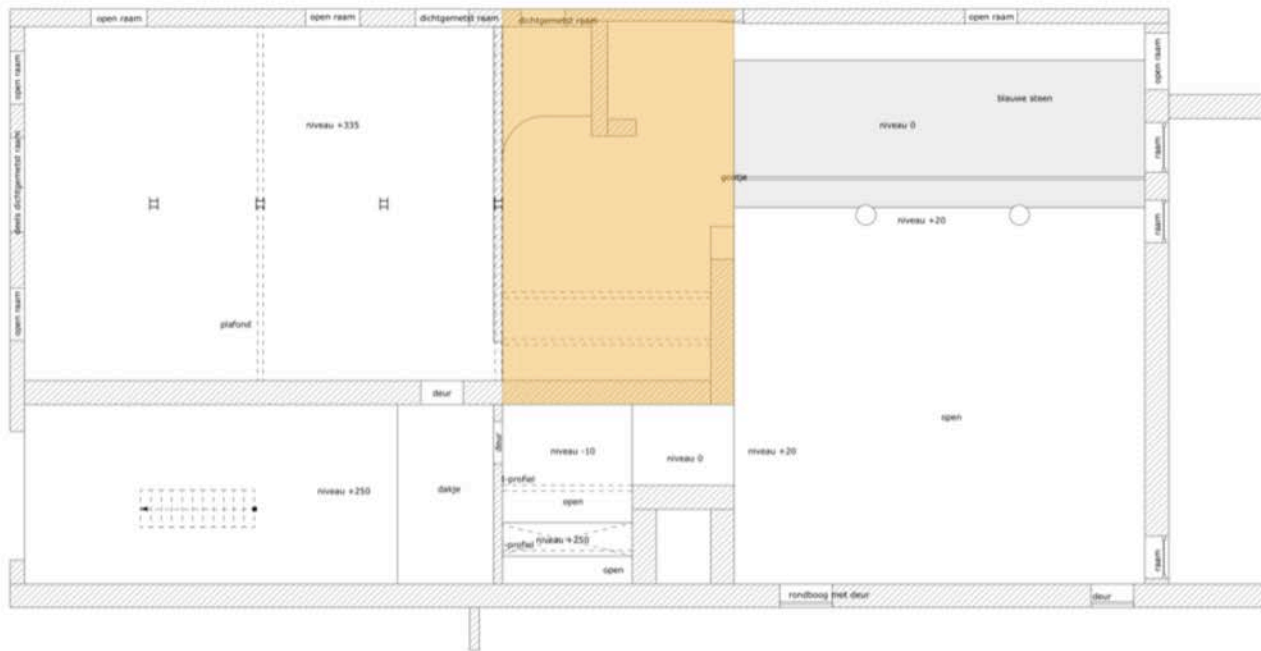

Afb. 23: aanduiding ruimte 5 op grondplan.

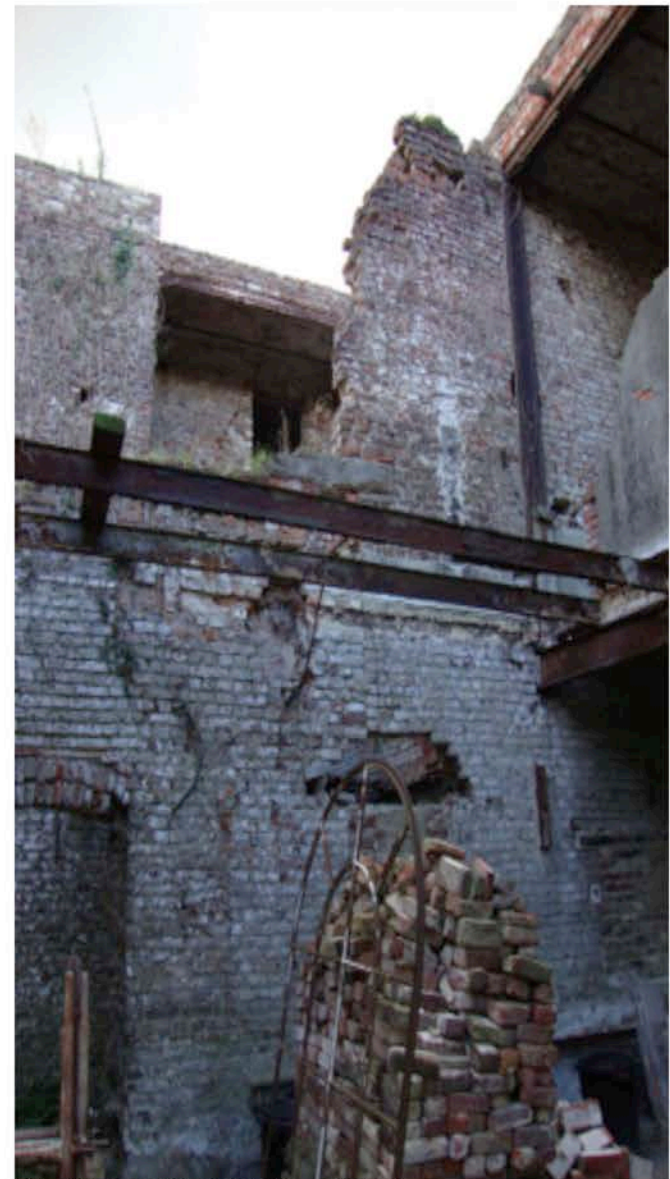

Onmogelijk om deze ruimte te betreden:
gegevens onbekend.

7. RUIMTE 5
(RUIMTE NAAST RUIMTE 4)

Afb. 24: aanduiding ruimte 6 op grondplan.

Afb. 25: muur 3 en balekn, ruimte 6.

8. RUIMTE 6
 (TUSSENRUIMTE VAN RUIMTE 1
 NAAR 7, OPENLUCHT)

Afb. 26: buitenkant muur 2 (rechts van foto), ruimte 6.

Afb. 27: muur 1, links en rechts van muur 2 en balkon, ruimte 6.

Afb. 28: muur 4 en balken, ruimte 6.

MUUR 1

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van
afgevallen pleisterwerk

Dichtgemetst raam (recht)

Aan rechterkant van muur 2 bevindt er
zich een deuropening

MUUR 2

Uitzicht

Binnenzijde: Rode baksteen met witte
schijn van afgevallen pleisterwerk

Buitenzijde: betonbeploistering waarvan er
stukjes afgebroken zijn waar rode
baksteen te zien is

Hevige plantengroei

MUUR 3

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van
afgevallen pleisterwerk

Deuropening (rondboog)

Raam (rondboog) dichtgemetst enkel boog
niet
Plantengroei/ gras op bovenste laag
bakstenen

Toestand

Enkele uitgevallen bakstenen en kleine
gaten

Zit 1 gat in

Deuropening is in orde, muur heeft enkele
gaten en scheuren

Toestand

Kan instorten, omdat er geen stevigheid
meer is, muur heeft redelijk wat
ontbrekende stenen het bovenste deel
steunt nergens meer op

In goede stevige staat

Nagaan of dit schade heeft toegebracht
aan constructie

Toestand

Ok, rechtse stuk zou instabiel kunnen zijn

Ok

Ok

Oplossingen

Losse stenen terug vasthechten of eruit
halen en invoegen waar nodig, los pleister-
werk afkappen en geheel fixeren

Kan eventueel verstevigd worden

Versteviging nodig rond muur aan
deuropening

Oplossingen

Moet gestut, verstevigd worden

Eventueel loskomend pleisterwerk
afkappen en geheel fixeren

Planten verwijderen indien nodig wanneer
deze voor ernstige gevaarlijke schade
zorgen en eventueel gelimiteerd
terugbrengen

Oplossingen

Eventueel verstevigen

Verwijderen indien nodig

MUUR 4

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van
afgevallen pleisterwerk

BALKON

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van
afgevallen pleisterwerk

Dichtgemetst raam

Vloer van balkon bestaat uit zelfde stalen
verroeste liggers als bij andere plafonds
(ook met rondbogen uit baksteen)

Vloer van balkon en vloer van ruimte 3
zitten deels aan elkaar, hier schiet nog een
stukje van over

Ernstige plantengroei

BALKEN

Uitzicht

2 stalen verroeste balk, I-profiel, 210x100
mm

PLAFOND

Geen

VLOER

Uitzicht

Gras met stukjes beton ertussen

Toestand

Ok

Toestand

In orde

1 gat erin

Liggers zijn verroest

Kan gevaarlijk zijn, stenen brokkelen af

Toestand

Balken zijn verroest maar vormen geen
gevaar en hebben geen dragende functie
meer

Toestand

Oplossingen

Eventuele kleine onstabielheden herstellen

Oplossingen

Kan normaal gezien geen kwaad, wel in
oog houden

Eventuele versterking maar lijkt voor deze
opp niet echt nodig, wel in oog houden

Versterking of afbreken

Planten verwijderen indien nodig wanneer
deze voor ernstige gevaarlijke schade
zorgen en eventueel gelimiteerd
terugbrengen

Oplossingen

Eventueel **vernissen** om verder verval te
voorkomen

Oplossingen

Hangt af van de functie

Afb. 31: muur 2 en 3 en hoger plafond, ruimte 7.

Afb. 32: muur 3 en lager plafond, ruimte 7.

Afb. 33: muur 4 en lager plafond, ruimte 7.

MUUR 1

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van afgevallen pleisterwerk

Deuropening (rondboog)

Raam (rondboog) dichtgemetst enkel boog niet

Plantengroei/ gras op bovenste laag bakstenen

MUUR 2

Uitzicht

Rode baksteen, roder dan de andere muren

Raamopening

MUUR 3

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van afgevallen pleisterwerk

Een soort 'raam' is ingevuld met nieuwe snelbouwstenen

Rechtsboven bevindt er zich een raamopening

Sokkel uit beton

VLOER

Uitzicht

Gras met stukjes beton ertussen, brokken steen, aarde

Toestand

Ok, rechtse stuk zou instabiel kunnen zijn, enkele gaten

Ok

Ok

Toestand

Ok, onderzijde kan misschien instabiel zijn

Ok

Toestand

Ok maar er zijn geen voegen meer aanwezig

Zeer goed

Ok maar beetje loskomend pleisterwerk

In orde

Toestand

Oplossingen

Eventueel verstevigen, gaten opvullen

Verwijderen indien nodig

Oplossingen

Wordt opgevangen door balken die sowieso vervangen moeten worden, zorgt anders voor gevaar

Oplossingen

Eventuele kleine onstabielheden herstellen

Kan zo behouden blijven of [afwerking](#) krijgen

[Pleisterwerk verwijderen en waar nodig voegen opnieuw invoegen](#)

Oplossingen

Hangt af van de functie

MUUR 4

Uitzicht

Wit pleisterwerk dat afgefallen is op enkele plekken waardoor er rode baksteen te zien is

Muur heeft groene plekken

Aan onderkant van muur: pleisterwerk zwart geverfd

Vanonder: nis, soort 'tunneltje'

MUUR 5

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van afgefallen pleisterwerk

Plantengroei

PLAFOND

Uitzicht

Geen

Klein plafondje dat loopt van muur 2 tot 4, baksteen gemetst in rondbogen met verroeste stalen tussensteunen

Hoger plafond: opgebouwd op zelfde manier

BALKEN

Uitzicht

1 stalen verroeste balk, I-profiel, 210x100 mm

Toestand

Pleisterwerk zit op enkele plaatsen ietwat los

Mosplekken

Restant van vroegere functie, redelijk goede toestand

Ok

Toestand

Ok, enkele losse stenen

Toestand

Is nog stabiel en moet bijna niets dragen, enkele losse stenen

Is nog stabiel, enkele losse stenen

Toestand

Balk is verroest maar vormt geen gevaar en heeft geen dragende functie meer

Oplossingen

Pleisterwerk dat los is weggappen, vernissen (mat zodat het niet opvalt) om verder verval te voorkomen

Mos behouden indien mogelijk, vernissen (mat zodat het niet opvalt) om verder verval te voorkomen

Behouden, vernissen

Oplossingen

Eventueel verstevigen, gaten opvullen, losse stenen weggappen of terug fixeren

Verwijderen indien nodig

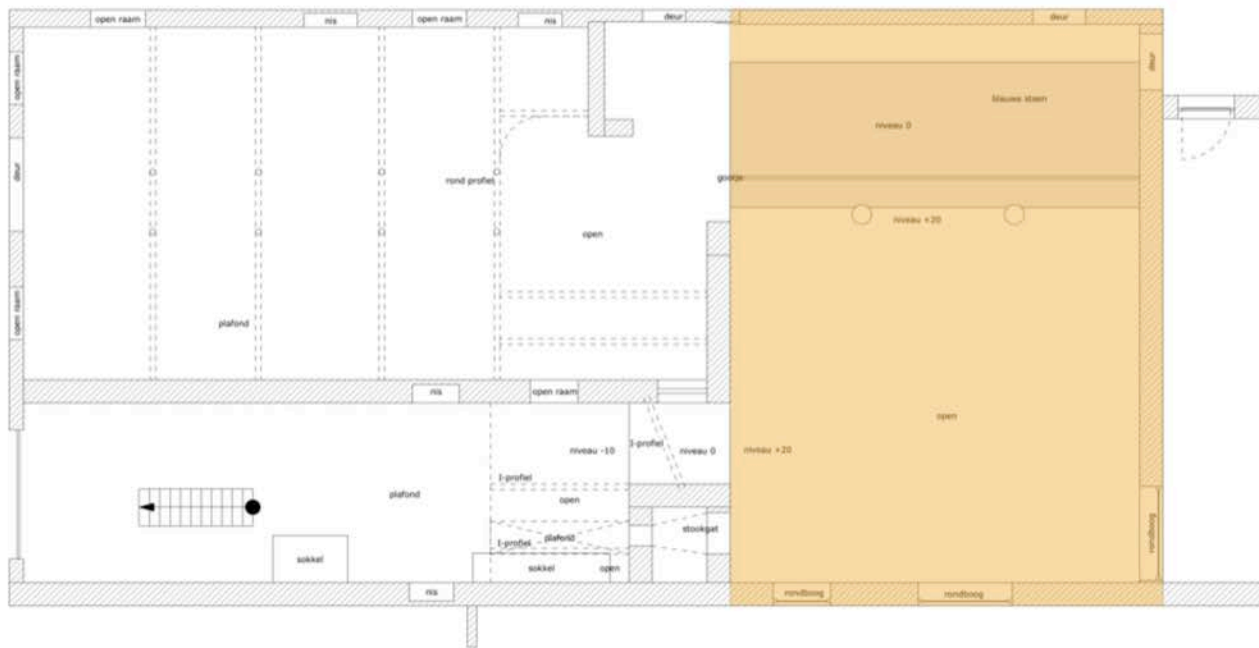
Oplossingen

In oog houden, losse **stenen terug fixeren**

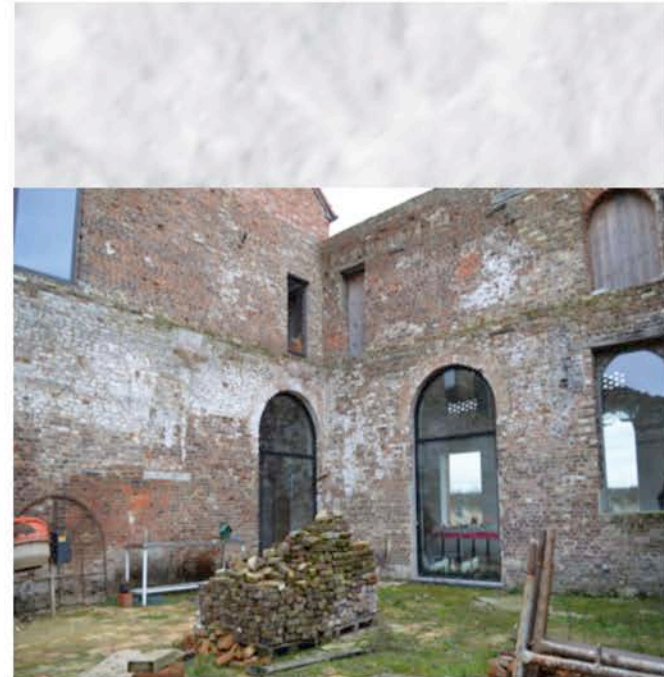
In oog houden, losse stenen terug fixeren

Oplossingen

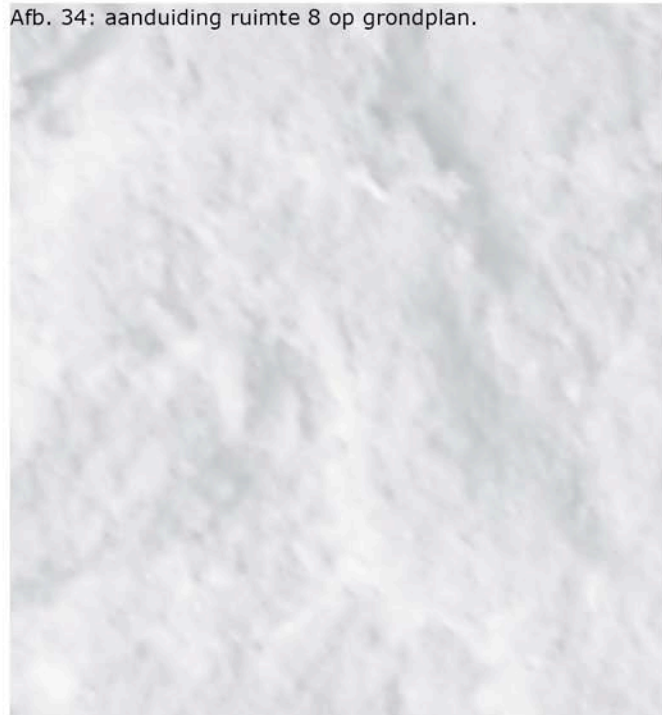
Eventueel **vernissen** om verder verval te voorkomen

Afb. 34: aanduiding ruimte 8 op grondplan.

Afb. 35: muur 2 en muur 3, ruimte 8.

Afb. 36: stukje van muur 3, muur 4 en muur 5, ruimte 8.

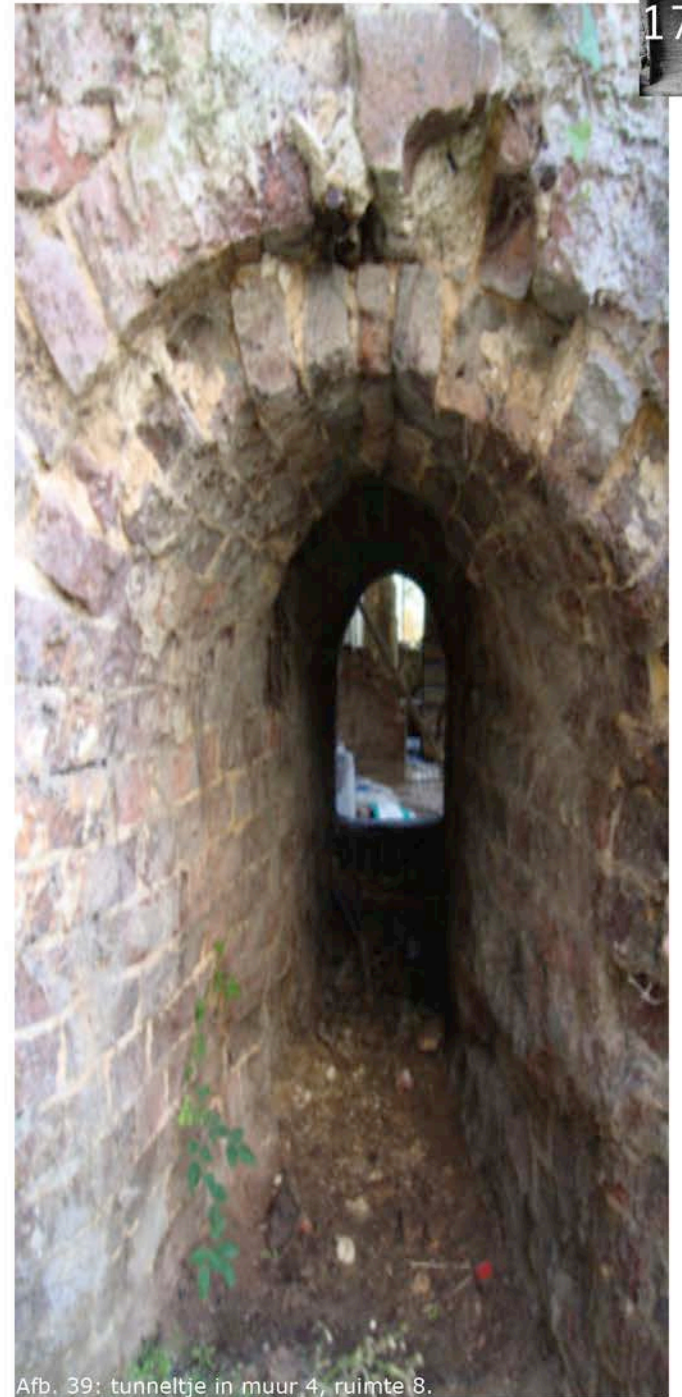
10. RUIMTE 8
 (BINNENKOER, OPENLUCHT)

Afb. 37: muur 1 en stukje van muur 2, ruimte 8.

Afb. 38: muur 2 en vloer, ruimte 8.

Afb. 39: tunneltje in muur 4, ruimte 8.

MUUR 1

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van
afgevallen pleisterwerk

Rechterkant: 2 verspringende ramen
(recht)

Linkerkant van muur, rechts naast
deuropening, is plaatselijk ernstig
beschadigd en heeft een verspringing
(verandering in dikte)

Rechterkant: 1 deuropening (recht)

Stukje muur dat terug opgemetst is

Hoek van de muur

VLOER

Uitzicht

Gras met stukjes beton ertussen

Baksteen en aarde

Stuk is bedekt met grote stukken blauwe
steen

PLAFOND

Geen

Toestand

Enkele uitgevallen bakstenen en kleine
gaten

Ok

Uitgevallen, kapotte bakstenen en gaten

Ok

Ok

Zou instabiel kunnen zijn door smalle stuk
en grote hoogte

Toestand

Redelijk in orde, beetje hobbelig en enkele
kapotte stenen

Ok

Oplossingen

Losse stenen terug vasthechten of eruit
halen en invoegen waar nodig, los
pleisterwerk afkappen en geheel fixeren

Moet versterkt worden

Eventuele versterking/stut voorzien

Oplossingen

Hangt af van de functie

Hangt af van de functie

MUUR 2 Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van
afgefallen pleisterwerk op gelijkvloers

Links: 2 raamopeningen en 1 deuropening
(rondboog) boven elkaar

2 nieuwe ramen (recht) op 1e verdiep
ingevuld met dubbele beglazing en
aluminium donkergrijze profielen

1 nieuw raam (recht) op 2e verdiep
ingevuld met dubbele beglazing en
aluminium donkergrijze profielen

1 nieuw groot raam (rondboog) op
gelijkvloers ingevuld met dubbele
beglazing en aluminium donkergrijze
profielen

1 kleine raamopening (recht) ingevuld met
houten deurtje

MUUR 4 Uitzicht

Rode (iets bruinere) baksteen met witte
schijn van afgefallen pleisterwerk

Vanonder: soort 'tunneltje' (rondboog)

Lichte plantengroei

Toestand

Zeer goede staat

In goede staat, kan onstabiel zijn door
grote hoogte en geringe dikte van
materiaal

Zeer goede staat

Zeer goede staat

Zeer goede staat

In goede staat

Toestand

Ok

Ok, enkele losse stenen

Oplossingen

Eventuele **versteviging** aanbrengen

Oplossingen

Losse stenen verwijderen

Verwijderen indien nodig

MUUR 3

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van afgevallen pleisterwerk op gelijkvloers

1 nieuw groot raam (rondboog) op gelijkvloers ingevuld met dubbele beglazing en aluminium donkergrijze profielen

1 nieuw raam (rondboog) op gelijkvloers ingevuld met dubbele beglazing zonder profiel

1 kleine raamopening (recht), 1e verdiep, ingevuld met houten deurtje

1 raamopening (rondboog), 1e verdiep, ingevuld met houten deurtje

MUUR 5

Uitzicht

Rode baksteen met witte schijn van afgevallen pleisterwerk

Lichte plantengroei

Toestand

Zeer goede staat

Zeer goede staat

Zeer goede staat

In goede staat

In goede staat

Toestand

Enkele losse stenen

Oplossingen

Oplossingen

Stenen terug fixeren of verwijderen indien dit geen kwaad kan

Verwijderen indien nodig

Afb. 40: aanduiding dak 1 op grondplan.

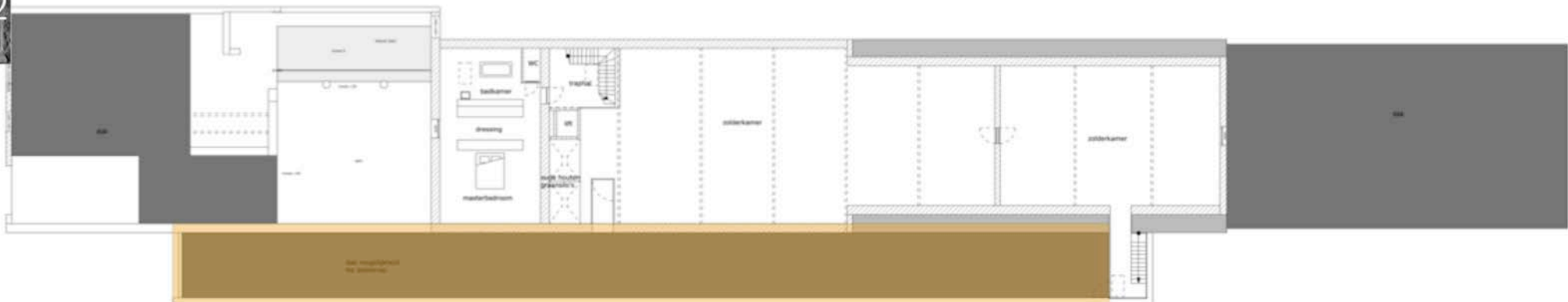

Afb. 41: dak 1.

Afb. 42: dak 1.

11. DAK 1
(OPENLUCHT, DAK VAN RUÏNE)

Afb. 44: dak 2.

Afb. 43: aanduiding dak 2 op grondplan.

12. DAK 2

(OPENLUCHT, DAK VAN B&B)

DAK 1 Uitzicht

Beton

MUUR 1 Uitzicht

Rode (en iets bruinere) baksteen

DAK 2 Uitzicht

Roofing, op beginstuk: dakmatten

MUUR 2 Uitzicht

Rode baksteen

SCHOUW Uitzicht

Rode baksteen

Toestand

Goed in orde maar moet veel dragen door water dat er altijd op blijft staan

Toestand

In goede staat maar staat onstabiel

Toestand

Matten zijn gerot, systeem werkte niet, teveel water

Toestand

Zeer goede staat

Toestand

In goede staat, pas gerestaureerd

Oplossingen

Goede afwatering en eventuele beschermlaag voorzien, leuning voorzien afhankelijk van functie

Oplossingen

Stutten

Oplossingen

Goede afwatering en nieuwe dakbedekking voorzien

Oplossingen

Oplossingen

Bibliografie

Aksi, 2012. *De Bottelarij*, via <http://www.aksi.be/de-bottelarij/> [geraadpleegd op 2 februari 2013].

Bierema, z.j.. *Landschapsarchitectuur door de eeuwen heen*, via <http://www.encyclopedienrenthe.nl/Landschapsarchitectuur> [geraadpleegd op 24 februari 2013].

Comune di Verona, z.j.. *Castelvecchio museum*, via <https://serviziinternet.comune.verona.it/Castelvecchio/cvsito/english/scarpa.htm> [geraadpleegd op 24 februari 2013].

Curtis, E., 1997. *The North American Indian*. London: Taschen, p. 37.

Edensor, T., 2005. *Industrial ruins*. Oxford: Berg, pp. 87-88, pp. 80-90.

Debord G. in: Edensor, T., 2005. *Industrial ruins*. Oxford: Berg, pp. 87-88.

De Bruin, S., 2012. *Schrijvend tot jezelf komen*. Leuven: Davidsfonds/De Zaak.

Fabre, J., Angelos, z.j.. *Werken*, via <http://janfabre.be/angelos/selectie-werken/tekeningen/> [geraadpleegd op 24 februari 2013].

Fabre, J., 2007. *Requiem voor een metamorfose*, via Martens M. van Troubleyn toneelteksten.

Feld in: Edensor, T., 2005. *Industrial ruins*. Oxford: Berg, p.84.

Feldman, R., 2010. *Water music*, via <http://www.feldmangallery.com/pages/exhsolo/exhka92.html> [geraadpleegd op 12 april 2013].

Ferdinandus, C., 2013. Oude spullen, nieuw verhaal. *Happinez, het mindstyle magazine*, nr. 2, pp. 27-37.

Gerhardt, I., Het boerenbedrijf in: Onbekend, z.j.. *Aardse paradijzen*, via <http://www.literatuurgeschiedenis.nl/lg/gouden-eeuw/literatuurgeschiedenis/lgge014.html> [geraadpleegd op 18 maart 2013].

Ginsberg, R., 2004. *The Aesthetics of Ruins*. Amsterdam: Rodopi, pp. 2-3, p. 47, pp. 120-121, p. 201.

Hoeksma, A., 2010. *Lege handen*, via <http://www.theaterjournaal.nl/Artikel.aspx/Lege-handen-Empty-hands> [geraadpleegd op 12 januari 2013].

Kabakov, I. & E., 2013. Biography, via <http://www.ilya-emilia-kabakov.com/index.php/about/biographical-sketch> [geraadpleegd op 12 april 2013].

Kristeva J. in: Pint, K., 2011. *Semiotiek van de ruimte*. Hasselt: cursus PHL.

Kunstencentrum België, 2012. *Kunstencentrum België*, via <http://www.kunstencentrumbelgie.com/overbelgie/index.html> [geraadpleegd op 2 februari 2013].

Kunstencentrum nOna, 2012. *nOna*, via <http://www.nona.be/nl/index.asp> [geraadpleegd op 2 februari 2013].

Lacan J. in: Sharpe, M., University of Melbourne, Australia, 2005. *Jacques Lacan*, via <http://www.iep.utm.edu/lacweb/> [geraadpleegd op 3 maart 2013].

Onbekend, z.j.. *Aardse paradijzen*, via <http://www.literatuurgeschiedenis.nl/lg/goudeneeuw/literatuur-geschiedenis/lgge014.html> [geraadpleegd op 18 maart 2013].

Onbekend, 2007. *Kolumba Kunstmuseum*, via <http://www.architectenweb.nl/aweb/archipedia/archipedia.asp?ID=11202> [geraadpleegd op 24 februari 2013].

Pdp, Herkenrodebos, *de groene long van Hasselt*, 2008, via <http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=701V0BIV> [geraadpleegd op 3 maart 2013].

Photography mad, 2012., *The golden hour*, via <http://www.photographymad.com/pages/view/the-golden-hour-in-photography> [geraadpleegd op 24 februari 2013].

Plato in: Fabre, J., 2007. *Requiem voor een metamorfose*, via: <http://www.schrijver-spodium.be/theaterteksten/p/detail/requiem-voor-een-metamorfose> [geraadpleegd op 17 februari 2013].

Pots, M., 2008. *Binnen gluren in het Tuchthuis*, via <http://www.nieuwsblad.be/article/detail.aspx?articleid=EV1RAR9> [geraadpleegd op 8 maart 2013].

Seamon D., place ballets in: Edensor, T., 2005. *Industrial ruins*. Oxford: Berg, pp. 80-90.

Sels, G., 2012. *Inspirerende ex-kerk wint Monumentenprijs*, via http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=D-MF20120903_00282157 [geraadpleegd op 24 februari 2013].

Simmel, G. in: Hell, J. & Schönle, A., 2010. *Ruins of modernity*. Durnham and London: Duke University Press.

Toman, R., 2000. *Classicisme en Romantiek: architectuur, beeldhouwkunst, schilderkunst, tekenkunst, 1750-1848*. Keulen: Könemann, pp. 7-10.

Van Dale uitgevers, 2013. *Betekenis nis*, via <http://www.vandale.be/opzoeken?pattern=nis&lang=nn#.UVBNZEL-gb4> [geraadpleegd op 26 januari 2013].

Van Dale uitgevers, 2013. *Betekenis ruïne*, via <http://www.vandale.be/opzoeken?pattern=ruine&lang=nn> [geraadpleegd op 26 januari 2013].

Whitman geciteerd in Hell, J. & Schönle, A., 2010. *Ruins of modernity*. Durnham and London: Duke University Press, p. 112.

Willems, M. & Berx, J., z.j.. *De stokerij Claes Kuringen*. Hasselt: privéuitgave van Marc Willems, pp. 2-12.

Afbeeldingen

- 1) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Oude jeneverstokerij Claes met ruïne, Kuringen, deels verbouwd door Bart Lens, oorspronkelijke architect onbekend (1864).*
- 2) Onbekend, z.j.. *Locatie van de stokerij, Kuringen*, via <http://maps.google.be/maps?hl=nl&tab=wl> [geraadpleegd op 14 december 2012].
- 3) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Oude jeneverstokerij Claes met ruïne en stal verscholen achter bomen, Kuringen (1864).*
- 4) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Oude, deels afgebroken muren met resten van bepleistering, planten.*
- 5) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Soort balkonnetje dat doet denken aan Romeo en Julia met overwoekerende planten.*
- 6) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Verroeste balken en kolommen, af gebroken stenen, rommel, plafond met rondbogen.*
- 7) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Ruimte met tegels, trap die naar openlucht leidt en afbrokkelend pleisterwerk aan de muren, ruimte die onder water staat.*
- 8) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Graffititag en beplanting op eerste verdiep in de ruïne.*
- 9) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Uitzicht vanuit raam op eerste verdiep in de ruïne.*
- 10) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Stenen op de site van de ruïne, Kuringen.*
- 11) Klaps, J., 2012, verkregen via privécollectie. *Tuchthuis, Vilvoorde, na en voor restauratie.*
- 12) Onbekend, 2007. *Kolumba museum, Peter Zumthor, Keulen. (1997-2007)*, via <http://www.kolumba.de/?language=eng> [geraadpleegd op 24 februari 2013].
- 13) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Sint-Rochuskerk, Ulbeek na verbouwing.*
- 14) Figuratieve kaart van Meysmann, 1670, pp.14-17. & Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Gronden waarop ruïne staat, eigendommen van familie Claes met stamboom, streek rond Hasselt (1847).*
- 15) Claes, C. enkele geschilderde portretten door hem, z.j.. via Willems, M. & Berx, J., z.j.. *De stokerij Claes te Kuringen*. Hasselt: privéuitgave van Marc Willems, pp.14-17. & bewerking door Smets, P., eigen beeldarchief. *Guillaume Claes en personen die eigenaar geweest zijn van de stokerij op chronologische volgorde (1864-1927).*
- 16) Onbekend, z.j.. via Willems, M. & Berx, J., z.j.. *De stokerij Claes te Kuringen*. Hasselt: privéuitgave van Marc Willems. *Zicht op de stokerij hoe André Claes ze zag, Kuringen (1897).*
- 17) Kadaster, 1865. via Willems, M. & Berx, J., z.j.. *De stokerij Claes te Kuringen*. Hasselt: privéuitgave van Marc Willems. & bewerking door Smets, P., eigen beeldarchief. *Schets uit het kadaster van de jeneverstokerij Claes (1865) met eigen aanduiding.*
- 18) Kadaster, 1865. via Willems, M. & Berx, J., z.j.. *De stokerij Claes te Kuringen*. Hasselt: privéuitgave van Marc Willems. & bewerking door Smets, P., eigen beeldarchief. *Schets uit het kadaster van de jeneverstokerij Claes (1926) met eigen aanduiding.*
- 19) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Schets van de achterkant van de oude jeneverstokerij Claes met resten van de muren van een eerder aanpalend gebouw.*
- 20) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Schets van uitbouw op basis van resten van de muren van een eerder aanpalend gebouw (resten zijn aangeduid in het groen).*

- 21) Onbekend, 1894 via Willems, M. & Berx, J., z.j.. *De stokerij Claes te Kuringen*. Hasselt: privéuitgave van Marc Willems. Briefhoofd van de stokerij Claes (1894).
- 22) Willems, M., 2005, verkregen via privécollectie. *Ruïne toen familie Peters site pas had opgekocht (2005)*.
- 23) Willems, M., 2005, verkregen via privécollectie. *Ruïne met stuk van oud, aanpalend gebouw en Canadabomen (2005)*.
- 24) Willems, M., 2005, verkregen via privécollectie. *Restant van vroeger gebouw, restant is nu verwijderd (2005)*.
- 25) Willems, M., 2005, verkregen via privécollectie. *Oude daken van de gebouwen (2005)*.
- 26) Willems, M., 2005, verkregen via privécollectie. *Schoten in beneden-verdieping van ruïne, stallen van de koeien (2005)*.
- 27) Willems, M., 2005, verkregen via privécollectie. *Oude sporen tussen twee gebouwen, sporen zijn nu verwijderd (2005)*.
- 28) Peters, S., 2011, via website van bed and breakfast Amuse-couche: <http://www.amuse-couche.be/#!kamers> [geraadpleegd op 24 februari 2013]. *Kamer van de Bed and Breakfast (2012)*.
- 29) Onbekend, 2012, via galerij Ron Mandos, Amsterdam, via <http://www.lost-painters.nl/ron-mandos-painting-now/> [geraadpleegd op 24 februari 2013]. *Werken van Stefan Peters*.
- 30) Wang, A., 2007, via <http://www.trekearth.com/gallery/Europe/France/North/Ile-de-France/Versailles/photo753814.htm> [geraadpleegd op 24 februari 2013]. *Renaissancetuin, Versailles (1624 en 1680)*.
- 31) Onbekend, 2008; via [http://www.nlwandel.nl/Album/NS-Veluwe-zoom%20\(Dieren-Velp\)/slides/20%20Landgoed%20Beekhuizen.html](http://www.nlwandel.nl/Album/NS-Veluwe-zoom%20(Dieren-Velp)/slides/20%20Landgoed%20Beekhuizen.html) [geraadpleegd op 29 maart 2013]. *Engelse tuin, Landgoed beekhuizen, Velp*.
- 32) Velthuis, 2008, via http://terwolde.straatinfo.nl/fotos/haere-olst_741056/ [geraadpleegd op 29 maart 2013]. *Folly, landgoed de Haere, Olst*.
- 33) Caspar David Frieddrich, 1809, *the abbey in the oakwood*, Schloss Charlottenburg, Berlin, via <http://www.artunframed.com/friedrich.htm> [geraadpleegd op 3 april 2013].
- 34) ANP, 2011 via <http://www.ad.nl/ad/nl/1014/Bizar/article/de-tail/2441502/2011/06/04/Opera-compleet-weggeblazen-door-foutje-gemeente.dhtml> [geraadpleegd op 4 januari 2013]. *Openlucht opearuitvoering, Soestdijk, Nederland*.
- 35) Smets, P., eigen beeldarchief, 2011. *Openlucht theateruitvoering, Cesky Krumlov, Tsjechië*.
- 36) Google maps en Smets, P., eigen beeldarchief, 2012, via <http://maps.google.be/maps?hl=nl&tab=wl> [geraadpleegd op 4 januari 2013]. *Aanduiding van de site in het landschap en omgeving*.
- 37) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012., *Foto van de site hoe ze nu is met nieuw aangeplante canadabomen, 2012*.
- 38) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Schets van de site met vroegere canadabomen*.
- 39) Toman, R., 2000. *Classicisme en Romantiek: architectuur, beeldhouwkunst, schilderkunst, tekenkunst, 1750-1848*. Keulen: Könemann. *Francis Danby, tafereel uit de Apocalyps (19e eeuw)*.
- 40) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Traphal in gebouw van de oude jeneverstokerij Claes te Kuringen*.

- 41) Onbekend, 2009. *Dansvoorstelling 'Sutra' van Sidi Larbi Cherkaoui (2009)*, via <http://www.zimbio.com/photos/Yan+Jie/Sidi+Larbi+Cherkaoui> [geraadpleegd op 20 oktober 2012].
- 42) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Eigen schets op basis van de vorige twee afbeeldingen.*
- 43) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Muuropening, open nis in de ruïne van de oude jeneverstokerij te Kuringen.*
- 44) Onbekend, 2013. *Dansvoorstelling 'Eastman' van Sidi Larbi Cherkaoui (2013)*, via <http://www.dna.be/agenda/e/sidi-larbi-cherkaoui-east-man-puz-zle/84c9ce8f-d6c9-4646-b99a-4afd2c393af5> [geraadpleegd op 20 oktober 2012].
- 45) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Eigen schets op basis van de vorige twee afbeeldingen.*
- 46) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Gevel van de ruïne van de oude jeneverstokerij te Kuringen met beplanting.*
- 47) Onbekend, 2012. *Dansvoorstelling 'Tezuka' van Sidi Larbi Cherkaoui (2012)*, via <http://www.cultuurbewust.nl/theater-48030-cherkaoui-tezuka/> [geraadpleegd op 20 oktober 2012].
- 48) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Eigen schets op basis van de vorige twee afbeeldingen.*
- 49) Curtis, E., 1905, *Geronimo, 1905, Apache van zesenzeventig jaar oud*, via Curtis, E., 1997. *The North American Indian*. London: Taschen.
- 50) Vanfleteren, S., 2010. *Oude, half afgebroken woning met een speciaal contrast tussen vormen*, via zijn foto boek Belgica.
- 51) Vanfleteren, S., 2010. *Oude man met rimpels*, via zijn fotoboek Belgica.
- 52) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Afbeelding met littekens van de ruïne, materiaalafbeelding.*
- 53) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Verroeste balken en kolommen van de ruïne.*
- 54) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Inox.*
- 55) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Schets van combinatie verroest ijzer en inox.*
- 56) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Tentoonstellingsruimte, inox en verroest metaal, beton en oude vloer, nieuw plafond en stenen tongewelven.*
- 57) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Stenen van de ruïne.*
- 58) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Glas.*
- 59) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Schets van de combinatie baksteen en glas.*
- 60) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Tentoonstellingsruimte, contrast tussen glas en baksteen.*
- 61) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Vloer van kamer die onder water stond.*
- 62) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Gepolijste en gewone betonvloer.*
- 63) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Schets van contrast tussen ruïne en beton.*
- 64) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Ingang tentoonstellingsruimte en betonnen muur.*
- 65) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Artiestenruimte met gewone en gladde betonvloer.*
- 66) Onbekend, 1992, via <http://avan166.wordpress.com/2012/09/07/notes-on-can-you-believe-it-by-michael-diers-2009-and-some-thoughts/> [geraadpleegd op 2 maart 2011]. *Ilya Kabakov, Water Music, 1992. Ronald Feldman gallery, New York.*

- 67) Onbekend, 2004, via <http://avan166.wordpress.com/2012/09/07/notes-on-can-you-believe-it-by-michael-diers-2009-and-some-thoughts/> [geraadpleegd op 2 maart 2013]. *Ilya Kabakov, Empty museum, 2004. Sculpture center, New York.*
- 68) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Staande klok in een van de nissen met een inox plaat erachter om ze beter te laten uitkomen.*
- 69) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Theaterzaal nOna.*
- 70) Onbekend, 2012, via <http://www.nona.be/nl/index.asp> [geraadpleegd op 14 maart 2013]. *Café nOna.*
- 71) Onbekend, 2012, via <http://www.kunstencentrumbelgie.com> [geraadpleegd op 14 maart 2013]. *Café Kunstencentrum België.*
- 72) Onbekend, 2012, via <http://www.kunstencentrumbelgie.com> [geraadpleegd op 14 maart 2013]. *Parketzaal Kunstencentrum België.*
- 73) Onbekend, 2012, via <http://www.kunstencentrumbelgie.com> [geraadpleegd op 14 maart 2013]. *Productiehuis/atelier Kunstencentrum België.*
- 74) Onbekend, 2012, via <http://www.kunstencentrumbelgie.com> [geraadpleegd op 14 maart 2013]. *Grondplan café Kunstencentrum België.*
- 75) Onbekend, 2012, via <http://www.kunstencentrumbelgie.com> [geraadpleegd op 14 maart 2013]. *Grondplan parketzaal Kunstencentrum België.*
- 76) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Nieuw aangebouwd deel De bottelarij.*
- 77) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Tentoonstellingsruimte De bottelarij in het zwart.*
- 78) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Tentoonstellingsruimte De bottelarij in het wit.*
- 79) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *De nis in de ruïne waar ik me op inspireerde.*
- 80) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Plan van de site van de oude jeneverstokerij te Kuringen (2012).*
- 81) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Algemeen plan van de nieuwe indeling in de ruïne, schaal 1/200.*
- 82) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Inspiratiebeelden op muur van de ruïne geplakt.*
- 83) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Grondplan bijbouw op basis van bestaande muren, ontvangsthal, schaal 1/100.*
- 84) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Snede bijbouw op basis van bestaande muren, ontvangsthal met trap naar balkon en dak, schaal 1/100.*
- 85) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *3D beeld bijbouw op basis van bestaande muren, ontvangsthal met trap naar balkon en dak.*
- 86) Solarlux, 2012, via <http://www.solarlux.nl/nl/arc/producten-solarlux/vouwwand/aluminium/vouwwand-sl60e-aluminium.cfm> [geraadpleegd op 14 maart 2013]. *Verticale doorsnede, detail schuifbare glasramen.*
- 87) Solarlux, 2012, via <http://www.solarlux.nl/nl/arc/producten-solarlux/vouwwand/aluminium/vouwwand-sl60e-aluminium.cfm> [geraadpleegd op 14 maart 2013]. *Solarlux, 3D beelden techniek schuifbare glasramen.*
- 88) Onbekend, z.j., via <http://atelierlog.blogspot.be> [geraadpleegd op 27 februari 2013]. *Atelier Francis Bacon.*
- 89) Onbekend, z.j., via <http://atelierlog.blogspot.be> [geraadpleegd op 27 februari 2013]. *Atelier Sandro Chia.*

- 90) Onbekend, z.j., via <http://atelierlog.blogspot.be> [geraadpleegd op 27 februari 2013]. *Atelier Claude Monet.*
- 91) Onbekend, z.j., via <http://atelierlog.blogspot.be> [geraadpleegd op 27 februari 2013]. *Atelier Wes Lang.*
- 92) Onbekend, z.j., via <http://atelierlog.blogspot.be> [geraadpleegd op 27 februari 2013]. *Atelier Nancy Spero.*
- 93) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *De oude stallen met mooie spanten.*
- 94) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Basismaquette, stallen met bestaande structuur.*
- 95) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Stallen met sheddaken.*
- 96) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Stallen met deels nieuwe raamopbouw, 'huisjes'.*
- 97) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Stallen met 'huisjes' en buitengedeelte met glas.*
- 98) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Stallen met koepel.*
- 99) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Stallen met N-licht, deel van dak is doorgetrokken.*
- 100) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Stallen met noorderlicht, vooraanzicht.*
- 101) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Optie twee stallen met N-licht en ramen.*
- 102) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Stallen met verwijdering van bovenste deel van muur en vervanging door glas.*
- 103) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Originele stallen.*
- 104) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Stallen, ateliers met ingreep zoals bij maquette-afbeelding 101.*
- 105) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Grondplan ateliers, schaal 1/200.*
- 106) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Grondplan ateliers omgevormd tot grotere ateliers, schaal 1/200.*
- 107) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Grondplan ateliers omgevormd tot tentoonstellingsruimten, schaal 1/200.*
- 108) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Snedes ateliers met schuifbare wanden en tafels, schaal 1/100.*
- 109) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Snedes ateliers met schuifbare wanden met raam naar overdekte buitenplaats en loopkat voor het transporteren van zware materialen, schaal 1/100.*
- 110) Onbekend, 2012, via <http://www.hijsjob.nl/loopkat.html> [geraadpleegd op 2 april 2013]. *Afbeelding en plan van loopkat.*
- 111) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Boven-, vooraanzicht en snede schuifbare wanden, schaal 1/20.*
- 112) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Aansluiting tussen schuifbare wanden en muren, schaal 1/10.*
- 113) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Plafondrail schuifbare wanden, schaal 1/10.*
- 114) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Atelier 1 met schuifbare wanden.*
- 115) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Ateliers omgevormd tot tentoonstellingsruimte.*
- 116) Smets, P., eigen beeldarchief, 2012. *Zicht op schouwinham.*

- 117) Onbekend, z.j., via <http://portfolio.arianevd.com/reconsidering-decoration-precedents-series-2/> [geraadpleegd op 4 maart 2013]. *Contrast tussen oud en nieuw, Castelvecchio, Carlo Scarpa, Verona.*
- 118) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Eigen schets op basis van vorige twee afbeeldingen.*
- 119) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *3D beeld van schouwinham.*
- 120) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Nis in de ruïne.*
- 121) Onbekend, z.j. via, nummynims.wordpress.com [geraadpleegd op 27 februari 2013]. *Contrast tussen oud en nieuw, onbekend.*
- 122) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Eigen schets op basis van vorige twee afbeeldingen.*
- 123) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Vooraanzicht, verticale en horizontale doorsnede nis 1, schaal 1/20.*
- 124) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Nis 1, inox kader.*
- 125) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Vooraanzicht, verticale en horizontale doorsnede nis 2, schaal 1/20.*
- 126) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Nis 2, inox plaatje.*
- 127) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Grondplan tentoonstellingsruimte, schaal 1/100.*
- 128) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Aanzicht tentoonstellingsruimte, betonnen wand en schuine ingang, schaal 1/100.*
- 129) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Beeld tentoonstellingselement als sokkel/tafel.*
- 130) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Tekening tentoonstellingselement als sokkel/tafel met poten in verschillende hoogtes, schaal 1/20.*
- 131) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Verticale snede en grondplan tentoonstellingselement als paneel, systeem met in elkaar schuivende poten, schaal 1/20.*
- 132) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Tekening tentoonstellingselement als paneel, bevestiging aan kolommen en afwerking zijkanten, schaal 1/20.*
- 133) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Tekening tentoonstellingselement als paneel, detail bevestiging aan kolommen, schaal 1/10.*
- 134) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Tekening tentoonstellingselement als paneel, detail in elkaar schuivende poten.*
- 135) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Tekening tentoonstellingselement als paneel aan elkaar geschakeld.*
- 136) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Detail aan elkaar geschakelde panelen, schaal 1/10.*
- 137) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Horizontale en verticale snede tentoonstellingselement als paneel aan elkaar geschakeld, schaal 1/20.*
- 138) Onbekend, z.j., via <http://www.greenergy-online.be/realisaties/groendaken/project-te-gistel> [geraadpleegd op 28 maart 2013]. *Terrasopbouw, constructie-element.*
- 139) Onbekend, z.j., via <http://www.greenergy-online.be/realisaties/groendaken/project-te-gistel> [geraadpleegd op 28 maart 2013]. *Maten constructie-element terrasopbouw.*
- 140) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Oorspronkelijke vloer op de koer van de ruïne.*
- 141) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Betonplex.*
- 142) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013. *Schets van het podium, op basis van materialen.*

- 143) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Grondplan overkapping, systeem 1, schaal 1/100.
- 144) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
3D beeld overkapping systeem 1.
- 145) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Snede luifel systeem 1, schaal 1/100.
- 146) Winsol, 2013, via brochure verkregen via mail J. Smeets. *Luifel systeem 1, corradi lab, pergotenda, b-space.*
- 147) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Grondplan overkapping systeem 2, schaal 1/100.
- 148) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Detail verbinding van systeem met de vloer.
- 149) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
3D beeld overkapping systeem 2.
- 150) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Snede luifel systeem 2, schaal 1/100.
- 151) Winsol, 2013, via brochure verkregen via mail J. Smeets. *Luifel systeem 2, corrada lab, sail awnings, intrepid.*
- 152) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
3D beeld luifel boven publiek.
- 153) Winsol, 2013, via brochure verkregen via mail J. Smeets. *Luifel boven publiek, corrada lab, athena.*
- 154) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
3D beeld van podium en open luifel, blauwe lucht.
- 155) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
3D beeld van podium bekeken vanaf balkon.
- 156) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Zicht vanop binnenkoer van de ruïne.
- 157) Fabre, J., 2007. *graf voor een onbekende computer*, via <http://www.artvalue.com/auctionresult--fabre-jan-1958-belgium-graf-voor-een-onbekende-comput-2667390.htm> [geraadpleegd op 16 februari 2013].
- 158) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Eigen schets op basis van vorige twee afbeeldingen.
- 159) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Schets van evolutie van het toneelstuk.
- 160) Onbekend, z.j., via <http://www.theaterjournaal.nl/Artikel.aspx/Lege-handen-Empty-hands> [geraadpleegd op 16 februari 2013]. *Bestaand decor toneelstuk Lege Handen van Dries Verhoeven, 2010.*
- 161) Onbekend, z.j., via <http://www.theaterjournaal.nl/Artikel.aspx/Lege-handen-Empty-hands> [geraadpleegd op 16 februari 2013]. *Bestaand decor toneelstuk Lege Handen van Dries Verhoeven, 2010.*

Afbeeldingen bijlage

- 1) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Inplanting van de site.
- 2) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Aanduiding ruimte 1 op grondplan.
- 3) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Algemeen beeld ruimte 1.
- 4) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 1, ruimte 1.
- 5) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 2, ruimte 1.
- 6) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 3, ruimte 1.
- 7) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 2 en 3, ruimte 1.
- 8) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Balken en plafond, ruimte 1.
- 9) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Kolommen en vloer, ruimte 1.
- 10) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Aanduiding ruimte 2 op grondplan.
- 11) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Algemeen beeld ruimte 2.
- 12) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 2 en 1, balken en plafond, ruimte 2.
- 13) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 3 en vloer, ruimte 2.
- 14) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Aanduiding ruimte 3 op grondplan.
- 15) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 2 en 1, balken en kolommen, ruimte 3.
- 16) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 1 en 4, vloer en plafond, ruimte 3.
- 17) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Zicht vanuit deur in muur 3, ruimte 3.
- 18) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Aanduiding ruimte 4 op grondplan.
- 19) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Algemeen beeld ruimte 4.
- 20) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 1 en 3 en plafond, ruimte 4.
- 21) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 3 en vloer, ruimte 4.
- 22) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 2, ruimte 4.
- 23) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Aanduiding ruimte 5 op grondplan.
- 24) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Aanduiding ruimte 6 op grondplan.
- 25) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 3 en balken, ruimte 6.
- 26) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Buitenkant muur 2 (rechts van foto), ruimte 6.
- 27) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 1, links en rechts van muur 2 en balkon, ruimte 6.
- 28) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 4 en balken, ruimte 6.
- 29) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Aanduiding ruimte 7 op grondplan.
- 30) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 1 (rechts) en muur 5 (links), ruimte 7.
- 31) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 2 en 3 en hoger plafond, ruimte 7.
- 32) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 3 en lager plafond, ruimte 7.
- 33) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 4 en lager plafond, ruimte 7.
- 34) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Aanduiding ruimte 8 op grondplan.
- 35) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 2 en muur 3, ruimte 8.
- 36) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Stukje van muur 3, muur 4 en muur 5, ruimte 8.

- 37) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
*Muur 1 en stukje van muur 2,
ruimte 8.*
- 38) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Muur 2 en vloer, ruimte 8.
- 39) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Tunneltje in muur 4, ruimte 8.
- 40) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Aanduiding dak 1 op grondplan.
- 41) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Dak 1.
- 42) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Dak 1.
- 43) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Aanduiding dak 2 op grondplan.
- 44) Smets, P., eigen beeldarchief, 2013.
Dak 2.

